

TOMMI SIKANEN

”MIKSI PIENI VALTIO PANOSTAA SOTILAALLISEEN KRIISINHALLINTAAN?”

Suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan intressien konstituoituminen poliittisen päätöksenteon diskursseissa kylmän sodan päättymisen jälkeen.

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu, politiikan tutkimus

SIKANEN, TOMMI: Miksi pieni valtio panostaa sotilaalliseen kriisinhallintaan? Suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan intressien konstituoituminen poliittisen päätöksenteon diskursseissa kylmän sodan jälkeen.

Pro gradu -tutkielma, 107 s., 1 liitesivu

Kansainvälinen politiikka

Syyskuu 2012

TIIVISTELMÄ

Tämän tutkimuksen aiheena on suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan intressien kartoittaminen lähihistoriallisen ja julkisen poliittisen näkökulman kautta. Tutkimuksen kohteena ovat julkiset ja viralliset poliittisen päätöksenteon asiakirjat liittyen Suomen osallistumiseen sotilaalliseen kriisinhallintaan kylmän sodan päättymisestä kesään 2012. Tutkimusaineistoksi ovat näin ollen muodostuneet tasavallan presidentin päätökset, valtioneuvoston selonteot ja ulkoasiainvaliokunnan sekä puolustusvaliokunnan lausunnot tai mietinnöt. Tarkastelu on rajattu operaatioihin joihin Suomi on osallistunut sotilasjoukoilla. Tarkkailijaoperaatiot, tai operaatiot joihin Suomi osallistuu vain yksittäisillä henkilöillä, on siis rajattu pois. Tutkimuksen tarve syntyy intressien ymmärryksen ja tiedostamisen puutteesta sekä yleisessä, että poliittisessä keskustelussa. Tämä on myös viime aikoina ollut kritiikin kohteena.

Tutkielman tutkimusongelmana on **millaisia suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan intressejä konstituoituu operaatioihin osallistumisen päätöksenteon virallisissa poliittisissa diskursseissa.**

Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä on sosiaalinen konstruktivismi Alexander Wendtin mukaan. Tähän on yhdistetty ymmärrys Suomesta ”pienenä valtiona” kansainvälisessä politiikassa. Teoreettisen viitekehyksen mukaisesti tutkimuksen näkökulma rajautuu valtiotasolle, jolloin tutkimusaineistoa käsitellään Suomen valtion politiikan ilmentymänä suhteessa kansainväliseen. Valtiota ja tätä kautta tarkastelua ei uloteta päätöksentekijöihin tai sisäpolitiikkaan. Merkittävä osa teoreettista lähestymistapaa on ymmärrys intressien muodostumisesta identiteettien kautta. Näin ollen tutkimuksessa tarkastellaan sotilaallista kriisinhallintaa suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan alarooli-identiteettinä. Tutkimusmenetelmänä käytetään diskurssianalyysia, jonka avulla kehystetään tutkimusaineiston tekstit ja niissä ilmenevät kielelliset kokonaisuudet. Näiden kehysten kautta muodostetaan ymmärrys operaatioihin osallistumisen syistä, eli intresseistä.

Tutkimuksen mukaan suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan intressit muodostuvat kolmen kokonaisuuden ympärille. Näistä merkittävin on itse osallistumisen näkökulma. Aktiivisella osallistumisella sotilaalliseen kriisinhallintaan kaikkien toimijoiden kehyksissä pyritään tukemaan kansainvälistä yhteisöä ja tätä kautta saavuttamaan stabiliteettia ja turvallisuutta myös Suomelle. Tällöin itse osallistuminen muodostuu määrääväksi tekijäksi. Toinen kokonaisuus on arvonäkökulma. Arvot eivät ole määräävässä asemassa osallistumis-

ta määriteltäessä, mutta ne voidaan nähdä osallistumisen positiivisena sivutuotteena. Kolmas kokonaisuus on kansallinen näkökulma. Tällöin korostuvat kansalliset rajoitteet ja mahdollisuudet. Määräävämpänä ovat toistaiseksi olleet rajoitteet, joita ovat muun muassa voimankäytön rajoitteet sekä käytettävissä ovat taloudelliset resurssit. Taloudellisiin resursseihin liittyy intressi saada mahdollisimman suuri vaikutus mahdollisimman pienellä panostuksella. Mahdollisuuksiin puolestaan kuuluu esimerkiksi Suomen puolustusvoimien kansainvälisen yhteensopivuuden ja kansallisten suorituskykyjen kehittäminen.

Tutkimuksen tulosten perusteella näyttäisi siltä, että suomalainen sotilaallinen kriisinhallinta toimii tällä hetkellä kolmen merkittävän instituution, YK:n, Naton ja EU:n, ristipaineessa. Rajalliset ja taloudellisen taantuman aikana pienenevät resurssit suhteessa nouseviin kustannuksiin eivät käytännössä mahdollista merkittävää osallistumista kaikkien organisaatioiden toimintaan samanaikaisesti. Tämä on ristiriidassa osallistumisen näkökulman kanssa. Poliittinen tahto osallistua aktiivisesti kaikkien toimijoiden toimintaan on vahva. Kysymys kuuluukin saavutetaanko erittäin rajallisilla resursseilla enää merkittävää painoarvoa ja tavoitteita missään, kun käytännön panostukset eri organisaatioiden toimintaan ovat suhteellisen pienet.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuksen tausta, tarve ja merkitys	1
1.2. Tutkimusongelma ja hypoteesi	5
1.3. Lähestymistapa ja rajaukset	6
1.4. Tutkimuksen rajoitteet ja lähdekritiikki	10
2. TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	12
2.1. Konstruktivismi metateorian ja teoriana	12
2.2. Valtio toimijana kansainvälisessä järjestelmässä	18
2.3. Valtion identiteetit ja intressit	21
2.4. Kansallinen intressi	27
2.5. ”Pienen valtion” identiteetti ja Suomi	29
2.6. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys	31
3. METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT	35
3.1. Diskursiivisuus ja diskurssit	35
3.2. Diskurssit poliittisessa analyysissä	37
3.3. Alexander Wendtin diskursiivisuus	38
3.4. Diskurssianalyysi metodina	39
3.5. Diskurssianalyysin soveltaminen tässä tutkimuksessa	43
4. SUOMALAISEN SOTILAALLISEN KRIISINHALLINNAN TARINA KYLMÄN SODAN PÄÄTTYMISEN JÄLKEEN	47
4.1. Muutokset kansainvälisessä viitekehyksessä	47
4.1.1. Balkanin kriisit	48
4.1.2. Afganistan	51
4.1.3. Euroopan unionin sotilaallinen kriisinhallinta	52
4.1.4. Yhdistyneiden kansakuntien rauhanturvaaminen	53
4.2. Suomen osallistuminen tutkimuskohteena oleviin operaatioihin	54
4.3. Suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan päätöksenteon viitekehyyksen muuttuminen	58
4.3.1. Lainsäädännön muutokset	59
4.3.2. Turvallisuus- ja puolustuspoliittiset selonteot	60
4.3.3. Suomen kokonaisvaltainen kriisinhallintastrategia vuodelta 2009	63
4.4. Johtopäätökset	64

5. TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSI	67
5.1. Käytettävissä oleva tutkimusaineisto.....	67
5.2. Diskurssianalyttinen tarkastelu	70
5.2.1. Kansainvälisen kehyksen diskurssi	71
5.2.2. Arvodiskurssi	75
5.2.3. Kansallisen näkökulman diskurssi	76
5.3. Johtopäätökset.....	81
6. PÄÄTELMÄT	85
LÄHDELUETTELO	97
LIITTEET	108
Kuvio 1. Diskurssianalyysin eri teoreettiset näkökulmat.....	41
Kuvio 2. Suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan intressien ilmeneminen Afganistanin ISAF -operaatioon liittyen.....	92
Taulukko 1. Tutkimusaineistosta määritetyt diskurssit.....	82

”MIKSI PIENI VALTIO PANOSTAA SOTILAALLISEEN KRIISINHALLINTAAN?”

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen tausta, tarve ja merkitys

Suomi on kuluneen reilun puolen vuosisadan aikana profiloitunut maana, joka kantaa kansainvälistä vastuuta omaan kokoonsa nähden merkittävällä panostuksella rauhanturvaamiseen ja sotilaalliseen kriisinhallintaan.¹ Rauhanturvaaminen kuului kylmän sodan aikana Suomen ulkopoliittikan painopistealueisiin. Suomi pystyi tällä tavalla osallistumaan aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön, mikä muusta geopoliittisesta tilanteesta johtuen oli erittäin ongelmallista pienelle, maantieteellisesti ja poliittisesti suurvaltapolitiikan jakolinjalla sijainneelle maalle. Suomalainen rauhanturvaaminen toteutui kylmän sodan aikana Yhdistyneiden kansakuntien (YK) kehyksessä. Kylmän sodan päättyminen toi mukanaan merkittävän kansainvälispoliittisen viitekehyksen muutoksen, mikä heijastui myös rauhanturvaamiseen. Konfliktien luonne muuttui ja niiden kirjo laajeni. Naton luonteen muuttumisella puolustusliitosta aktiiviseksi toimijaksi tällä saralla oli merkittävä vaikutus kaikkiin toimijoihin. Suomen liittyminen Euroopan unioniin (EU) ja EU:n pyrkimys kehittää omaa toimintakykyään sotilaallisessa kriisinhallinnassa ovat edelleen muuttaneet myös Suomen toimintakenttää. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 3–7; Piiparinen & Aaltola 2012, 93–95.)

Suomi on kylmän sodan päättymisestä tähän päivään jatkanut osallistumista sotilaalliseen kriisinhallintaan² merkittävällä panostuksella yllä mainituista muutoksista huolimatta. Tässä mielessä Suomi on sopeuttanut oman toimintansa muuttuneeseen viitekehykseen. Muu-

---

¹ Termille rauhanturvaaminen ei ole löydettävissä tarkkaa määritelmää. Yleisesti ymmärretään, että rauhanturvaamisen ja sotilaallisen kriisinhallinnan ero syntyy voimankäytön oikeuksista. Tällöin kriisinhallinnassa on mahdollisuus käyttää voimaa tehtävän täyttämiseksi. Rauhanturvaaminen pääsääntöisesti liitetään YK:n toimintaan. (Kylä-Harakka 2007, 23–27.) Kriisinhallinta määrittyy Suomessa ”kansainvälisen yhteisön toimijaksi konfliktien estämiseksi ja rajoittamiseksi, osapuolten väkivallankäytön lopettamiseksi, aiheutuneiden tuhojen korjaamiseksi sekä kriisialueen turvallisuuden, vakauden ja yhteiskunnan toimintojen sekä oikeusjärjestyksen palauttamiseksi” (VNS 6/2004, 158). Sotilaallinen kriisinhallinta tuli terminä virallisesti käyttöön rauhanturvaamisen rinnalle rauhanturvaamislain muutoksessa 18.8.2000/750. Tähän muutokseen keskeisesti vaikuttivat 1990-luvun Balkanin rauhanturvaamisoperaatioiden luonteet. Termiä rauhanturvaaminen ei pidetty enää validina kuvaamaan tietyn tyyppisiä operaatioita (ks. Hallituksen esitys HE 20/2000 perustelujen osalta). Termi rauhanturvaaminen poistui käytöstä kokonaan laissa sotilaallisesta kriisinhallinnasta 31.3.2006/211. Sotilaallista kriisinhallintaa määrittävässä Suomen kokonaisvaltaisessa kriisinhallintastrategiassa vuodelta 2009 ei termi rauhanturvaaminen esiinny ollenkaan (Ulkoasiainministeriö 2009).

² Tässä tutkimuksessa käytetään molempia termejä (rauhanturvaaminen ja sotilaallinen kriisinhallinta) käsiteltävän asian kontekstin mukaisesti. Käsitettä rauhanturvaaminen käytetään pääsääntöisesti historiallisessa yhteydessä. Tutkimusaineistoa käsiteltäessä termejä käytetään kunkin operaation ajankohtana voimassa olleen lainsäädännön ja virallisissa asiakirjoissa käytettyjen termien mukaisesti.

tokset ovat usein olleet erittäin nopeita, kuten esimerkiksi Bosnian rauhanturvaoperaatio Naton johdossa, Kosovon sota ja siellä alkanut Nato-johtoinen operaatio aluksi ilman YK:n mandaattia, tai Afganistanin ISAF -operaation luonteen muuttuminen alun siviili-sotilas yhteistyöstä taistelutehtäviin Taliban kapinallisia vastaan (Thakur 2006, 203; Salenius-Pasternak & Visuri 2006, 32.)

Suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus ovatkin olleet kriittisen tarkastelun kohteena julkisuudessa viime vuosina. Tähän kritiikkiin ovat keskeisesti vaikuttaneet Suomen sisäpoliittinen tilanne, valtiontalouden haasteet sekä erityisesti edellä mainittu Afganistanin ISAF-operaation luonteen ratkaiseva muuttuminen operaation kestäessä myös suomalaisten osalta. Sisäpoliittisesti ISAF-keskustelu on pääasiassa liittynyt kahteen muuhun yllä mainittuun tekijään. Valtiontalouden ongelmien kautta taloudellisten resurssien panostaminen kansainväliseen kriisinhallintaan on nähty tapahtuvan kotimaan puolustuksen kustannuksella (ks. esim. Reserviupseeriliiton tiedote 26.10.2011). Afganistanin operaation luonteen muuttuminen ja suomalaisten tappiot kaatuneina sekä haavoittuneina ovat aiheuttaneet keskustelua inhimillisen hinnan mielekkyydestä. Ylipäänsä Afganistanin operaation kokemusten kautta on viime vuosina voimakkaammin julkisesti kyseenalaistettu myös kylmän sodan jälkeen tapahtunut kehitys suomalaisessa sotilaallisessa kriisinhallinnassa ja sen linjassa.³ Yllä mainittuja tekijöitä on käytetty jonkin verran poliittisina välineinä eduskuntavaaleissa vuonna 2011, presidentinvaaleissa vuonna 2012, sekä tarkastelun kohteina vuosina 2011–2012 käynnissä olleeseen Puolustusvoimauudistukseen liittyen (esim. Helsingin sanomat (HS), 26.2.2011; HS 16.4.2011, uutisanalyysi; HS 5.11.2011; HS 21.1.2012, uutisanalyysi; HS 2.2.2012). Kriittisessä keskustelussa nähdään usein kaksi vaihtoehtoa Suomelle. On joko vetäydyttävä kansainvälisestä kriisinhallinnasta kokonaan tai lähes kokonaan, tai siirrettävä painopiste nopeasti takaisin niin kutsuttuun perinteiseen rauhanturvaamiseen, missä riskitasot nähdään matalammiksi kuin Afganistanissa (esim. HS 5.11.2011; HS 1.12.2011).

Edellä mainittu kriittinen keskustelu ei ainakaan toistaiseksi näytä vaikuttaneen sotilaalliseen kriisinhallintaan suomalaisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan konkreettisena ulottuvuutena merkittävästi. Historiallisesta näkökulmasta Suomen osallistuminen kriisinhallintaope-

---

³ Esim. Huhta, Kari, "Silmät kosteina rauhanturvaamisesta." Pääkirjoitus. Helsingin Sanomat 8.5.2011; Salomaa, Markku, "Kriisinhallinta vajoaa yhä syvempään kriisiin." Pääkirjoitus, vieraskynä. Helsingin Sanomat 11.10.2010; Limnell, Jarno & Charly Salenius-Pasternak, "Kriisinhallintamme kaipaa selviä tavoitteita." Pääkirjoitus, vieraskynä. Helsingin Sanomat 28.7.2010; Sadeniemi, Pentti, "Suomalaiset edut Afganistanissa." Pääkirjoitus. Helsingin Sanomat 15.8.2007.

raatioihin on ollut vuosina 2011–2012 erittäin alhaisella tasolla, mutta Suomen profiiliin sopivia operaatioita ei myöskään ole ollut tarjolla (ks. ”Kriisinhallintamme kaipaa selviä tavoitteita”, HS 28.7.2010). Libanonin operaatioon osallistuminen keväällä 2012 on ilmentymä siitä, että Suomen poliittinen intressi osallistua kriisinhallintaoperaatioihin, ja erityisesti YK:n operaatioihin, on edelleen olemassa. Libanonin osalta intressi osaltaan toki on poikkeuksellisen spesifi ja julkinen, eli Suomen tavoittelema YK:n turvallisuusneuvoston vaihtuvan jäsenen paikka vuosille 2013–2014 sekä tähän liittyvä kampanjointi. (HS 1.12.2011; HS 21.1.2012, uutisanalyysi.) Suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan diskurssin jatkuvuus kokonaisuutena murroksen mahdollisuuksista huolimatta on ollut merkille pantavaa (Vesa 2007, 524). Tämän jatkuvuuden voidaan nähdä liittyvän suomalaisen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen identiteetin uudelleenrakentamiseen kylmän sodan jälkeen ja sen liittämiseen läntiseen arvoyhteisöön (Raitasalo 2008a, 124).

Monissa julkisissa puheenvuoroissa viitataan Suomeen perinteisenä ”rauhanturvaamisen suurvaltana”, ja suomalaisen rauhanturvaamisen tarina nähdään menestystarinana. Tässä keskustelussa menneisyydellä on keskeinen rooli argumenttien rakentajana. (esim. HS 7.9.2010; Vesa 2007; Tuomioja 2006.) Tästä tekijästä ensisijaisesti syntyy tämän tutkimuksen tiedonintressi. Miten suomalainen sotilaallinen kriisinhallinta on kehittynyt tähän tilanteeseen, missä osallistuminen kriisinhallintaan, erityisesti YK:n operaatioihin, on numeraalisesti erittäin alhaalla? Millaista kansainvälistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa Suomi valtiona on pyrkinyt toteuttamaan sotilaallisella kriisinhallinnalla erityisesti kylmän sodan päättymisen jälkeen? Kuinka on mahdollista, että huomattavat toimintaympäristön muutokset eivät ole loppujen lopuksi vaikuttaneet merkittävästi Suomen haluun osallistua sotilaalliseen kriisinhallintaan? Yleisesti hyväksytty premissi on rauhanturvaamisen luonteen merkittävä muuttuminen kylmän sodan päättymisen jälkeen. (Thakur 2006, 37–43). Suomen osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan sen uusine ulottuvuuksineen nähdään strategisella tasolla edelleen erittäin merkityksellisenä pienen valtion ulko- ja turvallisuuspolitiikan kannalta (Ulkoasiainministeriö 2009, 6-7; Tuomioja 2006). Pienen valtion identiteetin nähdään osaltaan ohjaavan osallistumaan vahvasti niihin kansainvälisen toiminnan sektoreihin, missä vaikutus suhteessa annettavissa olevaan panokseen on korkea (Ulkoasiainministeriö 2009, 6; Vesa 2007, 534–535).

Edellä mainittujen sotilaallista kriisinhallintaa koskevien puheenvuorojen keskeisenä haasteena on taustatutkimuksen puute. Keskustelussa viitataan usein suomalaisen rauhanturvaamisen kunniakkaaseen historiaan ja verrataan kylmän sodan ajan ja 1990-luvun tilan-

netta tähän päivään (vrt. ”Silmät kosteina rauhanturvaamisesta”, Helsingin Sanomat 8.5.2011). Tilanteen kehittyminen on kuitenkin nähtävissä kehityskaarena, jossa aikaisemmat päätökset vaikuttavat keskeisesti uusiin päätöksiin. On siis oletettavaa, että Suomessa valtiona olisi ollut, ja on edelleenkin, jonkinlaiset tarpeet, intressi ja linja osallistumisessa sotilaalliseen kriisinhallintaan. Ensimmäinen varsinainen strategia, eli Suomen kokonaisvaltainen kriisinhallintastrategia julkaistiin Ulkoasiainministeriön toimenpitein vasta vuonna 2009. Tätä ennen sotilaallisen kriisinhallinnan linjaa on määritelty turvallisuus- ja puolustuspoliittisissa selonteoissa vuodesta 1995 alkaen.

Erityisesti intressien osalta tilanne on ongelmallinen. Intressi tässä tapauksessa tarkoittaa sitä, mitä Suomi haluaa osallistumisestaan sotilaalliseen kriisinhallintaan (vrt. Wendt 1999, 231). Suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan intressit eivät ole olleet julkisia, eikä niitä ole avoimesti käsitelty julkisuudessa. Erittäin hyvä esimerkki ja arvio Afganistanin operaatioon osallistumisen intresseistä verrattuna virallisiin ja julkisiin diskursseihin on Limnéllin ja Salonijs-Pasternakin (2009) Maanpuolustuskorkeakoulun julkaisusarjassa julkaistu ”Miksi Afganistan on tärkeä Suomelle?”. Tämä analyysi ilmentää hyvin poliittisen ja julkisen keskustelun puutteita. Suomen kokonaisvaltaisessa kriisinhallintastrategiassa mainitaan, että osallistumISRatkaisuissa kriisinhallintaoperaatioihin huomioidaan osallistumisen merkitys Suomen oman turvallisuuden ja muiden kansallisten intressien kannalta (Ulkoasiainministeriö 2009, 6). Näitä intressejä ei kuitenkaan avata käytännössä millään tavalla (Eronen et al. 2011a, 58). Strategia keskittyykin kokonaisvaltaisuuden kehittämiseen ja toimenpide-ehdotuksiin siitä, kuinka tämän päivän ja tulevaisuuden monipuolinen ja monimutkainen kriisinhallinta saadaan kansallisesti koherentimmaksi (Ulkoasiainministeriö 2009, 6–11). Syyt siihen, miksi Suomi osallistuu kansainvälisiin operaatioihin, tulevat jollakin tavalla esille päätöksentekoprosessin aikana. Päätöksentekoprosessin tulisi ilmentää tämän päivän kriisinhallinnan kannalta merkityksellisiä seikkoja, kuten turvallisuutta, poliittisia tavoitteita, taloudellisia ja humanitaarisia tekijöitä. (Salonijs-Pasternak & Visuri 2006, 55.) Tässä tutkimuksessa yllä mainittua problematiikkaa lähestytään poliittisen päätöksenteon virallisten ja julkisten diskurssien kautta. Tarkastelun kohteena ovat operaatiot, joihin Suomi on osallistunut ja Suomen osallistuminen on alkanut kylmän sodan päättymisen jälkeen kevääseen 2012 mennessä.

Tämä tutkimus on taustatutkimus, missä kartoitetaan suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan intressien ilmentymistä, niiden jatkuvuutta ja muovautumista tarkasteluajanjaksolla virallisten ja julkisten asiakirjojen tuottamien diskurssien kautta. Tutkimuksen on osaltaan

tarkoitus mahdollistaa keskustelu suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan intresseistä nyt ja tulevaisuudessa, kun aiempi kehityskulku on selvillä. Tavoitteena on siis mahdollisuuksien mukaan taustoittaa suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan julkiset poliittiset intressit yllä mainittua debattia varten, ja mahdollisesti pohjaksi jatkotutkimukselle. On hyödyllistä selvittää ilmiön tausta ja perusteet, jotta politiikan muodostuminen ja siitä keskusteleminen voidaan kehystää. Poliittikka on aina aika- ja paikkasidonnaista ja näin ollen nyky maailmassa myös jossain määrin tempoilevaa. Kuitenkin tietyt ilmiöt, kuten sotilaallinen kriisinhallinta suomalaisessa ulko- ja turvallisuuspolitiikassa, tuntuvat olevan erittäin kestäviä (Vesa 2007, 534–535). Kestävyys ehkä edellyttää joustavuutta, mutta valtion instituution ja sen ulko- ja turvallisuuspoliittisen viitekehyksen kestäessä on tietynlainen pysyvyys ja linja oletusarvo. Tämä tutkimus rakentuu johdannon jälkeen teorian ja metodin käsittelylle, minkä jälkeen luodaan suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan tarina tarkasteluajanjaksolla. Tämä tarina rakentaa kehyksen, missä tutkimusaineisto käsitellään. Yhdistelmässä vastataan tutkimusongelmaan ja määritetään jatkotutkimusmahdollisuudet ja -tarpeet tarkastellen havaintoja kriittisesti monesta näkökulmasta.

1.2. Tutkimusongelma ja hypoteesi

Tämän tutkimuksen tutkimusongelmana on **millaisia suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan intressejä konstituoituu⁴ operaatioihin osallistumisen päätöksenteon virallisissa poliittisissa diskursseissa?** Tutkimuskysymyksiä ovat:

- Millaisia erilaisia diskursseja on löydettävissä ja kuinka ne linkittyvät toisiinsa eri operaatioissa?
- Miten kansainvälispoliittinen ulkoinen vaikutus ilmenee diskursseissa?
- Millainen sotilaallisen kriisinhallinnan rooli-identiteetti syntyy diskurssien kautta?

Tutkimuksen tarkoituksena on osaltaan selvittää, millainen on eksplisiittisesti ja implisiittisesti ollut suomalaisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan sotilaallisen kriisinhallinnan ulottuvuuden linja? Tämän linjan pitäisi johtaa vuoden 2009 Suomen kokonaisvaltaiseen kriisinhallintastrategiaan (Ulkoasiainministeriö 2009), ja sen jälkeen alkaneiden operaatioiden pitäisi heijastaa tätä linjaa.

---

⁴ Käsité konstituoituminen liittyy keskeisesti tämän tutkimuksen teoreettiseen perustaan, eli sosiaaliseen konstruktivismiin. Ymmärrys konstituoitumisesta muodostetaan tutkimuksen luvussa 2, missä rakennetaan tutkimuksen teoreettinen viitekehys.

Tutkimuksen työhypoteesina on, että osallistumista eri operaatioihin perustellaan hyvin samankaltaisilla argumenteilla ja fraaseilla siitä huolimatta, että kansainvälispoliittinen tilanne ja operaatioiden luonne on ratkaisevasti muuttunut tarkasteluajanjaksolla. Näin ollen samankaltaisuutta voidaan pitää jonkinlaisena linjana, mutta samalla se ilmentää tietynlaista keskustelun ja kritiikin puutetta ja jopa ”opportunistia” valtiotasolla. Tässä opportunistisissa hetkellinen osittain implisiittinen ulkopoliittinen etu ajaa pitkäjänteisemmän intressin edelle. (ks. ”Kriisinhallintamme kaipaa selviä tavoitteita.” HS 28.7.2010). Lisäksi poliittisen päätöksenteon historiallisena taakkana on itse itsellemme rakentama ”rauhanturvaimisen suurvallan” rooli-identiteetti. Tosiasiallinen julkinen poliittinen reflektointi operaatioiden mielekkyydestä, niistä saaduista opeista positiivisessa ja negatiivisessa mielessä ja niiden poliittisesta vaikuttavuudesta puuttuu lähes kokonaan. Sitä on myös erittäin hankalaa tehdä, koska intressit mitä vastaan operaatioiden vaikutusta tulisi peilata, eivät ole selkeitä. (Eronen et al. 2011a, 58–59.) Tämä johtunee osittain siitä, että suomalainen sotilaallinen kriisinhallinta nähdään yleisesti menestystarinana, eikä epäonnistumisia ole ollut (Vesa 2007, 524).

Aiempaa tutkimusta aiheesta löytyy rajallisesti, ja kokoava taustatutkimus puuttuu kokonaan. Aiemmat tutkimukset ovat pro gradu -tasolla rajattuja usein yhteen operaatioon tai kahden operaation tai valtion prosessien vertailuun (Sistonen, 2007 ja Penttilä, 2008). Lisäksi asiaa on tutkittu osaltaan moraalifilosofisesti humanitaarisen intervention käsitteen kautta (Oikarinen, 2008). Asiaa on myös tutkittu osana turvallisuusympäristön muutoksen vaikutuksesta Suomen puolustuksen kokonaisuuteen (Raitasalo 2008a). Sotilaallista kriisinhallintaa on tutkittu ilmiönä puolustusvoimien näkökulmasta (Kylä-Harakka 2007). Väitöskirjatasolla asiaa on käsitelty osana turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selontekomenetelyn kritiikkiä (Limnell, 2009). Näin ollen tämän tutkimuksen yhteiskunnallinen merkitys rakentuu ensisijaisesti tarpeesta.

1.3. Lähestymistapa ja rajaukset

Tämän tutkimuksen näkökulma sotilaalliseen kriisinhallintaan on erittäin rajattu, johtuen tutkimuksen luonteesta sekä käsiteltävän asian laajuudesta. Yllä mainittuja kysymyksiä lähestytään julkisten poliittisen päätöksenteon dokumenttien kautta. Näin ollen tässä tutkimuksessa taustatutkimuksena rajataan pois sisäpoliittinen ja julkinen yleinen keskustelu, vaikka sitä käytetäänkin rajallisesti tiedonintressin luomiseen tutkimuksen alussa. Julkisen keskustelun käyttö tutkimuksen alustamiseen liittyy keskustelun kiihtymiseen vuodesta

2007 alkaen, mikä taas osaltaan liittyy tuolloin Afganistanissa tapahtuneeseen ensimmäiseen suomalaisen rauhanturvaajan väkivaltaiseen kuolemaan. Keskustelu jo rajallisesti tarkasteltuna osaltaan osoittaa tutkimuksen tiedonintressin validiksi.

Poliittisella ja julkisella keskustelulla on luonnollisesti huomattavaa merkitystä valtion intressien lopulliseen kokonaisvaltaiseen muodostumiseen (Wendt 1999, 2), mutta kansainvälispoliittisesti intressien ilmentymisen näkökulmasta kysymys on enemmän varsinaisista päätöksistä ja niiden julkisista perusteluista. Näiden voidaan todeta ilmentävän intressejä ulospäin ja osittain myös Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittista omakuvaa (Vesa 2007, 525–527).

Edellä mainitun lisäksi ajallisena rajauksena on kylmän sodan jälkeinen aika. Tämä rajaus on tehty siksi, että kansainvälisesti tuosta hetkestä alkaen sotilaallisen kriisinhallinnan on nähty muuttuneen maailmanlaajuisesti, myös suomalaisessa viitekehyksessä (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 3-7). Lisäksi rajauksena ovat sellaiset kriisinhallintaoperaatiot, joihin Suomi on osallistunut sotilasjoukoilla.⁵ Valtioiden kriisinhallintaoperaatioihin asettamat joukot toimivat hyvinä indikaattoreina valtioiden tavoitteista. Tämä johtuu siitä, että konfliktin tyyppi vaikuttaa osallistumisen todennäköisyyteen ja kokoon, panostuksen koko on suhteutettava valtion asevoimien kapasiteettiin ja laatuun, ja että valtiot pystyvät paremmin kontrolloimaan omien joukkojen osallistumista kuin yhteisten resurssien käyttöä. (Bove & Elia 2011, 700.) Näin ollen varsinaisia joukkoja sisältäneiden operaatioiden kautta voidaan nähdä suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan intressien ja diskurssien pääasiallisesti rakentuvan sisäisen ja ulkoisen julkisuusarvon vuoksi. Lisäksi kriisinhallintalain mukaisesti enintään kymmenen henkilön osallistumisesta sotilaalliseen kriisinhallintatehtävään ei vaadita eduskunnan käsittelyä. Tällöin pelkkä valtioneuvoston selvitys ulkoasianvaliokunnalle riittää. (211/2006.) Tällöin julkinen poliittinen käsittely ei yllä samalle tasolle kuin suuremmissa operaatioissa.

Yllä mainitun mukaisesti tutkimusaineistona on operaatioihin lähtöihin tai merkityksellisiin operaation luonteen muutoksiin liittyvät julkiset päätöksenteon asiakirjat. Tällöin varsinaiseksi tutkimusaineistoksi muodostuvat valtioneuvoston selonteot ja niihin liittyvät mietinnöt ja lausunnot, sekä tasavallan presidentin päätökset. Lisäksi joistakin operaatioista on ole-

---

⁵ Suomen osallistumisen laajuus operaatioihin on vaihdellut tarkasteluajanjaksolla yksittäisistä tarkkailijoista aina vahvennetun pataljoonan vahvuiseen osastoon (noin 800 sotilasta, Kosovo 1999) (VNS 2/1999 vp). Tässä tutkimuksessa sotilasjoukoksi ymmärretään vähintään noin komppanian vahvuinen osasto tai vastaava, eli noin sadan sotilaan joukko.

massa ulkoasiainministeriön tuottamia virallisia ja julkisia selvityksiä ja muistioita. On huomioitava, että ajankohdasta ja voimassa olevasta lainsäädännöstä riippuen eri operaatioihin lähtöä on julkisesti käsitelty eri tavoin, ja näin ollen eri operaatioihin liittyen on olemassa eri määrä erilaisia asiakirjoja. Tämä viitekehys avataan luvuissa 4 ja 5. Keskeinen keskustelu Suomessa operaatioihin lähtöihin liittyen käydään hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisessa ministerivaliokunnassa (UTVA) yhdessä tasavallan presidentin kanssa. Tämän valiokunnan asiakirjat ovat kuitenkin salaisia, eikä niitä näin ollen ole saatavilla tähän tutkimukseen. (valtioneuvosto.fi/hallitus/ministerivaliokunnat/fi.jsp#UTVA.) Tutkimuksessa tarkastellaan seuraavia sotilaallisia kriisinhallintaoperaatioita:⁶

- Kroatia (UNPROFOR 1992–1993 (1995))
- Makedonia (UNPREDEP (1993) 1995–1999)⁷
- Bosnia (IFOR ja SFOR 1996–2003)
- Kosovo (KFOR 1999–)
- Afganistan (ISAF 2002–)
- Eritrea (UNMEE 2003–2004)
- Bosnia-Hertsegovina (EUFOR Althea 2004–)
- Libanon (UNIFIL II 2006–2007)
- Tshad (EUFOR/MINURCAT 2008–2010)
- Intian Valtameri (EUNAVFOR ATALANTA 2011)
- Libanon (UNIFIL III 2012–)⁸

Tutkimuksen teoreettisena viitekehystenä on sosiaalinen konstruktivismi Alexander Wendtin mukaan. Siinä rakenteilla ja toimijoilla molemmilla on merkitystä sosiaalisen todellisuuden muodostumiseen. Tässä tutkimuksessa Wendtin näkökulman mukaisesti keskitytään valtioon toimijana, eikä eritellä päätöksentekijöitä tai muita toimijoita suhteessa ulko- ja turvallisuuspolitiikan muodostumiseen sotilaallisen kriisinhallinnan saralla. Suomalaista sotilaallista kriisinhallintaa osana Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa tarkastellaan kan-

---

⁶ Yllä olevassa listassa on merkitty isoilla kirjaimilla rauhanturva- tai kriisinhallintaoperaatioiden viralliset lyhenteet. Lyhenteet on avattu luvussa 4, jossa käsitellään ko. operaatioiden historiaa.

⁷ YK aloitti tammikuussa 1993 rauhanturvaoperaation Makedoniassa, joka toimi maaliskuuhun 1995 asti UNPROFOR-operaation alaisena. Muuttuessaan omaksi operaatioksi se sai nimen UNPREDEP. Suomalaisia joukkoja osallistui Kroatian operaatioon vuosina 1992–1993 ja Makedonian operaatioon 1993–1999. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 18–20.)

⁸ YK:n rauhanturvaoperaatio Etelä-Libanonissa on nimeltään UNIFIL (United Nations Interim Force in Lebanon), joka on ollut käynnissä vuodesta 1978. Suomalaisia rauhanturvaajia on osallistunut UNIFIL operaatioon 1982–2001, sekä vuonna 2006–2007 Israelin ja Hizbollahin välisen sodan jälkeen. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 11–15.) Tässä tutkimuksessa operaatioiden erottamiseksi toisistaan käytetään tutkimusaineistoon kuuluvasta jälkimmäisestä operaatiosta nimitystä UNIFIL II. Samaa logiikkaa noudattaen käytetään keväällä 2012 alkaneesta kolmannesta kierroksesta Libanonissa nimitystä UNIFIL III.

sainvälispoliittisena ilmiönä. Toiminnallaan sotilaallisen kriisinhallinnan saralla Suomi omalta osaltaan rakentaa kansainvälistä sosiaalista todellisuutta sen lisäksi, että Suomella on myös sisäisiä syitä osallistua sotilaalliseen kriisinhallintaan. Vaikka Wendt ei kirjassaan "Social Theory of International Politics" käsittelekään varsinaisesti valtion ulkopoliittikan muodostumista, hän ei kuitenkaan rajaa teorialleen ja sen soveltamiselle minimitasoa (Wendt 1999, 11–12). Näin ollen, jos tutkitaan valtion sotilaallisen kriisinhallinnan intressien muodostumista ja muuttumista tai mukaistumista ulkoapäin ja kokonaisuutena sekä erityisesti ulkoisten tekijöiden vaikutusta tähän, on Wendtin teorian käyttäminen mielekäs-

tä. Yllä mainitun lisäksi Wendt käsittelee teoksessaan tutkimuksen kannalta merkityksellisiä asioita, kuten ideoiden ja intressien muodostumista, kulttuuria sekä valtion toimijuuden muodostumista ja roolia, hyvin kattavasti rakentaessaan pohjaa omalle kansainväliselle teorialleen. Intressien muodostumisen kannalta keskeisessä roolissa on valtion identiteettien muodostuminen. Identiteettien ja intressien muodostumista käsitellään rajatusta rakenteellisesta näkökulmasta (Wendt 1999, 11). Nämä näkemykset ovat synnyttäneet myös runsaasti kritiikkiä, mikä käsitellään tässä tutkimuksessa (esim. Zehfuss 2002). Tieteellisesti tämä tutkimus kontribuoi keskusteluun konstruktivismin syvyydestä. Lisäksi se luo ymmärrystä intressien muodostumisesta identiteettien kautta rajatusta näkökulmasta. Tutkimuksen lähtökohtana on Wendtin joustava käsitys kansainvälisen politiikan tutkimuksen epistemologiasta. Tällöin ei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa tietää asioita, vaan kysymykset määrittävät osaltaan tarkastelunäkökulmaa (Wendt 1999, 40). Tämä tutkimus on hyödyllistä tehdä Wendtin konstruktivismin näkökulmasta, mikä ei siis tarkoita koko ilmiön lopullista sitomista tähän teoriaan.

Tämä tutkimus lähtee siitä, että kansainvälisen politiikan näkökulmasta Suomi on otsikon mukaisesti "pieni valtio". "Pieni valtio" käsitteelle ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää. Kiistely määritelmästä on käyty lähinnä kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten kriteereiden välillä. "Pieni valtio" käsite on kuitenkin kansainvälisen poliittisen elämän todellisuutta ja hyödyllinen työkalu erilaisille analyyseille. Lisäksi käsite on institutionalisoitunut yleiseen käyttöön niin syvästi, että monet valtiot nähdään, ja ne myös näkevät itsensä, "pieninä valtioina". Kuitenkin "pieniä valtiota" tutkittaessa on analyttisen selvyyden vuoksi tiedettävä, mitä käsite sisältää. (Maass 2009, 65–68.) Tässä tutkimuksessa "pieni valtio" tarkoittaa pienuutta suhteessa valtaan (Doeser 2010, 1) sekä yksikön kokonaiskokoa kansainvälisessä valtiojärjestelmässä (Maass 2009, 68). "Pieni valtio" käsitteen yksi keskeisiä oletta-

muksia on, että kansainvälisessä politiikassa ”pieni valtio” sopeutuu kansainvälisen ympäristön vaatimukseen. Tällöin valtion ulkopuoliset tekijät ovat erityisen merkittäviä sen ulko- ja turvallisuuspolitiikan muodostumiselle. (Tiilikainen 2006a, 73.) Tämä ymmärrys yhdistää tämän käsitteen Alexander Wendtin rakenteelliseen konstruktivismiin tässä tutkimuksessa. Tutkimuksen koko teoreettinen viitekehys käsitellään luvussa 2.

Tutkimusmenetelmänä käytetään diskurssianalyysiä. Tarkoituksena on löytää kielellisiä kokonaisuuksia – diskursseja, eli ideoita. Nämä myös luovat liittymäpintaa Wendtin konstruktivismiin siitä huolimatta, että Wendtin lähestymistapa kansainväliseen politiikkaan ei ole kielellinen tai diskursiivinen. Tämä on myös osa Wendtin teoriaan kohdistunutta kritiikkiä. Tutkimusaineistosta pyritään löytämään keskeiset toistuvat ja ainutlaatuiset diskurssit. Diskurssien sisältöä tarkastellaan suhteessa tarkasteluajanjaksolla tapahtuneeseen sotilaallisen kriisinhallinnan viitekehysten muutokseen ja operaatioiden luonteeseen. Keskeisten diskurssien kautta hahmottuu kuva suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan rooli-identiteetistä ja intresseistä. Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat käsitellään luvussa 3.

1.4. Tutkimuksen rajoitteet ja lähdekritiikki

Sotilaallinen kriisinhallinta ilmiönä on erittäin laaja, eikä sitä tässä tutkimuksessa kyetä käsittelemään täysin kattavasti. Tällöin rajaaminen on ollut merkittävässä asemassa. Yllä mainitut rajaukset on tehty pyrkien mahdollistamaan asian riittävän kattava tieteellinen käsittely tutkimuksen näkökulma ja tavoitteet huomioiden. Tutkimuksessa kuitenkin pyritään koko ajan, ja erityisesti päätelmissä, ottamaan huomioon nämä rajoitteet. Tutkimus ei siis pyri selittämään koko ilmiötä, vaan avaamaan yhden merkityksellisen näkökulman.

Lähteiden valintaan on vaikuttanut keskeisesti niiden käytettävyys. Sanomalehtiartikkelit, joita käytetään tiedonintressin luomiseen, eivät ole täysin kattava leikkaus asiaan liittyvästä keskustelusta. Niiden täydellinen kartoittaminen ei sinänsä kuulu tähän tutkimukseen. Artikkeleista on valittu tietyltä aikajänteeltä sellaisia, jotka kuvastavat parhaiten asiaan liittyvää keskustelua. Lähteenä on käytetty vain Helsingin Sanomia, mikä on riittävä tähän tarkoitukseen valtakunnallisuutensa ja asemansa vuoksi. On huomioitava, että kriittistä näkemystä vastustavia kirjoituksia ei ole esiintynyt. Teoriakirjallisuus on erityisesti kritiikin osalta valittu nimenomaan kirjallisuudesta, koska aikajänne Wendtin teoksen ilmestymisestä on mahdollistanut koherenttien ja koottujen esitysten ilmestymisen. Wendtin teorian osalta on keskitytty hänen kirjaansa ”Social Theory of International Relations” eikä aiem-

min ilmestyneitä artikkeleita ole käsitelty. Tämän tutkimuksen kannalta merkityksellistä on teorian kokonaisuus sen yksityiskohtien sijaan.

Tutkimuksen taustoittamiseksi olemassa oleva aineisto on riittävä ja monipuolinen. Suomalaisesta rauhanturvaamisesta ja sotilaallisesta kriisinhallinnasta tehdyt historiakatsaukset ovat laadukkaita, mutta niitä ei luonnollisesti ole tehty kriittisestä näkökulmasta. Tässä mielessä on huomioitava niiden rajoitteet tässä tutkimuksessa käsiteltävään asiaan, eli intresseihin. Itse tutkimusaineisto on siis kerätty julkisista virallisista asiakirjoista. Näiden asiakirjojen haasteena on niiden poliittisuus. Valiokunta-asiakirjat ovat aina osittain poliittisia kompromisseja. Tässä tutkimuksessa kuitenkin merkityksellistä on niiden suhde päätöksiin eikä niiden muodostuminen. Aikajänteen pituus ja esimerkiksi lainsäädännön muutokset aiheuttavat sen, että kaikkiin operaatioihin liittyen ei ole käytettävissä samanlaista ja yhtä laajaa materiaalia. Näin ollen jotkin operaatiot nousevat tarkastelun kokonaisuuden kannalta merkittävämpään asemaan. Erityisesti korostuu Afganistanin ISAF-operaatio, joka luonteensa muutosten vuoksi on ollut useasti eduskunnan käsittelyssä elinkaarensa aikana. Kaikista operaatioista on kuitenkin aineistoa, jolloin on mahdollista vetää johtopäätöksiä koko materiaalista. Analyysissä on siis huomioitava mahdolliset painotuserot.

2. TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa käsitellään sosiaalista konstruktivismia metateoriana ja teoriana. Metateoreettisen keskustelun kautta luodaan perusta tämän tutkimuksen ontologiselle, epistemologiselle ja metodologiselle ymmärrykselle. Metateoria rakentaa pohjan, jota vasten voidaan tarkastella konstruktivismin mahdollisuutta kansainvälisen politiikan teoriana sekä käytettävyyttä tässä tutkimuksessa. Teoreettisen keskustelun kautta rakentuu ymmärrys Alexander Wendtin rakenteellisen konstruktivismin sovellettavuudesta tähän tutkimukseen. Painopisteisesti luvussa käsitellään niitä tekijöitä, jotka ovat tämän tutkimuksen kannalta tärkeitä. Tällöin käsittely painottuu valtiotoimijuuteen sekä valtion identiteettien ja sitä kautta intressien muodostumiseen. Lisäksi käsitellään merkitykselliset näkökulmat ”pieni valtio”-käsitteen teoretisoinnista suhteessa Suomeen. Viimeisessä alaluvussa muodostetaan teoreettisen keskustelun pohjalta tämän tutkimuksen viitekehys.

2.1. Konstruktivismi metateoriana ja teoriana

Sosiaalisen konstruktivismin nousu metateoriana ja teoriana kansainvälisen politiikan tutkimusagendalla liittyy kylmän sodan päättymisen aiheuttamaan lähes stabiilina ja annettuna pidetyn maailmanjärjestyksen radikaaliin muutokseen. Havainto siitä, että ihmiset pystyvät itse muuttamaan maailmaa eikä kansainvälisen järjestelmän anarkia ohjaa sitä vääräämättä kohti konflikteja, oli merkittävä. Ihmiset siis pystyvät synnyttämään uusia normatiivisia, sosiaalisia ja poliittisia käytäntöjä, jotka muovaavat järjestelmää. (Klotz & Lynch 2007, 3.) Sosiaalinen konstruktivismi on kehittynyt sen alkuajoista 1980-luvulta merkittävästi, ja sen soveltaminen onkin tällä hetkellä erittäin laaja-alaista. Konstruktivismi jakaantuu kansainvälisen politiikan teorioiden kentässä lavealle alueelle. Jotkut konstruktivistit ovat lähellä perinteisiä valtavirtateorioita ja positivismia, toiset taas lähellä kriittisiä teorioita ja post-positivismia. Kuitenkin yleisesti ottaen konstruktivisteja yhdistää käsitys siitä, että jaetut ideat pääasiassa määrittävät ihmisten välisten kanssakäymisten rakenteet. Nämä ideat puolestaan rakentavat tarkoituksellisten toimijoiden identiteetit ja intressit. (Wendt 1999, 1; Finnemore & Sikkink 2001, 391.)

Konstruktivismi itsessään asemoidaan kansainvälisen politiikan teorioiden kentässä valtavirtateorioiden ja kriittisten teorioiden väliin. Tällöin puhutaan rationalistien ja reflektivistien välissä olemisesta. Tällä tavalla konstruktivistit itsekkin haluavat asian usein nähdä. Erityisesti konventionaaliset konstruktivistit, kuten Alexander Wendt, asemoituvat näin. Radi-

kaalimmat konstruktivistit sijoittuvat kriittisten teorioiden reflektivistiseen leiriin (Chernoff 2007, 142). Konstruktivismilla yleisesti pyritään rakentamaan siltaa kahden ääripään välille, jolloin konstruktivismia pidetään keskitien teoriana (Zehfuss 2002, 1–5).

Sosiaalinen konstruktivismi on joutunut kuluneiden vuosikymmenien aikana ankaran kritiikin kohteeksi. Konstruktivismia kritisoidaan valtavirtateorioiden puolelta esimerkiksi siitä, että se keskittyy nykyisyyden selvittämiseen menneisyyden kautta, mutta ei kykene huomioimaan anarkian logiikan aiheuttaman epävarmuuden vaikutusta tulevaisuuteen (Copeland 2006, 19–20). Kriittisten teorioiden puolelta keskeinen konstruktivismin kritiikki käsittelee sen asemaa teoriana tai metateoriana. Tällöin kritisoidaan erityisesti konstruktivismin hajanaisuutta, jolloin se nähdään enemmän vain metateoriana. Hajanaisuudella tässä tarkoitetaan monia eri lähestymistapoja samaan asiaan, jotka kuitenkin merkittävästi eroavat toisistaan. Lisäksi yleisesti kritisoidaan hajanaisuudesta johtuvaa konstruktivismin selkeän empiirisen tutkimusagendan puutetta, mitä kautta konstruktivismi voisi ylipäänsä saada teorian aseman. Myös konstruktivismin asema rationalismin ja reflektivismin ”välissä” kyseenalaistetaan, koska rationalismi-konstruktivismi-debatti, niin kutsuttu tieteenalan ”kolmas debatti”, ohjaa konstruktivismin huomion väistämättä vain yhteen suuntaan. (Chernoff 2007, 68; Zehfuss 2002, 1–10; Finnemore & Sikkink 2001, 391–392.)

Sosiaalisen konstruktivismin kehitys tietyllä tavalla kulminoitui Alexander Wendtin vuonna 1999 ilmestyneeseen palkittuun kirjaan ”Social Theory of International Politics”. Tämän jälkeen kaikkien konstruktivistien, ja myös muiden teorioiden edustajien, on käytännössä ollut pakko ottaa kantaa Wendtin näkemykseen konstruktivismista. Joidenkin mielestä Wendt jopa edustaa konstruktivismia osaltaan juuri tästä syystä. (Chernoff 2007, 69; Zehfuss 2002, 7,11.) Wendtin kirjan ilmestyminen itsessään aiheutti tieteellisen debatin vaatimusten mukaisesti kritiikin vyöryn. Yleisesti ottaen Wendtin teoria ymmärretään erittäin abstraktina, jolloin sen käytettävyys empiirisenä ja politiikan tutkimisessa on vähäinen (Guzzini & Leander 2006, xvii). Joka tapauksessa Wendtin ja muiden tutkijoiden hahmottelema kansainvälisen politiikan konstruktivistinen teoria on jotensakin pitänyt pintansa 2000-luvun alussa, vaikka Wendt itse on jättänyt tietoisesti oman teoriansa kehittämisen taakseen (Wendt 2008). Konstruktivismi on kuitenkin pysynyt hajanaisena, ja tätä kautta ehkä menettänyt momenttiaan. Kiistely sen asemasta kansainvälisen politiikan teorioiden joukossa jatkuu edelleen, minkä osoittaa sekä kriittisten, että teoriaa kokoavien teosten ilmestymiset viime vuosina.

Konstruktivismi hyväksytään yleisesti metateorianana, joka kertoo, mitä yhteiskuntatieteiden teorit voivat ja eivät voi tehdä. Se on siis teoria teorioista. Metateorianäkökulmasta kansainvälisessä politiikassa konstruktivistien välillä on kiistaa siitä, kuinka lähellä luonnontieteitä kansainvälinen politiikka voi olla. (Chernoff 2007, 69.) Ontologisesti kysymys on kuitenkin siitä, kuinka tutkimuksen kohde tai kohteet konseptualisoidaan. Konstruktivistisesta näkökulmasta ihmiset elävät ja ovat kanssakäymisessä toistensa kanssa sosiaalisissa ryhmittymissä, kuten valtioissa. Ihmiset toimivat näissä ryhmittymissä siten, että niitä luodaan, muutetaan ja ylläpidetään jatkuvasti. Tämä rakenteiden ja toimijoiden välinen suhde on konstruktivisteille keskeistä molemminpuolista konstituoitumista (Klotz & Lynch 2007, 6–7.) Konstituoituminen on ymmärrettävissä suhteiden määrittymisenä ja muodostumisena, molemminpuolisena aktiivisena toimintana (ks. esim. Ikäheimo 2003, 79). Kun konstruktivismi ymmärretään metateorianana, se on vähemmän kiistanalainen kuin teoriana. Esimerkiksi valtavirtateorioiden suunnasta on jopa lähestytty konstruktivismia tästä näkökulmasta. Konstruktivistiset taustaolettamukset järjestelmän luonteesta on mahdollista yhdistää muihin teorioihin. Kysymys on viime kädessä empiiristen havaintojen sisällöstä. (Chernoff 2007, 151–153.)

Klotzin ja Lynchin mukaan konstruktivistinen ontologia nojaa kolmeen komponenttiin: intersubjektivisuuteen, kontekstiin ja valtaan. Intersubjektiviiset ymmärrykset, kuten normit, säännöt, kielet, kulttuurit ja ideologiat, muodostavat rakenteet ja toimijat sekä luovat näiden identiteetit. Koska edellä mainitut ymmärrykset vaihtelevat alueittain ja ajallisesti, on konstruktivistien aina sijoitettava tutkimuskysymyksensä tilalliseen, historialliseen ja sosiaaliseen kontekstiin. Tähän kontekstiin aina vaikuttaa myös tutkijan oma asemoituminen tilassa ja ajassa. Koska samasta asiasta voi olla samanaikaisesti useita tulkintoja, kysyvät konstruktivistit, kuinka tietyt toimintatavat säilyvät tietyssä kontekstissa. Kaikki ihmiset käyttävät valtaa jossain määrin tukiessaan toiminnallaan tiettyjä käytäntöjä ja diskursseja. Koska valta siis liikkuu suhteissa eikä vain olemassa olevien suorituskykyjen kautta, analysoivat konstruktivistit prosesseja ja vuorovaikutuksia materialististen kykyjen sijaan. (Klotz & Lynch 2007, 6–11.)

Alexander Wendt siirtää metateoriatasolla tämän keskustelun valtiojärjestelmän tasolle, jolloin hän käsittelee valtiojärjestelmän ontologiaa. (Wendt 1999, 370). Valtiojärjestelmä voidaan nähdä projektina, jossa valtion olemus on jatkuvassa muutoksessa. Tällöin kysymyksessä on poliittinen ohjelma, joka tuottaa ja uudelleen tuottaa itseään. Tämän projektin yksikkö on valtio, jonka käyttäytymistä kansainvälisessä järjestelmässä yritetään selittää.

Sosiaalisilla rakenteilla on siis vaikutusta todellisuuden muodostumiseen. Valtiota ei voi purkaa yksittäisten päätöstentekijöiden tai sisäisten rakenteiden tasalle individualistisen näkemyksen mukaisesti. Näitä vaikutuksia on identiteettien ja intressien muodostuminen diskursiivisissa muodostelmissa eli siinä, kuinka ideat jakautuvat järjestelmässä. On kuitenkin huomioitava, että myös perinteisillä materiaalisilla tekijöillä on vaikutusta todellisuuden muodostumisessa. (Wendt 1999, 7–9, 137–138.) Wendtin argumentti rakentuu ennen kaikkea neorealismien kritiikille, mikä toimii pääasiallisena referenssinä hänen omille päätelmilleen. Siinä, missä hän kritisoi neorealismia siitä, että sen kautta systeeminen näkemys maailmasta ja erityisesti valtiosta on samaistettu neorealismiin ja otettu annettuna, yhtyy hän monissa asioissa neorealismien näkemyksiin. Tällöin pyrkimyksenä on sosiaalisen ulottuvuuden kautta tuoda uusi näkökulma moniin neorealismien kautta annettuina otettuihin asioihin (Wendt 1999, 8–10; Zehfuss 2002, 14).

Epistemologisesti konstruktivismien sisällä debatti keskittyy positivismiin ja post-positivismiin välille. Kuitenkin kansainvälisen politiikan tutkimuksessa monesti joudutaan tulkitsemaan asioita jostakin näiden kahden ääripään väliltä. Konstruktivismien sisällä painotuseroja löytyy esimerkiksi siitä, korostetaanko rakenteita vai toimijoita tai kausaalisuutta vai tulkitsemista. Kaikki tutkijat joutuvat tulkitsemaan valitessaan tutkimuskysymyksiä ja kerätessään tutkimusaineistoa. Konstruktivistien välillä on eroja siinä, kuinka pitkälle tulkitseminen viehdään. Jos tutkitaan todellisuutta pysyvien tai lähes pysyvien merkitysten kautta, asettuu tutkija kausaaliselle puolelle konstruktivismia. Toisessa päässä taas sosiaalisten faktojen sisältö on jatkuvasti kriittisen tarkastelun ja purkamisen alla. Tämä jako voidaan kuitenkin nähdä vain empiirisenä kysymyksenä. Tiettyjä merkityksiä voidaan tarkastella tietyssä viitekehysessä sosiaalisina faktoina. Konstruktivismien kannalta merkitykselliseksi nousee tällöin mitä oivalluksia syntyy rakenteiden ja toimijoiden välisestä suhteesta. (Klotz & Lynch 2007, 11–14.)

Positivistisesti suuntautuneet konstruktivistit pyrkivät selittämään sosiaalisia ilmiöitä yleisin termein, kun taas post-positivistit pyrkivät ymmärtämään kapeamman ilmiön. Tästä selittämisen ja ymmärtämisen erosta on tehty merkittävä eri tutkimusotteiden välillä. Tätä eroa ilmentää keskustelu kausaalisten ja konstitutiivisten kysymysten merkityksen välillä. (Klotz & Lynch 2007, 14–15.) Kausaalisuus ja konstitutiivisuus rakentavat pohjan konstruktivismille kokonaisuutena sekä sosiaalisten suhteiden selittämiseksi kansainvälisessä politiikassa. Kausaalisuudessa kaksi tapahtumaa on olemassa toisistaan erillään: toinen edeltää toista ajallisesti, ja ilman ensimmäistä toinen ei olisi tapahtunut. Kausaalisuuden osalta

merkittävää on, että emme voi koskaan olla varmoja kausaalisuuden olemassaolosta, koska kansainvälisissä suhteissa on lähes mahdotonta tietää, olisiko jokin asia kyennyt tapahtumaan ilman jonkin toisen asian ajallisesti edeltävää tapahtumista. Kausaalisuudella on kuitenkin paikkansa myös sosiaalisten suhteiden ja yhteiskunnan rakentumisen ymmärtämisessä. Konstitutiivisessa suhteessa rakenteet eivät kausaalisesti aiheuta ominaisuuksia, vaan tekevät ne mahdollisiksi. (Wendt 1999, 79–82.)

Kuitenkin kausaalisuus ja konstitutiivisuus menevät käytännössä aina osittain päällekkäin. Käyttäytymistä selitettäessä tulkitaan myös merkitystä, ja kieltä ymmärrettäessä selitetään myös toimintaa. (Klotz & Lynch 2007, 14–15.) Myös Wendtin mukaan kausaalisuuden ja konstitutiivisuuden välinen ero ei ole nollasummapeliä. Tämä johtuu siitä, että kansainvälisen politiikan ilmiöt ovat niin monimutkaisia, että molempia malleja tarvitaan. Positivistien on ainakin implisiittisesti otettava kantaa konstitutiivisiin suhteisiin. Näin ollen selittämisen ja ymmärtämisen välillä ei ole olennaista epistemologista eroa. Yllä mainitut tekijät aiheuttavat kuitenkin sen, että on olemassa merkittävä metodologinen ero, mikä johtuu kausaalisten ja konstitutiivisten kysymyksien erilaisesta luonteesta. (Wendt 1999, 85.) Tieteelliseen tutkimukseen kuuluvat olennaisesti sekä kausaaliset että konstitutiiviset kysymykset. Kausaaliset ja konstitutiiviset teoriat vain kysyvät eri kysymyksiä. Tämä jakolinja liittyy olennaisesti luonnontieteiden ja yhteiskuntatieteiden välisiin eroihin. Wendt argumentoikin kysymyksenasettelun merkityksen puolesta. Näin ollen kiista kausaalisuuden ja konstitutiivisuuden ympärillä siirtyy epistemologiasta metodivalintaan. (Wendt 1999, 77–78.)

Metodologisesti kysymys ei ole siitä, että jokin metodi sopisi paremmin merkitysten tai käyttäytymisen analysointiin kuin jokin toinen. Tällöin palataan niihin keskeisiin konsepteihin, mitä tutkimuksessa käsitellään. Keskiössä on molemminpuolisen konstituoitumisen prosessien analysointi. Esimerkiksi diskurssianalyysiä voidaan käyttää sekä positivistisessä että post-positivistisessä päässä konstruktivismia. Positivistisessä näkökulmassa ihmisyyhteisöt ilmaisevat jaettuja odotuksia normatiivisesti virallisin tekstein. Näitä tekstejä voidaan käyttää osoittamaan valtion toiminnan yleisiä malleja. Post-positivismin puolella taas halutaan pureutua tarkemmin politiikan tekoprosesseihin ja päätöksentekijöihin. Lopujen lopuksi valitut konseptit johtavat vaihtoehtoisiin tulkintoihin, joille molemmille on paikkansa. (Klotz & Lynch 2007, 16–19.)

Tieteessä esitetyt kysymykset ja käytettävät metodit eivät ole koskaan viattomia. Ne sisältävät ja luovat aina tiettyjä ontologisia ja epistemologisia ennakkokäsityksiä, ja näin ollen

suuntaavat tutkimusta ja tuloksia tiettyyn suuntaan. Tämän lisäksi ne sisältävät aina poliittisia sitoumuksia. Metodologia voi jopa muuttua hiljaiseksi ontologiaksi. Tällöin, jos tiettyä teoria-metodipakettia ei ole luotu selittämään jotain kansainvälisen elämän aspektia, asia otetaan annettuna. (Wendt 1999, 34–35, 89.) Koska kansainvälisessä politiikassa ei koskaan voi tutkia kaikkea, on ontologisten, epistemologisten ja metodologisten sitoumuksien oltava mahdollisimman selviä tutkimuksessa. Nämä toisen tason kysymykset ovat yhteiskuntateoreettisia kysymyksiä. Niihin on tutkimuksessa vastattava ainakin implisiittisesti. Koska kansainvälistä järjestelmää ei voi konkreettisesti nähdä, tällaisen ei-havainnoitavan havainnointi riippuu aina teoriasta. Tällöin syntyy väistämättä kuilu teorian ja todellisuuden välille. (Wendt 1999, 5.) Aina ei ole tarpeen kysyä sekä kausaalisia että konstitutiivisia kysymyksiä. Tutkimus ja sen tavoitteet määrittelevät tätä. Kumpikaan kysymysmalli ei ole toista parempi eikä tärkeämpi. Molemmat ovat myös osaltaan selittäviä. (Wendt 1999, 373.) Wendtin teorian ydin on konstitutiivisten suhteiden merkityksen korostaminen hyväksyen, että myös kausaalisia vaikutuksia on olemassa kansainvälisessä politiikassa. Valta-
virtateorioista poiketen sosiaaliset rakenteet myös konstituovat toimijoita identiteettien ja intressien kautta, siinä missä ne tuottavat toimijoita kausaalisesti. Tämä on myös konstruktivismin keskeinen hypoteesi. (Wendt 1999, 78.)

Kansainvälisen politiikan teoria rakentuu metateorialle. Konstruktivismin asema metateorianana on laajalti tunnustettu ja sovellettu. Kuitenkin yllä rakennetun metateoreettisen pohjan kautta syntyy ymmärrys konstruktivistisen kansainvälisen politiikan teorian mahdollisuudesta. Tällöin huomio kiinnittyy teorian tuottamiin määritelmiin, rajauksiin ja ymmärrykseen kansainvälisen järjestelmän luonteesta. Konstruktivismin sisäinen keskustelu positivistisen ja post-positivistisen suuntauksen välillä jatkuu edelleen sekä epistemologisella että metodologisella tasolla. Ratkaisua kansainvälisen politiikan konstruktivistisen teorian ytimestä ei tältä kannalta ole löydetty. Se ei kuitenkaan estä konstruktivismin soveltamista empiiristen asioiden tutkimisessa. Perinteisesti tieteen teorialta vaaditaan kykyä tulla toistetuksi ja mahdollisuutta tulla todistetuksi vääräksi. Konstruktivismin osalta vääräksi todistamisen vaatimus on ongelmallinen, koska konstruktivistinen ontologia kiistää objektiivisen todellisuuden olemassaolon. (Klotz & Lynch 2007, 105–107.) Tulkintojen toisintaminen ja osoittaminen vääräksi on aina subjektiivista ja riippuu tutkijasta sekä tarkastelunäkökulmasta. Tämä on sosiaalisen todellisuuden ydin.

2.2. Valtio toimijana kansainvälisessä järjestelmässä

Kysymys toimijuudesta on keskeinen konstruktivistiselle kansainvälisen politiikan teorialle. Tämä liittyy toimijuuden ja rakenteen väliseen suhteeseen sekä analyysin tason problematiikkaan. Toimijuuden ja rakenteen suhteessa merkityksellistä on molemminpuolinen konstituoituminen. Tämä on kuitenkin mutkikasta, koska tämä suhde konstituoituu monilla tasoilla ja monilla eri tavoilla samanaikaisesti. (Klotz & Lynch 2007, 44–45.) Tässä suhteessa konstruktivistisessä teoriassa onkin aina tehtävä valintoja analyysin tason ja toimijuuden suhteen. Siinä, missä tämä valinta vaikuttaa tutkittavaan asiaan, vaikuttaa myös tutkitavan asian tiedonintressi valintaan epistemologisen joustavuuden mukaisesti.

Eräs mahdollinen valinta on tarkastella kansainvälistä järjestelmää valtioiden näkökulmasta. Tämä valinta asettaa teorian konstruktivistisesta näkökulmasta lähelle valtavirtateorioita. Tällöin valtiolle annetaan toimijuus, ja valtion toimintaa ei pureta päätöksentekijöiden tai valtion sisäisten rakenteiden tasalle. Yksi konstruktivismin keskeisistä näkökulmista on, että kansainvälinen järjestelmä muodostuu sosiaalisista rakenteista. Tämä johtaa väittämään, että tämä ideationaalinen konteksti luo valtioista toimijoita. (Klotz & Lynch 2007, 88.) Valtio konstituoituu osaltaan sosiaalisissa rakenteissa, jotka antavat sille tietyt ominaisuudet, kuten esimerkiksi legitiimin väkivallan käytön monopolin (Wendt 1999, 83). Valtio on kansainvälisen politiikan tärkein toimija ja on osoittanut sopeutumiskykyä ja dynaamisuutta maailman muutoksessa. Valtio säätelee edelleen järjestäytyneen väkivallan käyttöä maailmassa (Wendt 1999, 193). Valtio toimijuus on Wendtin mukaan hyväksyttävä, koska käytännössä valtiota käsitellään kuten toimijaa antamalla sille attribuutteja, kuten intressit, tarpeet, vastuut, halut, uskomukset ja niin edelleen. Tämän lisäksi kansainvälinen laki antaa valtiolle oikeudellisen persoonan (Wendt 1999, 10, 195–197). Valtiot myös konstituivat itsensä ja toisensa toimijoiksi diskurssien kautta (Wendt 1999, 10).

Valtio toimijuudessa on myös monia ongelmia. Valtio toimija on epäyhtenäisempi kuin yksilö toimija. Näin ollen sen toiminta ei ole koherenttia, mikä aiheuttaa analyttisen ongelman. Kuitenkin monesti valtio toimijan toimintaa voi olla helpompi ennustaa kuin yksilön. Yksilön ajatuksia ei voi lukea, mutta institutionaalinen kehys ja historia mahdollistavat kohtuullisen luotettavan ennakkoinnin valtio järjestelmässä. Valtioilla on monimuotoisuutensa vuoksi myös toimintamahdollisuuksia, joita yksilöillä ei ole. (Wendt 1999, 221–223.) Valtio toimijuuden ehkä merkittävin haaste on erityisesti se, että sitä ei voi nähdä. Näemme vain yksilöitä ja heidän toimintaansa ja enimmäkseen hallinnon toimintaa. Joka tapauksessa voimme

havaita, että valtiot ovat todellisia, koska niiden rakenteet aikaansaavat havaittavia vaikutuksia. Lisäksi sosiaalisilla rakenteilla on kollektiivinen ulottuvuus. Kollektiivinen tieto, mihin yksilöt sosialisoituvat, aiheuttaa ajallisen ja olemassa olon jatkuvuuden. Yksilöiden ja hallinnon toiminta on merkityksellistä vain valtion rakenteiden kautta. (Wendt 1999, 215–217.) Yksilöillä on merkittävä rooli valtion toiminnassa, mutta valtion toimintaa ei voi pelkistää yksilöiden toiminnaksi. Tämä ei tarkoita sitä, ettei valtiota joskus voisi ja pitäisi purkaa tutkimuksen kannalta. Valtion toimijuuden kokonaisuuden hahmottamisen kannalta tämä on tärkeää. Valtio on kuitenkin ontologisesti olemassa, ja sitä voi tutkia kokonaisuutena. (Wendt 1999, 221.)

Konstruktivismi pyrkii selittämään todellisuuden valtavirtateorioita paremmin, Wendt erityisesti kansainvälisen todellisuuden. Tämä on ongelmallista, koska Zehfussin mukaan konstruktivismi ei pura todellisuutta tarpeeksi, vaan ottaa monia asioita annettuina. Edellä mainittu ilmenee erityisesti konstruktivismiin ja politiikan suhteessa. Konstruktivistisen ajattelun perusta on jo itsessään poliittinen. Kun Wendt väittää, että kansainvälinen politiikka alkaa valtioista, tämä on jo itsessään politiikkaa. Todellisuuden voi kuitenkin tietää vain meidän omien representaatioidemme kautta. Nämä representaatiot syntyvät alemmalla tasolla. (Zehfuss 2002, 35–36.) Poliittikkaan liittyen Wendt ohittaa myös diplomatian käsitellessään kansainvälisiä suhteita. Näin ollen hän kieltää kansainvälisen järjestelmän taantumisen, koska hän käsittelee menneisyyttä valtioiden suhteiden edistymisenä. Tästä näkökulmasta politiikan rooli jää käsittelemättä kokonaan. Kansainvälisissä suhteissa se tarkoittaa diplomatian keskeistä merkitystä, esimerkiksi sodan ja rauhan muodostumisessa. (Sárváry 2006, 167–171.) Tämän kritiikin mukaisesti Wendtin valinnat valtiotoimijuudesta ovat poliittisia, mutta eivät kuitenkaan käsittele politiikan muodostumista.

Wendt myöntää, että hänen teoriansa on vajaa siinä suhteessa, että se ei käsittele täydellisesti sosialisoitunutta valtiota. Wendt perustelee tämän sillä, että valtiot ovat itseään järjestäviä ja voivat selvitä, vaikka niitä ei tunnusteta. Hän korostaa valtiotoimijuutta suhteessa sisäisiin tekijöihin. Tällöin järjestelmän tasolla riittää, että valtiot toimivat riittävän samankaltaisesti. Wendtin mukaan kritiikki kriittisten teorioiden näkökulmasta on oikeassa siinä, että tämänkaltainen käsitys edellyttää suhteellisen stabiileja valtioiden identiteettejä, mikä on käytännössä valtiojärjestelmän tilanne tällä hetkellä. Hän myös toteaa, että hänen teoriansa ei olekaan tarkoitus olla reflektiivinen, koska valtiojärjestelmää ei voi pelkistää yksittäisiin valtioihin ja niiden sisäisiin asioihin. Tämä sosiaalinen teoria siis eroaa esimerkiksi ulkopoliittikan teoriasta (Wendt 2006, 206–207.)

Realismin näkökulmasta Wendtiä kritisoidaan ensisijaisesti siitä, että hän ei ota huomioon neorealistisen maailmankatsomuksen keskeistä ajatusta, eli epävarmuutta. Pysyvä epävarmuus muiden valtioiden aikomuksista tekee vallasta perustavanlaatuisen kausaalisen muuttujan. (Copeland 2006, 2.) Tämä epävarmuus luo luontaisesti aggressiivisia valtioita. Tällöin anarkia ja vallan jakautuminen saavat aikaan vaikutuksia, jotka eivät liity sen hetkiin intressien jakautumiseen. Copelandin mukaan Wendt pyrkii ohittamaan tämän ongelman väittämällä, että valtiot tietävät riittävästi toisistaan tänä päivänä. (Copeland 2006, 10–11; Wendt 1999, 281.) Suhteessa tähän kritiikkiin Wendt toteaa, että jos epävarmuus muiden aikomuksista olisi niin merkityksellinen, kuin esimerkiksi Copeland antaa ymmärtää, niin kansainvälinen elämä, kuten me tänä päivänä sen ymmärrämme, olisi suurelta osin mahdotonta. Kansainvälinen järjestelmä toimii, koska valtiot tietävät merkittävän osan toisten aikomuksista jatkuvasti. (Wendt 2006, 210–212.) Wendt tunnistaa kuitenkin väriin tulkintojen mahdollisuuden ongelman (Wendt 1999, 360).

Erityisesti Wendtin puutteena korostuu valtioiden tulevaisuuden aikomusten tulkinta. Tämä liittyy olennaisesti valtioiden sisäisiin poliittisiin prosesseihin, jotka Wendt jättää teoriansa ulkopuolelle. Tässä mielessä esimerkiksi Copeland tunnustaa sellaisen konstruktivismiin arvon, joka purkaa ilmiön sisäisiin tekijöihin. Näin ollen realismiin vahvuus konstruktivismiin verrattuna yleisesti on sen pyrkimys katsoa tulevaisuuteen. (Copeland 2006, 13–15.) Clunan näkee konstruktivismiin heikkoutena yleensä sen, että konstruktivistiset teoriat keskittyvät liiaksi tähän päivään ja tarjoavat vain tilannesidonnaisia selityksiä. (Clunan 2009, 6.) Wendt tosin itse väittää, että hänen konstruktivisminsa katsoo pitemmän aikajänteen kehitystä, verrattuna neorealismiin nyt ja tulevaisuudessa -käsitykseen (Wendt 1999, 367). Kratochwil kritisoi tätä todeten, että vastoin kuin Wendt väittää, nimenomaan pitkällä aikavälillä identiteettien ja intressien vaikutus rakenteeseen vähenee (Kratochwil 2006, 34). Toisaalta yleisellä tasolla konstruktivistit nähdään aika ajoin kansainvälisen politiikan historiallisen näkökulman uuden tulemisen eturintamassa (Reus-Smit 2008).

Liittäen edellä olevan empiirisen keskustelun metateoriakeskusteluun on kysymys loppujen lopuksi enemmänkin tarkastelunäkökulmasta ja tutkimuskysymyksistä. Tulevaisuuteen katsomisen ongelma yleisellä tasolla liittyy siihen, hyväksytäänkö ennustamisen mahdollisuus ja millä tasolla. Mistä hetkestä katsoen tulevaisuutta tarkastellaan? Onko määräävämpää tämä hetki vai pidempi menneisyyden aikajänne? Poliittinen realismi rakentaa teoriansa pitkän aikajänteen kehitykselle ja väittää tällä perusteella pystyvänsä katsomaan

tulevaisuuteen omien säännönmukaisuuksiensa puitteissa. Konstruktivismi tarkastelee yleensä sosiaalisten rakenteiden kehitystä jonkinlaisessa historiallisessa kehyksessä. (Reus-Smit 2008, 395). Valtio toimijan näkökulmasta merkityksellistä on mahdollisuuksien kartoittaminen. Konstruktivistinen ymmärrys kehityksestä luo ymmärrystä mahdollisuuksista. Tässä mielessä se mahdollistaa tulevaisuuden tarkastelun kriittisesti, sen sijaan että teoria määrittäisi sitä lähes deterministisesti. Valtio toimijan suhteessa kansainväliseen järjestelmään tämä mahdollisesti vaikuttaa järjestelmän luonteen kehitykseen (Wendt 1999, luku 6).

Edellä mainittu mahdollistaa valtion ja valtion toiminnan tarkastelun suhteessa kansainväliseen. Valtiota voi tutkia itsenäisesti, koska kaikkea ei kuitenkaan voi tutkia kerralla. Se tosiasia, että valtio on nykyajan maailmapolitiikassa edelleen hallitseva subjektiivisuuden muoto, tekee tämän mahdolliseksi. Se ei tarkoita sitä, että muilla tekijöillä ei olisi merkitystä, mutta mahdolliset muutokset kansainväliseen järjestelmään välittyvät edelleen pääasiassa valtioiden kautta. Valtiot aikaansaavat muutoksen ja kirjoittavat kansainvälisen pelin säännöt. Valtiot vahvistavat näitä sääntöjä kielenkäytöllä, ja näin valta siirtyy tähän kielenkäyttöön. Sinänsä valtiokeskeinen kansainvälisen politiikan tutkimus voi kuitenkin olla vain osa maailmanpolitiikan tutkimusagendaa. (Wendt 1999, 9–10, 14; Klotz & Lynch 2007, 104.)

2.3. Valtion identiteetit ja intressit

Identiteetti käsitteenä on keskeisessä asemassa kaikille konstruktivisteille. Molempinpuolisen konstituoitumisen kautta identiteetit muodostuvat toimijoiden ja rakenteiden väliseksi sosiaalisiksi suhteiksi, jotka muuttuvat ajassa ja kontekstissa. Koska identiteetit ovat suhteita, ne eivät voi olla ihmisten tai ryhmien muuttumattomia ominaisuuksia. (Klotz & Lynch 2007, 65.) Identiteetti on tarkoituksellisten toimijoiden ominaisuus, joka luo vaikuttimellisia ja käytöksellisiä luonteita. Tämä tarkoittaa sitä, että identiteetti on subjektiivinen ja perustuu toimijan itseymmärrykseen. Tähän ymmärrykseen kuitenkin vaikuttaa, miten muut näkevät toimijan. Identiteetti on siis intersubjektiivinen. (Wendt 1999, 224.) Yleisesti ottaen identiteetin rooli ja muodostumisen peruslinjat konstruktivismissa hyväksytään. Kiistan kohteena onkin ulkoisen ja sisäisen vaikutuksen suhde sen muodostumisessa. Tämän lisäksi haasteita aiheuttaa identiteetti -käsitteen jopa liian laaja käyttö kuvaamaan monia ilmiöitä ilman tarkkuutta. Wendt pyrkii omassa teoriassaan määrittelemään identiteetit riittävän tarkasti. (Finnemore & Sikkink 2001, 399.)

Kansainvälisen elämän luonne määrittyy valtioiden uskomusten ja odotusten pohjalle suhteessa toisiin valtioihin. Odotukset muodostuvat pääasiassa sosiaalisissa rakenteissa. Nämä kansainvälisen järjestelmän rakenteet puolestaan osaltaan rakentavat valtioiden identiteettejä ja intressejä. Tämä ei ole ainoa tai edes pääasiallinen identiteettien ja intressien rakentumistapa, mutta merkittävä. Kansainvälisen politiikan jokapäiväinen elämä onkin identiteettien muodostumista, eli konstituoitumista suhteessa toisiin. (Wendt 1999, 20–22.) Identiteetit ja niitä vastaavat intressit opitaan ja ne vahvistuvat suhteessa siihen, kuinka merkittävät toiset kohtelevat toimijaa. Nämä merkittävät toiset määrittyvät rakenteissa, eikä kaikilla ole samanlaista merkitystä. Valta ja riippuvuussuhteet määrittävät tätä. (Wendt 1999, 327.) Identiteettejä ja intressejä ei kuitenkaan vain opita vuorovaikutuksessa, vaan vuorovaikutus myös ylläpitää niitä. Tämän lisäksi vuorovaikutus saattaa myös muuttaa identiteettejä ja intressejä. (Wendt 1999, 331–333.) Kuitenkin kansainvälisen järjestelmän näkökulmasta valtion ja valtiojärjestelmän hierarkiassa valtio on alempana. Näin ollen valtion identiteetti tulee jossain määrin ottaa annettuna. (Wendt 2006, 208.) Tällöin identiteettiä ei pidä tarkastella vain muutoksen tai sen mahdollisuuden kautta. Analogia yksilön ja valtion identiteettien muodostumisesta on ongelmallinen. Wendt näkee niiden muodostuvan molemmilla samalla tavalla, korporatiivisesti ja sosiaalisesti. Valtioiden identiteetit ja intressit muodostuvat siis rakenteissa ja oppimalla. Tämä sisältää oletuksen, että valtio on samalla moraalinen toimija, mihin Wendt ei ota suoraan kantaa. Tämä valtion moraalisuus kiistetään yleensä kriittisemmissä näkökulmissa. (Burchill 2005, 193–194.)

Identiteetit konstituoituvat sekä sisäisissä että ulkoisissa rakenteissa. Valtiotasolla uskomukset ulkoisesta maailmasta konstituoivat tietyn identiteetin valtiolle suhteessa muuhun maailmaan. Tämä puolestaan vaikuttaa valtion tapaan toimia ja sen valintoihin. Näin makrotason ideat määrittävät mikrotason toimintaa. (Wendt 1999, 124–125.) Identiteetteihin liittyvät olennaisesti intressit. Identiteetit kertovat, kuka tai mitä toimijat ovat. Intressit kertovat, mitä toimijat haluavat, eli ovat uskomuksia siitä, kuinka tarpeet tyydytetään. Identiteettien on oltava olemassa, jotta intressi voi muodostua. Identiteetit liittyvät uskomuksiin, kun taas intressit haluun. Intressit jakautuvat objektiivisiin ja subjektiivisiin. Objektiiviset intressit ovat tarpeita, joiden tulee täytyä, jotta identiteetti uusiintuu. Kaikkien identiteettien on uusiinnuttava, jotta järjestelmä pysyy yllä. Subjektiiviset intressit ovat puolestaan uskomuksia siitä, kuinka identiteettitarpeet täytetään. Toimijalle onkin ongelmallista, kuinka nämä kaksi yhdistetään. Valtio toimijan kannalta ongelmallista on politiikan näkemuserojen

kautta määrittää, mikä tulkinta intresseistä milläkin hetkellä on paras. (Wendt 1999, 231–233.)

Merkittävää on havainto siitä, että identiteettien ja intressien muuttaminen ei ole helppoa. Valtioilla saattaa jopa olla halu pitää ne vakaina ja jatkuvina. Tämä vähentää epävarmuuden määrää politiikassa. Sosiaalinen todellisuus kansainvälisellä tasolla myös stabiloi identiteettejä. Tällöin ulkoiset rakenteet ja instituutiot rajoitteineen ja palkintoineen määrittävät osaltaan identiteettien pysyvyyttä. (Wendt 1999, 339–340.) Intressien muuttaminen voi olla erityisen vaikeaa. Uskomukset, joiden pohjalle intressit muodostuvat, ovat osa kulttuuria, joka samanaikaisesti konstituoii muiden toimijoiden intressejä. Kulttuurit erityisesti ovat hyvin pysyviä. (Wendt 1999, 134.) Toimijoiden toimintaa selitettäessä on merkittävää, kuinka ne näkevät maailman. Toimijoilla on aina valinnan mahdollisuus määrittäessä niiden identiteettejä ja intressejä. Strukturalismin mukaisesti sosiaalisilla rakenteilla on kuitenkin merkitystä, jota ei voi purkaa toimijoihin tai niiden välisiin yhteyksiin. (Wendt 1999, 137–138.)

Saukkonen ymmärtää kansainvälisen politiikan tutkimuksen näkökulmasta merkityksellisenä kansallisvaltion identiteetin, joka tarkoittaa ”...*kansallisvaltioksi katsotun kokonaisuuden sisältämää yleistä merkitysjärjestelmää ja symbolimaailmaa, johon valtion olemassaolo ja erityisluonne kansallisvaltiona perustuu*”. (Saukkonen 1998, 215.) Tämä voidaan ymmärtää Wendtin valtion korporatiivisena identiteettinä eli pohjana sille, mille kaikki muu rakentuu (ks. Sirén 2009, 6-7). Anttila kutsuu tätä valtiolliseksi identiteetiksi, jonka erityinen muodostelma on poliittinen identiteetti kansainvälisessä yhteisössä. Tässä yhteydessä toimijaksi yleensä nimetään valtio, eli ”Suomi” on päättänyt ja niin edelleen. (Anttila 2007, 46–47.) Tämä poliittinen identiteetti, eli ulko- ja turvallisuuspolitiikka kansainvälisessä yhteisössä voidaan ymmärtää yhtenä suurena roolina. Kuinka Suomi haluaa tässä tapauksessa tulla nähdyksi maailmalla? Miten ja millaista toimintaa kansainvälisessä politiikassa Suomi ylläpitää, jotta tämä rooli säilyy, tai jotta muutokset ovat ainakin maltillisia identiteetin pysyvyyden hengessä? Kansallisvaltion identiteettipolitiikan näkökulmasta valtion asema kansainvälisessä järjestelmässä implikoi tietyn tyyppistä identiteettiä. Tässä mielessä merkityksellisiä ovat valtion suhteet muihin valtioihin. (Saukkonen 1998, 215, 220; Anttila 2007, 12–13.)

Wendt jakaa identiteetin neljänlaiseen: henkilökohtainen tai korporatiivinen, tyyppi-, rooli- ja kollektiivinen identiteetti. Valtion henkilökohtainen, eli korporatiivinen identiteetti kuvastaa

sen itseymmärryksen kokonaisuutta. Se on pohja muille identiteeteille. Valtion tyyppi-identiteettejä voivat olla muun muassa hallinnon ja taloudellisen järjestelmän tyypit. Rooli-identiteetit riippuvat enemmän kulttuurista ja täten toisista toimijoista. Rooli-identiteetit ovat olemassa vain suhteessa toisiin. Tällöin määräävää ei ole vain institutionalisoituminen, vaan myös minän ja toisen välinen keskinäisriippuvuus. Valtion rooli-identiteetit ja järjestelmän rakenne edellyttävät toisiaan, mutta tämä ei tarkoita, että ne olisivat sama asia. Edellä mainittu johtuu osaltaan mikro- ja makrotason erosta, jolloin identiteetti ja rakenne voivat konstituoida toisiaan ilman, että ne ovat sama asia. Kollektiivinen identiteetti muodostuu itsen ja toisen, eli tyyppi- ja rooli-identiteettien, yhdistyessä. Kollektiivinen identiteetti on ajatuksena kansainvälisen politiikan kannalta kiistojen keskiössä keskusteltaessa kansainvälisen järjestelmän kehittymisen mahdollisuudesta. Identiteetit ovat toimijoille olemassa yhtäaikaisesti, mutta kuitenkin hierarkkisesti. Tämä hierarkia osaltaan määrittelee niiden muutettavuutta. (Wendt 1999, 224–230; Wendt 2006, 209; Finnemore & Sikkink 2001, 399.)

Valtion rooli-identiteetit liittyvät kontekstuaaliseen kansainväliseen yhteistoimintaan (Sirén 2009, 6). Rooli-identiteetin käsitettä on sovellettu valtioihin ulkopoliittikan tutkimuksessa. Tällöin kuitenkin on yleensä oletettu, että valtioiden ulkopoliittiset roolit ovat täysin poliittisten päättäjien ja sisäpolitiikan tuotosta, koska kansainvälisen politiikan rakenne on liian heikko tuottamaan merkittäviä rooliodotuksia. Kuitenkin tutkimuskirjallisuudessa usein otetaan annettuina tiettyjen kansainvälisten instituutioiden luomat roolit. Wendtin mukaan esimerkiksi suvereniteetti on tällainen rooli, joka riippuu muiden tunnustamisesta. Lisäksi roolien usein oletetaan vaativan normatiivista integraatiota ja yhteistyötä, vaikka jaetut ideat voivat yhtä hyvin olla konfliktuaalisia. Vihollinen voi olla rooli siinä missä ystäväkin. Roolien kannalta merkittävää onkin keskinäisriippuvuus itsen ja toisen välillä. Tietyissä tilanteissa muut saattavat toiminnallaan pakottaa valtion toimimaan tietyn roolin mukaisesti, vaikka valtio haluaisi itse siitä luopua. (Wendt 1999, 227–229.)

Kansallisvaltion identiteettikenttä on erittäin moniulotteinen. Kansa ja valtio sekä identiteetti eri variaatioineen eivät koskaan ole itsestään selviä tai yksiselitteisiä käsitteitä. Tällöin on mahdollista korostaa identiteettikäsitteen eri korostuksia, painotuksia tai ulottuvuuksia. (Saukkonen 1998, 220.) Tästä näkökulmasta Suomen rooli monitahoisessa kansainvälisessä politiikassa voi muodostua useista alarooleista, joita voidaan tarkastella erikseen.

Intressin muodostumisen käsittely liittyy perinteisesti rationaalisen valinnan teoriaan. Sen mukaan ideat ovat vain tapoja toteuttaa ulkoisia intressejä. Rationaalisen valinnan teoriaa on perinteisesti käytetty selittämään ideoiden ja intressien välistä suhdetta. Tällöin yhtälö ”halu + uskomus = toiminta” nousee määrääväksi. Rationalismi käsittelee edellä mainittuja irrallisina muuttujina, eikä yleensä kysy, mistä intressit tulevat. (Wendt 1999, 115–117). Halu voidaan kuitenkin määrittää intressiksi ja pyrkiä avaamaan se kognition ja harkinnan kautta. Halun kognitiivinen pohja rakentuu skeemoille, jotka ovat tietorakenteita ja jotka mahdollistavat asioiden tunnistamisen. Osa näistä määrittyy tavoitteiksi ja haluiksi, jotka aiheuttavat toimintaa (Wendt 1999, 122). Harkinta puolestaan inhimillistä yllä mainitun yhtälön. (Wendt 1999, 125–130.) Näin ollen yllä mainittu yhtälö ja rationaalinen valinta eivät ole itsestään selviä tai annettuja.

Wendtin valtion käsite on myös ollut kritiikin kohteena identiteetin kautta. Wendtin mukaan valtio on olemassa irrallisena sosiaalisesta kontekstista. Se rakentaa tietynlaisen ymmärryksen identiteetin luonteesta. Kuitenkin identiteetin on empiirisesti osoitettu olevan mutkikkaampi ja näin ollen vaikeampaa tunnistaa. Tällöin palataan jälleen valtion muodostumisen ja sisäisen vaikutuksen käsittelyn puutteeseen. Tämä johtaa essentialistiseen käsitykseen identiteetistä, jolloin teoreettinen kehys osaltaan määrittää identiteetin sisällön. Tämä myös osaltaan lukitsee valtion toimijuutta, jopa valtavirtateorioita enemmän. (Zehfuss 2002, 89–90; Epstein 2010, 330–331.) Wendt väittää, että valtion identiteettien ja intressien selittäminen ei ole hänen teoriansa tavoite (Wendt 1999, 11). Kuitenkin Zehfussin mukaan identiteetin käsite on loppujen lopuksi avainasemassa Wendtin lähestymistavassa. Wendt rakentaa konstruktivisminsa keskeisen eron suhteessa rationalismiin identiteetin käsitteen varaan. Koska kansainvälinen politiikka on Wendtin mukaan jatkuvaa identiteettien muodostumista suhteessa toisiin, riippuu Wendtin systeeminen argumentti keskeisesti identiteetistä käsitteenä. (Zehfuss 2002, 15, 38–41.)

Suganami kritisoi Wendtin käsitystä kansainvälispoliittisen kulttuurin ja identiteetin välisen suhteen konstituutiosta verrattuna kausaalisuuteen. Suganamin mukaan kausaalisuutta ja konstitutiivisuutta ei voi asettaa vastakkain kuten Wendt tekee, koska myös kausaaliset suhteet saavat aikaan seurauksia. Kausaaliset suhteet käsittelevät jonkin syntymistä tai tarkoituksellista tuottamista, ja konstitutiiviset taas kuvaavat jonkin olemista loogisesti mahdollista. Siksi ne ovat vertailukelvottomia. (Suganami 2006, 66–67.) Suganamin käsityksen mukaan Wendtin ymmärrys kulttuurin ja identiteetin konstitutiivisesta suhteesta on virheellinen, koska ne ovat samanarvoisia. Suganami käyttää esimerkkinä hobbesilaista

kansainvälistä kulttuuria ja kahden toimijan välistä vihamielisyyttä. Tässä merkityksessä hän ymmärtää juurikin kahden valtion välisen vihamielisyyden rooli-identiteettinä (Suganami 2006, 69; Wendt 2006, 209.)

Anne L. Clunan rakentaa Wendtiä poikkeavan näkemyksen identiteettien ja intressien muodostumiseen hahmottelemassaan pyrkimyksellisessä konstruktivismissa (Clunan 2009). Myös Clunan näkee vahvan sidoksen identiteetin ja intressin välillä. Wendtin mukaisesti intressi muodostuu suhteessa identiteettiin. (Clunan 2009, 8.) Clunanin mukaan identiteetin määrittymisen keskiössä on valtion eliittien kuva valtion merkityksestä ja kansainvälisestä statuksesta. Erityinen merkitys identifikaation muodostumisessa on menneisyyden muodostamalla legitimitetillä. Clunanin konstruktivismissa huomioon otetaan sosiaalipsykologian näkökulmasta omanarvontunto, joka syntyy sisältä käsin tarpeesta suhteuttaa mennyt historia tulevaisuuteen. (Clunan 2009, 3.) Poliittiset eliitit käyttävät historiallisen perspektiivin lisäksi järkeä määrittäessään identiteettejä ja intressejä (Clunan 2009, 7–8). Clunanin mukaan identiteetit ja intressit ovat jatkuvassa muutoksessa, koska erityisesti ihmistoimijat tuottavat niitä jatkuvasti uudelleen ja modifioivat niitä julkisessa keskustelussa (Clunan 2009, 13).

Wendt erityisesti ohittaa itsejden sisällön käsittelemisen kokonaan. (Clunan 2009, 6.) Clunanin mukaan itseys on tärkeämpi referenssi identiteetin muodostumiselle kuin toiseus (Clunan 2009, 24). Wendtin analyysin tulkitaan jäävän liian ohueksi, kun hän ei käsittele kielen dimensiota ja sulkee sisäisen vaikutuksen pois kokonaan. Wendtin viittaamissa lähteissä kielen merkitys on keskeinen identiteetin mahdollista muutosta tarkasteltaessa, mutta Wendt ei itse käsittele tätä aspektia. (Zehfuss 2002, 34, 48–49.) Clunanin pyrkimyksellinen konstruktivismi sijaitsee ajallisesti nykyisyyden ja menneisyyden välissä lisäten tähän poliittisen eliitin vaikutuksen arvioitaessa identiteettien ja intressien muodostumista. Clunanin teoria on siis identiteettien muodostumisen ja niiden valinnan teoria. (Clunan 2009, 8-9). Tässä valinnassa merkittävässä asemassa ovat menneisyys- ja vaikutustestit, joilla eliitit julkisesti kilpailuttavat eri omakuvia, joista saattaa muodostua identiteettejä. Jos menneisyys ja tehokkuus ovat ristiriidassa, nähdään menneisyyden vaikuttavan enemmän eliitin valinnoissa. (Clunan 2009 10–11.) Clunan tunnistaa ulkoisen vaikutuksen merkityksen identiteettien muodostumiseen, mutta suhteuttaa sen sisäiseen vaikutukseen vähäisempänä. Clunanin mukaan ulkoinen vaikutus välittyy identiteettien muodostumiseen menneisyys- ja vaikutustestien kautta. (Clunan 2009, 44.)

Yllä olevan keskustelun pohjalta voidaan todeta, että identiteetti ja sitä kautta myös intressi käsitteenä ovat monimerkityksellisiä ja jopa ristiriitaisia. Kritiikin pohjalta herääkin kysymys, mikä on oikea taso tarkastella identiteetin suhdetta toimijuuteen. Kuitenkin identiteettitutkimuksessa kansallisvaltion identiteetin olemassaolo tunnustetaan. Yksilön identiteetti suhteessa valtioon on tästä erillinen sosiaalinen identifikaatio. Kansallista identiteettiä pidetään yllä eri tasolla ja erilaisia poliittisia tavoitteita varten. Kansallinen identiteetti toki nojaa muihin identiteetteihin, mutta niissä voi olla myös ristiriitoja. (Anttila 2007.) Näinhän politiikassa aina on. Valtion identiteetin tai sen osan ja sitä kautta intressien tutkiminen on siis mahdollista. Toki kysymykseksi nousee, kuinka se määrittyy. Tässä tutkimuksessa pyritään löytämään vastauksia yhden näkökulman kautta.

2.4. Kansallinen intressi

Yksi merkittävä asia, joka korostaa valtion toimijuutta, on sen motivaationaalinen luonne tai kansallinen intressi. Tällöin kansallinen intressi on objektiivinen valtion yhteiskuntaan liittävä intressi. Se puolestaan syntyy identiteetin kautta, ja näin ollen valtion identiteetin, tai oikeammin identiteettien, käsittely on merkityksellistä. (Wendt 1999, 197–198).

Valta ja kansallinen intressi ovat olleet kansainvälisen politiikan valtavirtateorioiden tutkimuksen keskiössä, jopa sitä määrittävinä tekijöinä. Kansainvälisessä politiikassa valtiotoimijalle on annettu järjestelmän näkökulmasta kansallisen intressin käsite, mikä yleensä liittyy valtion turvallisuuteen. Kylmän sodan päättymisen aiheutti konseptuaalisen muutoksen näiden käsitteiden käsittelyyn. Esille nousi uudella tavalla identiteetti, ideologia ja kulttuuri, eli ideat. Ne voidaan nähdä materialistisen käsityksen mukaan kausaalisesti vain muuttujina, jotka vaikuttavat käyttäytymiseen eivätkä sinänsä valtaan ja intresseihin. Konstruktivistinen käsitys puolestaan tarkastelee sitä, kuinka ideat konstituivat materiaalisia tekijöitä. Tämä kääntää perinteisen teorioiden välisen kiistakysymyksen pääläelle. Kysymys ei olekaan ideoiden vaikutuksesta valtaan ja intressiin, vaan materiaalistien tekijöiden vaikutuksesta suhteessa valtaan ja intressiin. Intressien määrittäminen ei siis ole täysin valtioiden omissa käsissä, vaan siihen vaikuttaa kansainvälinen kehys. (Wendt 1999, 92–94; Raitasalo 2008c, 88–89.)

Edellä mainittu ei siis tarkoita sitä, että materiaalisilla tekijöillä ei olisi merkitystä sosiaalisen todellisuuden muodostumisessa. Esimerkiksi valtion sotilaallinen suorituskyky, missä materiaaliset tekijät ovat avainasemassa, vaikuttaa valtion toimintavaihtoehtoihin kansain-

välisessä järjestelmässä (Wendt 1999, 110–111). Wendtin mukaan merkityksellistä onkin, että valta ja intressi merkitsevät hänen teoriassaan loppujen lopuksi yhtä paljon kuin perinteisessä kansainvälisessä politiikassa. Niiden muodostuminen, ja tätä kautta olemus, on kuitenkin ratkaisevasti erilainen. Materiaalisten tekijöiden merkityksen tunnustaminen johdattaa yhteen Wendtin teorian keskeisistä ajatuksista suhteessa kriittisempiin lähestymistapoihin. Ideat eivät siis vaikuta läpi järjestelmän alas asti. (Wendt 1999, 95–96)

Kansallinen intressi käsitteenä on itsessään problemaattinen jo etymologisesti ja epistemologisesti. Se on poliittisesti latautunut käsite, joka sisältää positiivisia ja negatiivisia asioita. Se sisältää tietyn ymmärryksen yhteisestä tahdosta, tässä tapauksessa kansallisvaltion. (Burchill 2005, 9–26.) Burchillin mukaan Weldes tekee merkityksellisen huomion kansallisen intressin konstituovasta ja legitimoivasta vaikutuksesta valtion toimintaan (Burchill 2005, 3). Kansallisen intressin käsitettä käytetäänkin kuvaamaan, oikeuttamaan tai vastustamaan ulkopolitiikkaa sekä analyyttisenä työkaluna arvioimaan valtioiden ulkoista käyttäytymistä (Burchill 2005, 26). Useimmille konstruktivisteille Burchillin mukaan kansallinen intressi on tärkeä sosiaalinen konstruktio, joka tulisi nähdä valtion käyttäytymisen indikaattorina (Burchill 2005, 186). Lisäksi hallitsevat ryhmät rakentavat nämä kansalliset intressit turvatakseen tietyt identiteetit (Burchill 2005, 196).

Kansalliset intressit ovat universaaleja. Ne myös ovat objektiivisia intressejä. Koska valtioilla on turvallisuustarpeita, eli objektiivisia intressejä, määrittävät ne subjektiiviset intressinsä tietyllä tavalla. Wendtin mukaan näitä kansallisia intressejä ovat fyysinen selviytyminen, autonomia, taloudellinen hyvinvointi ja kollektiivinen itsetunto. Kansalliset intressit rajoittavat valtion mahdollisuuksia toimia. Tämä luo osaltaan valtiolle kestävyyttä ja sen toiminnalle ennakoitavuutta. Näin ollen muutokset ovat vaikeita. (Wendt 1999, 233–238.)

Wendtin argumentti valtiotoimijuudesta liittyy keskeisesti hänen käsitykseensä intressien muodostumisesta. Koska valtio on toimija, sillä voi olla kollektiivisia intressejä. Burchillin mukaan ongelmallista Wendtin teoriassa intressien suhteen ovat laveat lähtökohdat identiteetistä intressien pohjana, mutta tiukat rajaukset kansallisten intressien suhteen. Wendt ei käsittele niiden sosiaalisia, kulttuurisia tai rakenteellisia variaatioita. Tällöin hän laajan identiteettien ja intressien käsittelyn jälkeen loppujen lopuksi päätyy lähes samaan lopputulokseen materialistien kanssa kansallisen intressin osalta. (Burchill 2005, 190–192.)

2.5. ”Pienen valtion” identiteetti ja Suomi

Kansainvälisessä politiikan mittakaavassa Suomi on kiistatta ”pieni valtio”. Tämä pienuus rakentuu tosiasiallisesti kvantitatiivisten arvojen varaan. ”Pieni valtio” -käsitteen käytön tekee ongelmalliseksi sen määritelmän puute. Kvantitatiivisesti määritteinä on käytetty populaation, talouden ja pinta-alan kokoa, eli fyysisiä ominaisuuksia, sekä voiman ja vallan käsitteitä. Voiman käsitteen käyttö tekee ”pienistä valtioista” automaattisesti heikkoja valtioita. (Maass 2009, 70–73.) Kvalitatiivisesti on käytetty referenssinä suuria valtioita, jotka on helpompi määritellä. Lisäksi on tarkkailtu ”pienien valtioiden” toimintaa kokonaisuutena erityisesti suhteessa kansainvälisiin instituutioihin. Tähän liittyy havainto, että ”pienet valtiot” saavat aikaan vähemmän tapahtumia kansainvälisellä kentällä kuin suuret valtiot. Kvalitatiivisesti hedelmällistä onkin tarkastella valtiota suhteessa valtiojärjestelmään. Merkittävää on myös näkemys valtion mahdollisuudesta määritellä itse sen status. Tällöin valtion ulkopoliittisella käyttäytymisellä on keskeinen merkitys. (Maass 2009, 77–80.)

Ulkoisten vaikutusten korostaminen ”pienen valtion” ulkopoliitiikan muodostumisessa rakentuu perinteisten kansainvälisen politiikan teorioiden käsitykselle ulkoisten uhkien määrävästä merkityksestä (Doeser 2010, 1). Sisäpoliittisilla tekijöillä on kuitenkin merkitystä pienen valtion ulkopoliitiikan muodostumiseen erityisesti siinä tilanteessa, kun kansainvälinen järjestelmä on murroksessa ja tällöin erityisesti turvallisuuspolitiikan saralla. (Doeser 2010, 16). Vaikka sisäisillä tekijöillä on merkitystä, niin yleisesti ottaen ”pienen valtion” kansainvälispoliittinen identiteetti merkitsee sitä, että valtio sopeuttaa toimintansa kansainväliseen viitekehykseen. Valtion demokraattisuus kuitenkin määrittää sisäpoliittisten tekijöiden merkitystä. Euroopassa Suomen ymmärretään kuuluvan tällaisten ”pienien valtioiden” joukkoon. (Doeser 2010, 16–17; Tiilikainen 2006a, 73; Törnudd 2003, 57). Tiilikaisen mukaan tämä tarkoittaa Suomen osalta sitä, että säännöillä, normeilla ja instituutioilla on erityistä merkitystä valtion toiminnassa (2006a, 73). Tällöin Suomi kansainvälispoliittisesti ottaa huomattavasti enemmän kuin antaa. ”Pienen valtion” mahdollisuudet vaikuttaa kansainvälisen politiikan kenttään ovat erittäin rajalliset, mutta ne ovat kuitenkin olemassa esimerkiksi kansainvälisten järjestöjen kautta (Thakur 2006, 362–369). Kysymyksessä on idea siitä, miten koko vaikuttaa valtion poliittiseen identiteettiin: miten se itse tulkitaan ja miten muut tulkitsevat sitä (Tiilikainen 2006a, 73). Tiilikaisen mukaan koosta, erityisesti pienuudesta, on tullut yksi merkittävistä tekijöistä Suomen poliittisen identiteetin määrittelyssä (Tiilikainen 2006a, 74).

Suomen ”pienen valtion” identiteetin muodostumisessa keskeisin tekijä on ollut itsenäisen Suomen historia ja sen geopoliittinen sijainti rajamaalla. Historiallisesti valtiokeskeisyyden kautta Suomi saavutti itsenäisen vakiintuneen asemansa 1900-luvun alun maailmassa. Valtiokeskeisyys ja Suomen asema puolueettomana idän ja lännen välillä stabiloivat Suomen ”pienen valtion” identiteetin kylmän sodan aikana. Identiteetti sai sisältönsä poliittisen realismin näkökulmasta. Haukkala kutsuu tätä ”pienvaltiorealismiksi”, jonka keskeinen teema on ollut selviytyminen (Haukkala 2012, 16–24). Kylmän sodan päättyminen aiheutti muutoksia tähän taustaymmärrykseen. Kuitenkin muutokset ovat jääneet melko pinnallisiksi. Jäsenyys Euroopan unionissa on ollut merkittävä muutos Suomen valtiolliselle identiteetille, mutta ulko- ja turvallisuuspoliittisesti se ei tietystä näkökulmasta ole merkittävästi vaikuttanut ”pienen valtion” identiteettiin. Se on vain projisoitunut hieman eri suuntaan, eli käytännössä suoraviivaisemmin länteen. Suomessa poliittisen identiteetin nähdään kuitenkin osoittaneen kestävyyttä, mikä johtuu geopoliittisen tilanteen tietynlaisesta pysyvyydestä. (Tiilikainen 2006a, 74–78, 85; Raitasalo 2008a, 124)

Onko tämä kehitys, joka on itse asiassa pitkäaikaista, kuitenkin merkityksellisempää kokonaisuuden kannalta? Se voidaan myös nähdä kehityskulkuna pois voimapolitiikasta kohti yhteisiä normeja ja instituutioita osana Suomen menestystarinaa (Haukkala 2012, 28–29.) Suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan historia kylmän sodan jälkeen osaltaan ilmentää tätä kehitystä. Suomi on pyrkinyt pysymään mukana instituution kehityksessä. Mitä tämä sitten puolestaan ilmentää? Onko se ”pienvaltiorealismia”, että Suomi yrittää sitoutua itse ja sitouttaa muut kansainväliseen yhteistyöhön kriisinhallinnassa ja tätä kautta parantaa omia vaikutusmahdollisuuksiaan? Vai onko tämä yksi askel pitkän aikavälin menestystarinassa?

Suomalaista sotilaallista kriisinhallintaa on mahdollista tarkastella ”pienen valtion” näkökulmasta. Modernin sotilaallisen kriisinhallinnan vaatimukset pienille maille asettavat niille merkittäviä, usein taloudellisia rajoitteita osallistua operaatioihin. Se myös lisää niiden riippuvuutta muista monilla tasoilla, mikä puolestaan saattaa vaikuttaa kansainväliseen merkittävyyteen. (Raitasalo 2008c, 99–101.)

Tiilikaisen mainitsema ”pienen valtion” poliittinen identiteetti ymmärretään Anttilaa mukailen tässä merkittävänä osana Suomen valtiollista identiteettiä suhteessa kansainväliseen. Ymmärrys Suomen ”pienen valtion” identiteetistä ja sen tietynlaisesta pysyvyydestä tarkasteluajanjaksolla määrittää siis osaltaan tämän tutkimuksen näkökulmaa ja luo sillan

teoreettiseen lähestymistapaan. Koska ”pienen valtion” identiteetin mukaisesti ulkoisilla tekijöillä on suhteellisesti enemmän merkitystä ulkopoliitiikan muodostumisessa kuin sisäisillä, niin Alexander Wendtin teoreettinen näkemys tämän ulkoisen vaikutuksen merkityksestä, synnystä ja hahmottamisesta on hedelmällinen tapa lähestyä tutkimuksen problematiikkaa. Sotilaallisen kriisinhallinnan osalta on huomioitava tarkasteluajanjaksolla tapahtunut kehitys Suomessa suhteessa resursseihin ja intresseihin.

2.6. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Tässä tutkimuksessa ei vertailla realistisia ja liberalistisia näkemyksiä Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen tilanteen kehityksessä kylmän sodan jälkeen koskien sotilaallista kriisinhallintaa, mutta hyväksytään avoimena, että ”pienen valtion” toiminnalle kansainvälisessä järjestelmässä on monia syitä ja selityksiä. Tämä tutkimus ei sitoudu ”pienvaltiorealismiin” ja pyri löytämään poliittisen realismin mukaisesti intressin kovaa ydintä, yhtä tai useampaa sotilaallista kriisinhallintaa määrittävää tekijää. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu ymmärrykselle siitä, että kylmän sodan päättymisen jälkeen suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan intressit ovat muodostuneet sosiaalisissa prosesseissa, joiden kenttä on merkittävästi laajentunut. Kuitenkin tähän prosessiin on vahvasti vaikuttanut ”pienen valtion” identiteetti, vaikka pienvaltiorealismista ei voikaan enää puhua samalla tavalla kuin 1980-luvulla. ”Pienen valtion” identiteetti määrittää Suomen asemaa kansainvälisissä sosiaalisissa suhteissa, mutta ei samalla tavalla pakota tiettyyn kohtuullisen tiukkaan toimintatapamalliin. Tästä ilmentymänä voidaan pitää sotilaallisen kriisinhallinnan osalta kansainvälisen viitekehyksen muuttumista ja Suomen sopeutumista siihen. Tässä tutkimuksessa ei siis oleteta, että hahmotettavien intressien joukosta löytyisi kova ydin, yksi selkeä kansallinen intressi, vaan että vaikuttavia tekijöitä ja asioita on runsaasti. Näiden tekijöiden ajallinen ja paikallinen merkitys vaihtelee, kuten politiikassa yleensä.

Tämän tutkimuksen ajallinen näkökulma on pyrkiä lähimenneisyyden kehityksen analyysin kautta ymmärtämään paremmin tätä hetkeä. Tarkoituksena ei ole siis ennustaa tulevaa tai pyrkiä hahmottelemaan mahdollisuuksia tulevaisuutta varten. Kansainvälisen kriisinhallinnan ilmiö kokonaisuutena on niin laaja, ja tämä tutkimus niin rajattu, että se ei edes ole mahdollista. Tässä mielessä tutkimus nojautuu historialliseen näkökulmaan. Tähän tutkimukseen liittyen Clunanin kritiikki koskien erityisesti menneisyyden merkitystä identiteettien ja intressien muodostumiselle on erityisen merkittävä. Väitetäänhän tämän tutkimuksen alussa, että historian taakka osaltaan selittää intressien stabiiliutta. Myös Wendt tunnus-

taa, että menneisyydellä on merkitystä tiedon kumuloitumisessa ja tätä kautta identiteettien ja intressien muodostumisessa (Wendt 1999, 108–109). Tätä ei kuitenkaan käsitellä syvemmin. Tässä tutkimuksessa historian merkitys näkyy tarkasteluajanteen tuomana jatkuvuutena. Historiallisesti annettuna otetaan ”rauhanturvaamisen suurvallan” itseymmärrys, jota vasten intressiä peilataan osana rooli-identiteettiä. Tutkimusaineiston tarkastelussa huomioidaan viittaukset menneisyyteen sotilaallisen kriisinhallinnan näkökulmasta. Koska tutkimuksessa ei käsitellä Clunanin mukaisesti eliittejä eikä arvioida sinänsä yksittäisen kriisinhallintaoperaation lähtöpäätöksen perusteluja syvemmin, ei tiukempaa näkökulmaa historian vaikutukseen tarvita.

Tämän tutkimuksen teoreettisena pohjana on sosiaalinen konstruktivismi Alexander Wendtin mukaan. Wendtin teorian valtiokeskeisyys ja tähän liittyvä ymmärrys valtion identiteettien ja intressien muodostumisesta kansainvälisessä järjestelmässä palvelevat hyvin tämän tutkimuksen tarkoitusta. Wendt implisiittisesti vihjaa, että hänen käsityksensä identiteettien ja intressien muodostumisesta ei ole täydellinen. Hän tunnustaa sisäisen vaikutuksen merkityksen ja toteaa, että niiden selittäminen ei ole hänen teorian tarkoitus. Kuitenkin Zehfussin mukaisesti hänen teorian riippuu pitkälti identiteetin muodostumisen käsityksestä. Kun tarkoituksena ei ole määrittää suomalaista kansallista identiteettiä tai edes sotilaallisen kriisinhallinnan osuutta täydellisesti, niin Wendtin näkökulma asiaan on riittävä. Identiteettiä käsitellään tässä tutkimuksessa pohjana intresseille pyrkien osaltaan löytämään identiteetin yksi ulottuvuus intressien kautta.

Kansallinen ja valtiollinen identiteetti voidaan nähdä Wendtiä mukaillen korporatiivisen identiteetin eri tasoina. Ne ovat itseymmärryksen kokonaisuuksia eri tasoilla. Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittinen identiteetti voidaan nähdä valtiollisen identiteetin erityistapauksena, rooli-identiteettinä, koska se riippuu täysin muiden toiminnasta ja olemassaolosta. Identiteettiymmärryksessä sotilaallista kriisinhallintaa osana ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa voidaan näin ollen kutsua alarooli-identiteetiksi. Se riippuu kokonaisuudessaan kansainvälisen järjestelmän kulttuurista ja muista toimijoista. Ilman alun perin YK:n legitimoimaan rauhanturvaamisjärjestelmää ei suomalaista sotilaallista kriisinhallintaa voisi olla olemassa. Tähän näkökulmaan olennaisesti liittyy ymmärrys Suomen ”pienen valtion” asemasta kansainvälisessä järjestelmässä.

Suomalainen kansallinen ja valtiollinen identiteetti on vahvasti kytköksissä asevoimiin yleisen asevelvollisuuden kautta, mikä nähdään yhtenä kyseenalaistamattomista totuuksista

Suomessa. (Laitinen 2005, 86). Tätä kautta osaltaan rakentuu sotilaallisen kriisinhallinnan liittymäpinta identiteettiin. Sotilaallisesta kriisinhallinnasta on tullut vapaaehtoinen asevelvollisuuden jatke. Kansallisen puolustuksen ja kansainvälisen yhteistyön, jonka yksi aspekti sotilaallinen kriisinhallinta on, nähdään tukevan toisiaan. (Laitinen 2005, 91–93.)

Tällöin siis tulkitaan, että sotilaallinen kriisinhallinta on alarooli-identiteetti – se konstituoii intressejä osallistua sotilaalliseen kriisinhallintaan, jotka puolestaan konstituoivat ja uudistavat tätä rooli-identiteettiä. Kaikki tämä liittyy täysin Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Identiteettikäsitys selittää osaltaan sotilaallisen kriisinhallinnan intressin pysyvyyttä, koska Wendtin mukaan intressien takana olevan identiteetin muuttaminen on vaikeaa ilman merkittäviä ulkoisia muutoksia. Tätä rooli-identiteettiä muovataan luvussa 4 rakennettaessa suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan tarina. Tutkimusaineiston käsittelyssä paikannettuja diskursseja verrataan tähän taustaan, ja tätä kautta pyritään löytämään vastaus tutkimusongelmaan.

Tässä tutkimuksessa keskitytään Suomen valtion intresseihin osallistua sotilaalliseen kriisinhallintaan. Intressit muodostuvat ideoista, jotka lausutaan julki eksplisiittisesti tai implisiittisesti poliittisissa diskursseissa. Suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan intressit voidaan nähdä myös kausaalisina, koska ne muuttuvat ja kehittyvät historiallisesti sanotun ja tehdyn sekä ulkoisesti maailman muutoksen perusteella koko ajan. Tämän muutoksen kartoitus ja sen mahdolliset vaikutukset intresseihin ovat yhtenä tutkimuksen tavoitteena. Intressikäsitykseen liittyy mahdollisuus siitä, että sotilaallisen kriisinhallinnan intressit kuuluvat Wendtin mukaan kollektiivisen itsetunnon kansalliseen intressiin.

Wendtin teorian syvyyttä koskeva kritiikki on validia, mutta tämän tutkimuksen tiedonintressi ja rajaukset rajaavat pois tarpeen purkaa valtiota pienemmiksi osiksi. Tässä tutkimuksessa ei siis problematisoida valtiota instituutiona tai käsitellä sitä, miten se rakentuu. Tässä mielessä valtio otetaan annettuna tosiasiallisena toimijana, jonka tekemisiä voidaan käsitellä kokonaisuutena osana järjestelmää. Tästä näkökulmasta valtiota on käsiteltävä osittain annettuna (Wendt 1999, 244). Suomen rooli valtiona kansainvälisessä järjestelmässä otetaan myös annettuna. Tämä kulminoituu ”pienen valtion” identiteettiin yllä käsitellyn mukaisesti.

Tämän tutkimuksen viitekehys on esitetty kuvana liitteessä 1. Suomi ”pienenä valtiona” otetaan annettuna. Sotilaallinen kriisinhallinta nähdään yhtenä ulko- ja turvallisuuspolitiikan

ulottuvuutena. Näiden rajapinnassa tapahtuu päätöksenteko osallistumisesta kriisinhallintaoperaatioihin. Päätöksentekoon vaikuttaa aina kriisinhallinnan menneisyys, joka puolestaan osaltaan peilaa ulkoista vaikutusta. Päätöksenteko tapahtuu aina sen hetkessä kansainvälispoliittisessa viitekehyksessä, eli nykyisyydessä, mikä myös peilaa ulkoista vaikutusta. Päätös konstituoii osaltaan intressiä ja sitä kautta rooli-identiteettiä, mikä vaikuttaa seuraavaan päätöksentekoon. Päätutkimusongelma keskittyy alueelle, missä päätöksenteko konstituoii intressiä. Aineistona on yksitoista tapausta. Alatutkimusongelmat puolestaan keskittyvät alueille, missä päätöksenteko muodostuu. Siellä paikannetaan diskursseja ja niiden muutoksia sekä ulkoista vaikutusta.

3. METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

Tämän tutkimuksen tutkimusmetodina käytetään diskurssianalyysiä. Käsitteet diskurssi, diskurssianalyysi ja diskurssiteoria ovat itsessään moniselitteisiä ja jopa tulkinnanvaraisia. Siinä missä konstruktivismia kritisoidaan sen selkeyden puutteesta, kritisoidaan myös diskurssianalyysiä epätieteelliseksi metodiksi tai metodologiaksi, mikä ei pysty määrittämään selkeää lähestymistapaa. Kansainvälisessä politiikassa diskurssien tutkiminen liittyy niin kutsuttuun tutkimuksen kielelliseen käänteeseen, mikä taas puolestaan liittyy edellä käsiteltyyn tieteenalan ”kolmanteen debattiin”. Kuten on mainittu, debatti konstruktivismin mahdollisuudesta tieteenteorianana jatkuu edelleen, kuten myös debatti diskurssianalyysin ympärillä. Diskurssianalyysi liitetäänkin usein konstruktivismiin, mutta viime aikoina sen käyttöön ovat erityisesti erikoistuneet niin kutsutut kriittiset teoriat. Diskurssianalyysi liitetäänkin nykyään pääsääntöisesti poststrukturalismiin ja konstruktivismin radikaalimpaan puoleen. Diskurssien tutkiminen voidaan nähdä teoriana itsessään, kokonaisena metodologiana tai vain yksittäisenä metodina.

Tämä luku rakentuu siten, että ensin rakennetaan ymmärrys keskeisistä käsitteistä. Tämän jälkeen esitellään diskurssien tutkimisen mahdollisuus ja perusteet poliittisessa analyysissä. Seuraavana aiempaan teoreettiseen käsittelyyn sitoen käsitellään mainittu Alexander Wendtin konstruktivismin diskursiivisuus ja sen kritiikki. Tämän jälkeen käsitellään diskurssianalyysi metodologiana ja metodina. Edellä mainitut asiat yhdistämällä luodaan lopuksi tämän tutkimuksen diskurssianalyttinen kehys.

3.1. Diskursiivisuus ja diskurssit

Diskursiivisuus voidaan määritellä teoreettiseksi näköpiiriksi, missä objektien olemassaolo konstituoituu. Tällöin kaikki objektit ovat diskurssien tuottamia, koska niiden merkitys riippuu sosiaalisesti konstruoituneesta sääntöjen ja eroavaisuuksien järjestelmästä. (Howarth & Stavrakakis 2000, 3.) Foucaultin mukaan diskursiivinen muodostelma voidaan määritellä objektien, lausuntojen tyyppien, konseptien tai temaattisten valintojen jakautumisen järjestelmäksi, joka muodostaa säännönmukaisuuksia. Tämä muodostaa kielen kollektiivisen ja rakenteellisen luonteen. (Hansen 2006, 19.)

Diskurssi käsitteenä viittaa puhumisen ja kirjoittamisen käytäntöihin. Diskurssi voidaan ymmärtää laajasti toisiinsa liittyvinä teksteinä sekä niiden tuottamiseen, levittämiseen ja

vastaanottoon liittyvinä käytäntöinä (Phillips & Hardy 2002, 3). Toisin sanoen diskurssi tai diskurssit viittaavat merkityksellisten käytäntöjen järjestelmään, joka muodostaa subjektien ja objektien identiteetit. Diskurssit ovat siis konkreettisia sosiaalisten suhteiden ja käytäntöjen järjestelmiä ja näin ollen luonteeltaan aina poliittisia. Diskurssit ovat aina riippuvaisia ja historiallisia rakenteita. (Howarth & Stavrakakis 2000, 3-4.) Käsitettä diskurssi voidaan käyttää yleisesti yllä mainitulla tavalla tai kuvaamaan spesifisti jotain ilmiötä (Fairclough 2003, 3-4). Diskurssi ymmärretään yleensä laajana käsitteenä. Diskurssit ovat tapoja representoida maailmaa, ja niiden riippuvuus toisistaan on suuri. Diskurssit ovat päällekkäisiä ja ristikkäisiä. Diskurssit myös vaihtelevat siinä, kuinka suurta osaa maailmasta ne itse asiassa representoivat. (Fairclough 2003, 123–124.)

Myös teksti käsitteenä voidaan ymmärtää erittäin laajasti. Tällöin se kattaa kaiken kielenkäytön, kirjoitetun ja puhutun eri muodoissaan. Tekstit tuottavat sosiaalisia vaikutuksia. Sosiaalisten tapahtumien osina niillä on myös kausaalisia vaikutuksia. Ne aiheuttavat muutoksia ihmisissä, toiminnoissa, sosiaalisissa suhteissa ja jopa materiaalisessa maailmassa. Nämä kausaaliset vaikutukset ilmenevät usein pitkällä aikajänteellä, jolloin tekstit ovat päässeet vaikuttamaan ihmisiin. Tämä kausaalisuus ei kuitenkaan siis ole yksinkertaista mekaanista kausaalisuutta. Joka tapauksessa tekstien vaikutukseen sosiaaliseen maailmaan vaikuttaa konteksti eli se, millainen maailma jo on ja kuka sitä teksteillä pyrkii muokkaamaan. Tekstit eivät siis itsessään rakenna maailmaa. (Fairclough 2003, 3, 8–9.) Edellä mainitun kaltainen kausaalisuus on Wendtin mukaan erityisen merkityksellistä sosiaalisen konstruoinnin kannalta (Wendt 1999, 77–78).

Diskurssit ruumiillistuvat ja tulevat esiin teksteissä, vaikka ne ovat olemassa näiden tekstien ulkopuolella. Diskurssien kannalta pelkät yksittäiset tekstit eivät sinänsä ole merkityksellisiä. Merkityksellistä ovat tekstien keskinäiset suhteet ja liittymäpinnat sekä se, kuinka niitä tuotetaan, jaetaan ja ymmärretään. On tutkittava yksittäisiä tekstejä löytääksemme viitteitä diskursseista. Diskurssien ja todellisuuden välinen suhde pitää yrittää löytää. Sosiaalista vuorovaikutusta ei voi täysin ymmärtää ilman referenssejä diskursseihin, jotka antavat niille merkityksen. Pitää kartoittaa se kansainvälinen ja kansallinen viitekehys, jota aineiston diskurssit kuvaavat. Jos haluamme ymmärtää diskursseja, tulee meidän ymmärtää kontekstit, jossa ne ilmenevät. Diskurssit liittyvät aina aiemmin tuotettuihin diskursseihin sekä niihin, jotka tuotetaan samanaikaisesti ja jälkeempään. Tätä kautta diskurssien tutkimus on kolmiulotteista. Yksittäiset tekstit yhdistetään diskursseihin ja nämä liitetään his-

torialliseen ja sosiaaliseen kontekstiin. Tätä kautta viitataan toimijoihin, suhteisiin ja toimintatapoihin, jotka kuvaavat tutkittavana olevaa tilannetta. (Phillips & Hardy 2002, 3–5.)

Diskurssit tuottavat ja tekevät sosiaalisen todellisuuden todelliseksi. Sosiaalista vuorovaikutusta ei voi täysin ymmärtää, ellei ymmärrä diskursseja, jotka antavat sille merkityksen. Diskurssianalyysin tehtäväksi jääkin tutkia diskurssien ja todellisuuden välistä suhdetta. (Phillips & Hardy 2002, 3.) Sosiaalinen maailma ilmenee sekä puheena, että kirjoituksina, eli teksteinä laajassa merkityksessä. Tätä kautta yksi merkittävä tapa tutkia sosiaalista maailmaa on diskurssianalyysi. (Fairclough 2003, 123.)

3.2. Diskurssit poliittisessa analyysissä

Diskurssien tutkiminen on kehitetty analysoimaan poliittisia asioita. Tämä näkökulma on Howarthin ja Stavrakakiksen mukaan jäänyt vähemmälle diskurssien tutkimuksen räjähdyksessä. Poliittiset myytit ja kollektiiviset kuvitelmat ovat merkittävässä asemassa kansallisten identiteettien muodostumisessa. (Howarth & Stavrakakis 2000, 1-2.) Poliittinen projekti muodostuu diskursseista, jotka pyritään nivomaan yhteen merkityksien kentäksi. Tässä kentässä objektien identiteetit ja käytännöt määrittyvät tietynlaisiksi. Diskurssien avulla voidaan tutkia, miten sosiaaliset käytännöt artikuloivat ja kyseenalaistavat nämä diskurssit, jotka muodostavat sosiaalista todellisuutta. (Howarth & Stavrakakis 2000, 3.) Poliittiset diskurssit rakentavat ongelmia, objekteja ja subjekteja, mutta samanaikaisesti myös poliittisiä ratkaisuja niihin (Hansen 2006, 21). Koska diskurssit ovat merkitysjärjestelmiä ja käytäntöjä, jotka konstituivat subjektien ja objektien identiteetit, on mielekästä tarkastella sosiaalisen elämän rakenteita, niiden muodostumista ja muuttumista. (Howarth & Stavrakakis 2000, 5-6.)

Valtiot asemoivat itsensä suhteessa toisiin valtioihin ottamalla käyttöön tiettyjä diskursseja ja hylkäämällä toisia. Diskurssien tutkimuksessa ei oleteta, että valtiot ovat ainoita toimijoita, jotka muodostavat diskursseja ja näin muovaavat kansainvälistä politiikkaa. Analyysin tasoa ei siis yleensä päätetä etukäteen, vaan se määräytyy valitun kansainvälisen politiikan asiakokonaisuuden empiirisen havainnoinnin mukaan. (Epstein 2010, 342.)

Ontologisesti keskeistä diskurssianalyysin käyttämisen kannalta on kielen merkitys. Vain kielen kautta asiat saavat merkityksen. Kieli on sosiaalisten ja poliittisten käytäntöjen kenttä. Sosiaalisesti se on sarja kollektiivisia koodeja ja tapoja sekä poliittisesti paikka, jossa

tuotetaan ja uudelleen tuotetaan subjektiviteetteja ja identiteettejä. Epistemologisesti käytännöllinen fokus on siinä, kuinka politiikkoja ja identiteettejä puhutaan. Rationalistit, post-strukturalistit ja konstruktivistit rakentavat analyysinsä erilaisille tutkimuspaketeille. Post-strukturalistit näkevät identiteetin ja politiikan ontologisesti erottamattomina, mikä toteutuu diskurssien kautta. Rationalistit ja konstruktivistit näkevät identiteetin yhtenä mahdollisena kausaalisenä vaikutuksena ulkopoliittikkaan ja osittain ei-diskursiivisesti muodostuneena. (Hansen 2006, 18, 23, 27.) Tämä näkemys on merkityksellinen diskurssianalyysin eri lähestymistapoja vertailtaessa ja valittaessa.

3.3. Alexander Wendtin diskursiivisuus

Alexander Wendtin rakenteellinen konstruktivismi sijoittuu teoreettisesti lähelle valtavirtateorioita, ja hän ei käsittelekään teoriassaan kielen merkitystä. Tässä hän poikkeaa yleisesti ottaen muista konstruktivisteista. Muille konstruktivisteille, kuten Onuf ja Kratochwil, puheakti on keskeinen sosiaalisen todellisuuden muodostaja (Zehfuss 2002, 22,34). Kuitenkin Wendtin lopullinen asenne diskurssien ja kielen tutkimiseen jää epäselväksi. Hän viittaa tekstissään useaan otteeseen diskursseihin ja diskurssianalyysiin, osittain ristiriitaisesti. Jotkin viittaukset ovat kriittisiä, kun taas joiltain osin jää kuva, että Wendt kannustaisi esimerkiksi diskurssianalyysin käyttöön.

Wendt suhtautuu osittain kriittisesti antirealistiseen näkemykseen kansainvälisestä politiikasta ja tieteestä. Wendtin mukaan joidenkin nykyajan tutkijoiden kiinnostus diskurssianalyysiin heijastaa interpretivistien näkemystä siitä, että kausaalinen selittäminen ei riitä tulkitsemaan sosiaalista elämää. Tällöin antirealistisella epistemologialla etuoikeutetaan jonkin tietyn metodin käyttö. (Wendt 1999, 48.) Wendt kuitenkin toteaa, että konstitutiivisten kysymysten tärkeys yhteiskuntatieteissä luo keskeisen merkityksen tulkitseville metodeille. Joidenkin mielestä yhteiskunnallisessa tutkimuksessa tulisi käyttää nimenomaan tulkitsevia metodeja ja diskurssianalyysiä (Wendt 1999, 40, 50).

Kuten mainittu, Wendtin tulokulma kieleen yhteiskuntatieteissä jää ohueksi. Hän kritisoi empiristien keskittymistä aistidataan ja postmodernistien painotusta sanojen välisiin suhteisiin. Wendtin mielestä tarvitaan referenssiteoria, joka ottaa molemmat huomioon mutta sitoo ne ulkoiseen todellisuuteen. (Wendt 1999, 57.) Sosiaaliset asiat eivät ole irrallisia kollektiivisesta mielestä ja diskurssista, jotka konstituivat ne, mutta ovat irrallisia yksilöistä, jotka haluavat selittää ne. Tämä johtaa kansainvälisen järjestelmän sattumanvaraiseen

tulkintaan. (Wendt 1999, 75.) Sosiaaliset asiat kuitenkin konstituoituvat usein merkittävilta osin ulkopuolisissa diskursiivisissa rakenteissa. Koska sosiaaliset asiat konstituoituvat ideoiden kautta, tulkitsevia metodeja todella tarvitaan. Konstitutiiviset teoriat pyrkivät ainakin antamaan selityksen tai jopa selittämään yllä mainitut ilmiöt. (Wendt 1999, 84–88.) Wendtin mukaan valtion identiteettien ja niiden kehittymisen tutkimisen on sisällettävä merkittävän diskursiivisen ja intellektuaalisen historian osuuden (Wendt 1999, 219).

Wendt käsittelee hajanaisesti representaatioiden ja identiteettien muodostumista diskursiivisesti. Hän mainitsee, että jaettujen uskomusten, eli intressien rakenne on pohjimmiltaan lingvistinen ilmiö. Tämä tarkoittaa, että kieli ei vain välitä ajattelua, vaan tekee sen mahdolliseksi. Merkitykset ovat olemassa vain kielen käytössä. Nämä merkitykset riippuvat käytännöistä, jotka liittyvät yhteisön diskursseissa esittäviin asioihin. (Wendt 1999, 175–176.) Yhteisön ryhmäidentiteetit riippuvat ensisijaisesti kielestä, kulttuurista, uskonnosta ja etnisyydestä. Nämä tekijät riippuvat puolestaan osaltaan valtioiden politiikasta. Valtiot ja valtiojärjestelmät ohjaavat identiteettien kielellistä rakentumista. (Wendt 1999, 210.) Todellisessa maailmassa ihmisten välinen kommunikaatio tapahtuu diskursiivisesti. Diskursiivisissa prosesseissa toimijat esittävät itsensä ja toiset määräytyillä tavoilla. Tätä kautta konstituu- tuu jaettu representaatio itsestä ja maailmasta, mikä muuttuu todellisuudeksi. (Wendt 1999, 346–347.)

Vaikka Wendt erottautuukin sinänsä kansainvälisen politiikan kielellisestä käänteestä, tunnustaa hän diskursiivisuuden merkityksen prosesseissa ja ryhmäidentiteettien muodostumisessa. Koska valtiot ohjaavat identiteettien kielellistä rakentumista, on merkityksellistä tutkia valtion kielenkäyttöä.

3.4. Diskurssianalyysi metodina

Diskurssianalyysi ymmärretään usein teoreettisena ja metodologisena kokonaisuutena. Tämä kokonaisuus sisältää ontologiset ja epistemologiset ymmärrykset kielen merkityksestä sosiaalisen todellisuuden muodostumisessa. Lisäksi diskurssianalyysi voi olla itsessään teoreettinen malli, jonka kautta tutkimusta tehdään. Näiden lisäksi se luo metodologiset lähestymistavat tutkimukseen sekä myös konkreettisen metodin tehdä itse tutkimus. Ylipäänsä, jotta diskurssianalyysiä voidaan käyttää tutkimusmetodinä, on sen filosofiset lähtökohdat hyväksyttävä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että diskurssianalyysiä ei voisi käyttää muullakin tavalla, yhdistettynä erilaisiin teoreettisiin ja metodologisiin lähestymis-

tapoihin. Eri näkökulmia tarvitaan laajan ymmärryksen muodostamiseen. (Jørgensen & Phillips 2002, 3-4.)

Diskurssianalyysi viittaa raakamateriaalin ja informaation diskursiiviseen käsittelyyn ja analysointiin. Tällöin data voi muodostua laajasta kentästä tekstejä ymmärrettynä laajasti yllä mainitulla tavalla. Empiirinen aineisto muodostaa merkitseviä käytäntöjä, jotka muodostavat diskurssit ja niiden todellisuuden. (Howarth & Stavrakakis 2000, 4.) Tämä mahdollistaa monet eri tekniset ja metodiset tulokulmat aineiston käsittelyyn.

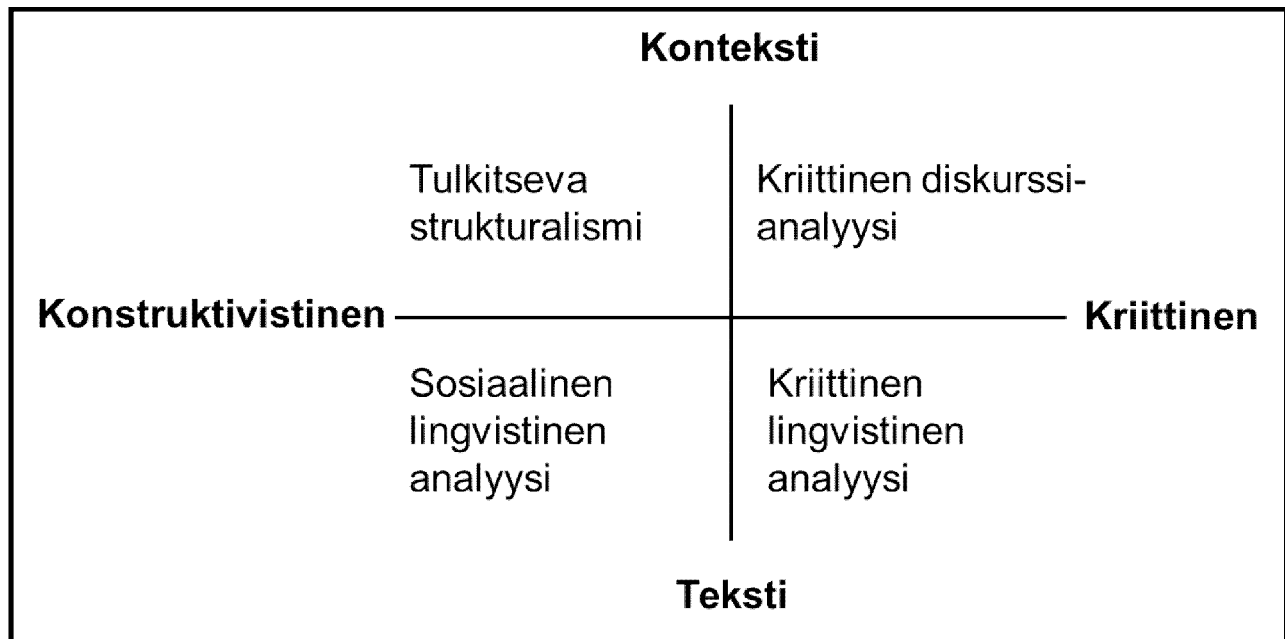
Diskurssianalyysi voidaan jakaa viiteen eri diskurssien ja diskurssianalyysin teoreettiseen koulukuntaan: positivistit, realistit, marxistit, kriittiset diskurssianalyysit ja poststrukturalistit.⁹ Positivistit ja myös empiristit näkevät diskurssit ryhmien tuottamina kehyksinä, mitkä legitimoivat kollektiivisen toiminnan. Tämä on poliittinen määritelmä, jolla ryhmät määräävät omat tulkintansa ja arvonsa toisille edistääkseen omia intressejään. Diskurssianalyysin tehtävänä onkin tällöin tunnistaa nämä kehykset, niiden tehokkuus ja vaikutukset. Realistit puolestaan näkevät diskurssit itsessään objekteina, jotka antavat oman panoksensa tapahtumiin ja sosiaaliseen kehitykseen. Tällöin onkin tunnistettava diskurssit ja niiden vaikutus kehitykseen sekä taustalla olevat materiaaliset resurssit, jotka mahdollistavat diskurssit. Marxistit näkevät diskurssit ideologisina merkitysjärjestelminä. Tällöin tutkimuksen tarkoituksena on paljastaa diskurssit ja vapauttaa ihmiset niistä. Kriittisessä diskurssianalyysissä näkökulma diskursseihin on periaatteessa sama kuin marxistisessa. Painopiste on kuitenkin sosiaalisessa vaikutuksessa taloudellisen sijaan. Poststrukturalistisessa näkemyksessä diskurssit ovat epäselviä ja tulkinnanvaraisia. Tutkijan tehtävänä onkin tarkastella laajasti niiden syntyä ja kehittymistä. (Pierce 2008, 283–284.)

Toinen lähestymistapa diskurssianalyysin luokitteluun on määritellä se toisaalta sen mukaan, keskitytäänkö enemmän tekstin vai kontekstin tulkitsemiseen ja toisaalta, onko kysymys konstruktivistisesta vai kriittisestä lähestymistavasta (kuvio 1.) Nämä ovat ulottuvuuksia ja jatkumoit, eivät absoluuttisia jakolinjoja. Esimerkiksi empiirisessä diskurssianalyttisessä tutkimuksessa usein keskitytään joko tekstin analysointiin tai laajemman sosiaalisen kontekstin ymmärtämiseen. Vaaka-akselilla kuvataan yleistä teoreettista lähestymistavan eroa. Konstruktivistisessä lähestymistavassa tutkitaan tiettyä sosiaalista todel-

---

⁹ Tämän jaon on tehnyt David Howarth, johtava isobritannialainen politiikan diskurssien tutkija. Nämä nimetykset eivät suoraan viittaa kansainvälisen politiikan teoreettisiin koulukuntiin, kuten esimerkiksi positivistien ja realistien erottaminen tässä tapauksessa osoittaa. Ne ovat käytännöllisiä nimityksiä, jotka ovat käyttökelpoisia kuvaamaan lähestymistapojen eroja.

lisuutta ja kuinka se on rakentunut. Kriittisissä lähestymistavoissa keskitytään vallan, tiedon ja ideologian dynamiikkoihin, jotka ilmenevät diskursiivisissa prosesseissa. Tämä jaottelu mahdollistaa diskurssianalyttisesti tutkijan kysyä erilaisia kysymyksiä samaan ongelmaan liittyen. Kysymyksiä määriteltäessä ne on sijoitettava eri akseleille tiedonintressin mukaisesti. (Phillips & Hardy 2002, 19–20, 63.)

Kuvio 1. Diskurssianalyysin eri teoreettiset näkökulmat (Phillips & Hardy 2002, 20) (suomennot tutkijan).

Diskurssianalyysin käyttö metodina sidotaan tänä päivänä yleensä radikaalimpaan päähän konstruktivismia sekä poststrukturalismiin. Kuitenkin diskurssianalyysissä on metodologisesti mahdollisuuksia laajempaan käyttöön. Ajatus diskurssien ja maailman välisestä suhteesta kattaa laajemmankin kentän kansainvälisen politiikan tutkimuksessa. Alexander Wendtin konstruktivistinen ymmärrys maailmasta perimmiltään sopii tähän lähestymistapaan. Tällöin palataan loppujen lopuksi analyysin tason problematiikkaan. Ole Wæver näkee valtion tutkimisen diskurssianalyysin avulla merkitykselliseksi, koska myös radikaalien konstruktivistien ja poststrukturalistien pitää nähdä, kuinka maailmoja muodostetaan sisältä siinä missä ulkoa. Merkittävää on myös kuinka toimijat joutuvat kamppailemaan omien maailmojen luomisessa. (Wæver 2005, 33–34.)

Diskurssianalyysi toimii hyvin julkisissa teksteissä, koska tarkoituskaan ei ole mennä toimijoiden ajatuksiin ja motiiveihin. Kun tarkastellaan ulko- ja turvallisuuspolitiikan аспектеja, joissa on aina paljon piilotettua ja tavoittamatonta, syntyy diskurssien tasolle jäämisestä

metodologinen etu. Tällöin tulee käsitellä diskursseja diskursseina eikä pyrkiä löytämään ”todellisia” motiiveja. Diskursseista muodostuu rakenteita, jotka luovat mahdollisia politiikkoja. Kun diskurssit nähdään järjestelmänä, on suuri osa varsinaista työtä tehtävä tekstien parissa jäljittämällä muutamia avainkonsepteja, niiden historiallisia taustoja, niiden muu-
tosta ja niiden konstitutiivista suhdetta muihin konsepteihin. (Wæver 2005, 35–36.) Diskurssien tutkiminen siis mahdollistaa valtioiden identiteettien tutkimisen olettamatta, että valtiolla on itseys (Epstein 2010, 327–328).

Diskurssianalyysissä tulee tutkia laajaa kirjoa tekstejä, jotka luovat diskurssit. Tätä kautta avautuvat tekstien keskinäiset suhteet, paljastuvat muutokset ja uudet tekstuaaliset muodot sekä uudet järjestelmät niiden jakamiseksi. Sosiaalinen konteksti on myös aina huomi-
oitava. Nimenomaan tämä diskurssien ja sosiaalisen todellisuuden suhde tekee diskurssi-
analyysistä merkittävän metodin sosiaalisten ilmiöiden tutkimiseen. Diskurssianalyysin teh-
tävänä ei siis ole kategorisoida toimijoiden puhetta, vaan tunnistaa, kuinka toimijat itse aktiivisesti rakentavat ja tuottavat kategorioita. Kaikki kategorisointi on kuitenkin tulkinnanva-
raista ja vaatii tutkijalta jatkuvaa analysointia ja havainnointia. (Phillips & Hardy 2002, 5, 10.)

Diskurssianalyysin vahvuus suhteessa muihin kvalitatiivisiin metodeihin on siis siinä, että sen kautta on mahdollista avata sosiaalisen todellisuuden tuottamista. Perinteiset kvalita-
tiiviset metodit keskittyvät enemmänkin sosiaalisen todellisuuden merkityksen selvittämi-
seen. Tämän lisäksi diskurssianalyysi metodina pakottaa myös tutkijan tarkastelemaan omia käytäntöjään. Tähän liittyy tutkimuksen tekemisen ja sen lopputulosten vaikutuksen merkityksen ymmärtäminen. Tutkijat ovat siis osa sosiaalisen todellisuuden muodostumis-
ta. (Phillips & Hardy 2002, 82–83.)

Diskurssianalyysin käytössä on monia ulottuvuuksia, jotka tulee ottaa huomioon tutkimusta suunniteltaessa. Ensimmäisenä on muistettava, että kieli rakentaa todellisuutta paljastami-
sen sijaan. Tämä on otettava huomioon sekä aineistoa analysoitaessa että tutkimusraport-
tia kirjoitettaessa. Tutkijat itse muodostavat todellisuutta analysoidessaan ja kirjoittaessaan siitä. Historiallisen kehityksen huomioiminen on merkityksellistä, koska diskurssit muodos-
tuvat ajan saatossa. Tutkimuksen tulisi mahdollistaa eri äänien kuuluminen. Tämä vaikut-
taa aineiston valintaan. Kriittisen diskurssianalyysin mukaisesti erityisesti tulisi huomioida
ne äänet, jotka normaalisti eivät tule kuulluksi. On kuitenkin ymmärrettävä, että kaikkea ei
voi tutkia kerralla, eli kaikkia potentiaalisia ääniä ei voi sisällyttää yhteen tutkimukseen.

Lisäksi aina jotkin äänet painottuvat toisia enemmän. Edellä mainittu johtaa siihen, että tutkijan on hyväksyttävä että hän loppujen lopuksi puhuu itse yhdellä äänellä. Tutkijan on otettava vastuu omasta tekstistään ja havaittava sekä tunnustettava poliittiset ja teoreettiset sitoumukset, jotka vaikuttavat tutkimuksen takana. (Phillips & Hardy 2002, 83–84.)

Diskurssianalyysin vaikutus yhteiskuntatieteellisessä merkityksessä riippuu liittymäpinnasta teoreettisiin kysymyksiin, eli käytännössä diskurssien sosiaalisesti konstruoivasta vaikutuksesta (Fairclough 2003, 3). Diskurssianalyysin näkökulmasta representaatiot ovat siis keskeisessä asemassa. Teksteissä representoidaan sekä fyysistä että henkistä maailmaa. Fyysisen maailman osalta korostuu objektit, prosessit ja suhteet. (Fairclough 2003, 134.) Diskurssin ja sen representaation taso ymmärretään joustavasti yksittäisen poliitikon teksteistä valtioiden tekstien kautta kansainvälisen yhteistyön teksteihin.

Diskurssianalyysin käyttämisessä metodina on haasteita. Ehkä keskeisin on todellisen diskursiivisuuden löytäminen ja tätä kautta edellä mainitun kolmiulotteisuuden tutkiminen. Usein tutkimus jää teksti-konteksti -tasolle. Diskursiivisuus, eli tekstien liittyminen toisiinsa, jää analysoimatta. Diskurssianalyysin tarkoituksena on nimenomaan tutkia laajoja aineistoja, tekstien intertekstuaalisuutta, monimutkaisia keskinäisiä suhteita ja näiden vaikutuksia sosiaalisen todellisuuden muodostumiseen. Tämän diskursiivisen tason paikantaminen ja siellä liikkuminen on vaikeaa, mutta välttämätöntä, diskurssianalyysin menestymisen ja kehittymisen kannalta. (Phillips & Hardy 2002, 86–87.)

3.5. Diskurssianalyysin soveltaminen tässä tutkimuksessa

Tämän tutkimuksen lähtökohdista katsoen diskurssianalyysi on mielekäs ja merkityksellinen lähestymistapa problematiikkaan. Dokumentin sisältö itsessään on vain yksi osa dokumentin merkitystä (Prior 2003, 4). Erityisesti tämän kaltaisessa tapauksessa, jossa käsiteltävän aineiston aikajänne on pitkä ja keskinäisriippuvuussuhteet monimutkaiset, ei esimerkiksi sisällönanalyysillä välttämättä saavutettaisi riittävää syvyyttä. Toki tämän tutkimuksen rajaukset huomioon ottaen on myös diskurssianalyysin suhteen toteuttamisessa suuria rajoituksia, joita käsitellään alla.

Tässä tutkimuksessa tutkimusaineisto on rajattu institutionaalisiin Suomen valtion virallisiin teksteihin. On selvää, että nämä tekstit ja niistä ilmenevät diskurssit eivät ole tyhjentävä esitys sotilaallisen kriisinhallinnan ilmiöstä ja siihen liittyvästä keskustelusta. Merkittävä

osa tämän tutkimuksen teoreettisesta näkökulmasta merkityksellisiä tekstejä on salaisia. Johdannossa esitetty kritiikki keskustelun puutteen historiasta myös rajoittaa tutkimuksen mahdollisuuksia. Metodologisesti tämä tutkimus on mahdollinen ja mielekäs, koska historiallinen aikajänne on pitkä. Lisäksi konteksti, johon diskurssit liittyvät, on kohtalaisen hyvin selvillä. Aikajänteestä ja kontekstista johtuen voidaan institutionaalisia tekstejä tarkastella valtion politiikan perustana. Toteumana, joka ilmentää suurempaa poliittista tahtoa.

Sotilaallinen kriisinhallinta on poliittisella tasolla diskursiivinen ilmiö. Kaikki sotilaallinen toiminta on ollut kriittisen tarkastelun alla erityisesti Euroopassa kylmän sodan päättymisen jälkeen. Lähes kaikki Euroopan maat ovat supistaneet asevoimiaan ja siirtyneet tai siirtymässä yleisestä asevelvollisuudesta ammattiarmeijoihin. Samalla asevoimien tehtävien painopiste on muuttunut kansallisesta puolustuksesta kriisinhallintaan. (Raitasalo 2010, 36-44, 148-149; EU Institute for Security Studies 2009; Tiilikainen 2006b, 20.) Tämä muutos on luonnollisesti pitänyt perustella ja myydä kansalle demokraattisissa valtioissa. Keskustelu on yltänyt myös Suomeen. Myös Suomen puolustusvoimat on ollut uudistusten ja muutosten kohteena, vaikka yllä mainitun kaltainen radikaali muutos ei ole Suomeen vielä yltänytkään. Joka tapauksessa kuluneen kahden vuosikymmenen aikana sotilaallisen kriisinhallinnan diskurssit ovat joutuneet muun eurooppalaisen ja kansainvälisen kehityksen puristuksessa muutoksen kohteeksi. Kylmän sodan aikainen rauhanturvaamisen diskurssi on tullut haastetuksi monista eri suunnista. Näitä tekijöitä ovat muun muassa NATO ja EU sekä suomalaisesta näkökulmasta erityisesti Afganistanin kriisinhallintaoperaatio.

Tämän tutkimuksen lähestymistapa diskurssianalyysiin on Phillipsiä & Hardya mukaillen tulkitsevan strukturalistinen ja Howarthin mukaisesti postivistinen. Tällöin keskitytään sosiaalisen kontekstin ja sitä tukevien diskurssien analysointiin. Diskurssit nähdään kehyksinä, joilla pyritään legitimoimaan kollektiivinen toiminta muutoksessa. Käsiteltävän sosiaalisen kontekstin luo kansainvälinen kehitys, johon Suomi tämän tutkimuksen teoreettisen näkökulman luomien oletuksien mukaisesti on joutunut vastaamaan. Tutkimusaineistosta pyritään löytämään diskurssit, jotka kuvaavat sekä kontekstia ja sen muutosta että myös kansallisia näkökulmia. Näiden diskurssien kautta pyritään löytämään perustelut muutokselle. Siis kuinka Suomen mukanaoloa on legitimoitu? Diskurssien tulisi tätä kautta ilmentää sekä eksplisiittisesti että implisiittisesti Suomen intressejä osallistua sotilaalliseen kriisinhallintaan, eli muutoksessa mukanaoloa. (Phillips & Hardy 2002, 23–24; Pierce 2008, 283.)

Tutkimuksen rajaukset aiheuttavat rajoitteita myös metodin käyttöön. Usein diskurssianalyysissä aineistoa valitaan laajalta kentältä koostuen sekä virallisista asiakirjoista että puheista, tulkinnoista ja haastatteluista. Tätä kautta pystytään laajemmin selvittämään havaittujen diskurssien tuottamista ja vaikutusta. Tähän liittyy tekstien tuottamisen, jakelun ja vastaanoton havainnointi. (Phillips & Hardy 2002, 82.) Poststrukturalistisessa kriittisessä diskurssianalyysissä pyritään juurikin huomioimaan tämä laaja käsitys. Tätä kautta on tarkoituksena purkaa vallan käyttöä ja tiedon muodostumista yllä pitävät tavat ja rakenteet. Lene Hansenin mallissa julkisia asiakirjoja analysoitaessa keskeisessä asemassa ovat virallista diskurssia käsittelevät kriittiset tekstit. (Hansen 2006, 60–64.) Tässä tutkimuksessa tutkimusaineisto on kuitenkin rajoitettu julkisiin virallisiin asiakirjoihin. Se ei kuitenkaan tee diskurssianalyysin käytöstä mahdotonta. Kunhan teoreettinen tulokulma on selvä ja rajaukset ja rajoitteet otetaan huomioon tutkimuksessa, on diskurssianalyysin käyttäminen mahdollista myös rajalliselle aineistolle.

Dokumenttien tutkimisessa niiden sisältö on luonnollisesti keskeisessä asemassa, mutta yllä mainitun mukaisesti tuottaminen ja käyttö ovat myös merkittäviä. Dokumentit itsessään muodostavat tutkimuksen kentän, eikä niitä tule yksinkertaistaa vain ihmisen toiminnan lisäkkeiksi. (Prior 2003, 4, 26.) Tässä tutkimuksessa dokumenttien tuottaminen, sisältö ja käyttö otetaan huomioon rajallisesti. Dokumenttien tuottaminen huomioidaan institutionaalissa kehityksessä, johon vaikuttaa kansainvälinen kehitys ja suomalaisen lainsäädännön kehitys. Sisältöä tarkastellaan suhteessa institutionaaliseen kehitykseen sekä kehityskulkuna itsessään.

Edellä esitelty lähestymistapa toteutetaan lukemalla tutkimusaineisto useita kertoja läpi etsien diskursseja, jotka esiintyvät useasti ja mahdollisesti läpi koko aineiston. Tämän jälkeen diskurssit kategorisoidaan muutosta ilmentäviin ja kansallisiin. Muutosta ilmentävät diskurssit alakategorisoidaan vaikutuksen ja vaikuttajan mukaisesti. Näiden keskinäiset suhteet pyritään myös selvittämään. Diskursseja verrataan tutkimuksen historiallisessa taustoittamisessa esille tulleisiin yleisiin argumentteihin Suomen osallistumisesta sotilaalliseen kriisinhallintaan. Nämä asiat yhdistämällä pyritään muodostamaan suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan intressit. Näiden intressien tulisi myös ilmentää teoreettisen lähestymistavan mukaisesti sotilaallisen kriisinhallinnan rooli-identiteettiä.

Diskurssianalyysin käyttö metodina edellyttää lähtökohtaisesti hyvää kulttuurista ymmärrystä tutkittavasta asiasta, suhteellisen tarkkaa aineiston kartoitusta ja rajaamista, rep-

resentaatioiden kartoittamista sekä kykyä tunnistaa päällekkäiset ja ristikkäiset diskurssit. Vaikka kulttuurinen ymmärrys on tekstien ymmärtämisen ja tulkitsemisen kannalta tärkeää, niin tutkijan on kuitenkin myös kyettävä pysymään tarpeeksi kaukana tutkittavasta kohteesta. Oma puolueellisuus saattaa sokeuttaa tutkijan ja hän kokee tietyt asiat luonnollisina. (Neumann 2008, 63–65; Wæver 2005, 40–41.) Kun käsitellään poliittisia diskursseja, pitää olla varovainen, ettei sekoita diskursseja, havaintoja, puhetta ja ajatuksia (Wæver 2005, 35.)

Yksi diskurssianalyysin tekemisen suurimmista haasteista on tutkijan kulttuurinen läheisyys tutkittavaan asiaan. Tällöin asioiden käsittely diskursseina on haastavaa, koska tutkija jakaa tekstien tuottajien kanssa samat itsestäänselvytykset ja ennakkoymmärrykset. Siis juuri ne asiat, joita erityisesti pitäisi tutkia. (Jørgensen & Phillips 2002, 21.) Tässä tutkimuksessa tämä aspekti nousee erityisen merkittäväksi tutkijan oman vahvan kriisinhallintataustan vuoksi. Oma institutionalisoituminen järjestelmään ja tutkittavan asian kehitykseen on ollut pitkäkestoinen ja voimakas. Tästä on pyrittävä irtautumaan lukemalla tekstejä useita kertoja kysyen jatkuvasti teksteiltä ja itseltään ”mitä tämä merkitsee”.

4. SUOMALAISEN SOTILAALLISEN KRIISINHALLINNAN TARINA KYLMÄN SODAN PÄÄTTYMISEN JÄLKEEN

Tämä luku keskittyy käsittelemään tässä tutkimuksessa kohteina olevien operaatioiden institutionaalista taustaa niin kansainvälisesti kuin kansallisesti. Luku rakentuu siten, että ensin kartoitetaan yleisesti muutokset kansainvälisessä viitekehyksessä, minkä jälkeen käsitellään Suomen osallistuminen rauhanturvaamiseen ja sotilaalliseen kriisinhallintaan tarkasteluajanjaksolla tämän tutkimuksen kehyksessä. Lopuksi käsitellään Suomessa tapahtuneet päätöksenteon viitekehysten muutokset sekä lainsäädännöllisesti että poliittisesti. Johtopäätöksinä esitellään merkittävimmät tekijät seuraavassa luvussa tapahtuvaa tutkimusaineiston käsittelyä varten.

4.1. Muutokset kansainvälisessä viitekehyksessä

1990-luku alkoi merkittävillä alueellisilla ja kansainvälisillä kriiseillä, jotka vaativat kansainvälisen yhteisön huomiota. Kylmän sodan päättyminen ja länsimaisen liberaalin demokration voitto totalitarismista kasvatti uskoa kansainvälisen yhteistyön mahdollisuuksiin. YK:n merkityksen nähtiin kasvavan, kun kylmän sodan rajoitteet sen toiminnalle olivat poistuneet. Kuwaitin vapauttaminen Yhdysvaltojen johtamana YK:n mandaatilla vuonna 1991 nähtiin selkeänä merkinä tästä. Kuitenkin kehitys on yhä vaikeampien kriisien kautta johtanut rauhanturvaamisen ja kriisinhallinnan tietynlaiseen kriisiytymiseen. Tämä alkoi Balkanilta vuonna 1991 jatkuen Balkanin kriisien kestäessä rauhanturvaamisen täydellisiin epäonnistumisiin Somaliassa 1993 ja Ruandassa 1994. Balkanin kriisit leimasivat 1990-luvun ja niiden hoitaminen jatkuukin edelleen. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 4–6.)

Seuraavalle vuosikymmenelle leiman kriisinhallinnan näkökulmasta on antanut Afganistanin operaatio, joka on osoittautunut alun näennäisestä menestyksestä huolimatta erittäin vaikeaksi. Monet maat, joiden toiminta rauhanturvaamisessa ja kriisinhallinnassa on ollut rauhanomaista, ovat joutuneet mukaan taistelutoimintaan. Afganistanin kriisin muuttuessa yhä vaikeammaksi 2000-luvun loppua kohti on kritiikki modernia kriisinhallintaa kohtaan kasvanut maailmanlaajuisesti.

Organisatorisesti rauhanturvaamisen kriisiytyminen on näkynyt YK:n ja muiden organisaatioiden välisten roolien epäselvyytenä. Tähän epäselvyyteen on vaikuttanut muutosten ja tilanteiden nopeus. YK:n on ollut entistä vaikeampi löytää paikkaansa aktiivisena toimijana

erityisesti Naton ja EU:n välissä suhteessa uudentilanteisiin kriisinhallintaoperaatioihin. Toki YK:n perinteiselle rauhanturvaamiselle on edelleenkin tilausta. Osa YK:n kylmän sodan aikana alkaneista operaatioista jatkuu edelleen, kuten Libanonin UNIFIL-operaatio. Lisäksi erityisesti Afrikassa on nähty olevan tarvetta YK-vetoiselle perinteiselle rauhanturvaamiselle. On kuitenkin huomioitava, että myös YK:n rauhanturvaamista on jouduttu kriisien muuttumisen vuoksi sopeuttamaan vallitsevaan tilanteeseen. Tällöin myös YK:n joukoilla on tietyissä operaatioissa ollut valtuutus käyttää voimaa tarvittaessa operaation tavoitteiden saavuttamiseksi. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 7, 54.)

Tässä alaluvussa käsitellään kriisinhallinnan muutoksen kannalta keskeiset sitä ilmentävät operaatiot pitäen mielessä tämän tutkimuksen tutkimuskohteet ja tavoitteet. Näin ollen kaikkia tarkasteluajanjaksolla käynnissä olleita tai käynnistyneitä operaatioita ei mainita. Painopisteisesti keskitytään niihin, joihin Suomi on osallistunut tämän tutkimuksen rajauksen mukaisesti tai joilla on ollut institutionaalista merkitystä suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan kehittymiselle tarkasteluajanjaksolla.

4.1.1. Balkanin kriisit

Rauhanturvaamisen luonteen muuttumiseen johtanut nopea kehitys alkoi jo kylmän sodan viimeisinä vuosina. Entisen Jugoslavian tilanne oli tässä merkittävässä roolissa. Jugoslaviassa tilanne alkoi muuttua 1980-luvun aikana marsalkka Titon kuoleman jälkeen tapahtuneen nationalismin nousun kautta. Tämä sisäinen murros yhdistettynä Euroopassa tapahtuneeseen itäblokin murtumiseen ja Neuvostoliiton hajoamiseen johti Jugoslavian osavaltioiden itsenäistymispyrkimyksiin ja tätä kautta aseellisiin konflikteihin. Entisessä Jugoslaviassa ensimmäiset sotatoimet alkoivat kesällä 1991 Slovenian ja Kroatian itsenäisyysjulistusten jälkeen, kun Jugoslavian liittoarmeija yritti palauttaa alueet valvontaansa. Jugoslavian kehitys jäi kansainvälisessä huomiossa varjoihin johtuen edellä mainitusta Euroopan kehityksestä ja erityisesti Kuwaitin kriisistä ja sitä seuranneesta ensimmäisestä Persianlahden sodasta. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 15.)

Slovenian onnistui irrottautua Jugoslaviasta lyhyiden taistelujen jälkeen vuonna 1991, mutta Kroatiassa tilanne ei rauhoittunut. Vuoden 1991 lopussa saatiin YK:n välityksellä aikaan aselepo, jonka täytäntöönpanoa valvomaan perustettiin helmikuussa 1992 rauhanturvajoukko UNPROFOR (United Nations Protection Force). Keväällä 1992 kuitenkin alkoi tuhoisa Bosnian sota, jonka vaikutuksen piiriin UNPROFOR joutui. Bosnian sota johtui osa-

valtion monikansallisesta luonteesta. Sodan osapuolina olivat Bosnian hallituksen joukot, joihin kuului lähinnä muslimeja, sekä näitä vastaan taistelevat serbit ja kroaatit. Erityisesti Bosnian serbien asema oli hyvä johtuen Jugoslavian liittoarmeijan tuesta. Nopeasti erittäin huonoksi kehittynyt tilanne yllätti YK:n. Bosnian konfliktin keskelle joutunut rauhanturvajoukko ei kyennyt täyttämään tehtäväänsä, eli turvaamaan rauhaa, jota ei ollut. Painopiste siirtyikin humanitaariseen toimintaan. Bosnian sodan myötä kansainväliseen keskusteluun nousivat käsitteet ”tehostettu” tai ”laajennettu rauhanturvaaminen”, jotka osoittautuivat epäselviksi ja vaikeiksi toteuttaa. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 16–17; Thakur 2006, 39–40; <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unprofor.htm>.)

Rauhanturvajoukon toimintaa Bosniassa leimasi kansainvälispoliittinen ristiveto alueen ja konfliktin merkityksestä ja sen hoitamisesta. Bosnian sodan kestäessä maailmalla tapahtui useita merkittäviä kriisejä, kuten Somalia ja Ruanda, jotka leimasivat kansainvälisen yhteisön haluttomuutta puuttua voimakkaasti Bosnian tapahtumiin. Yhdysvalloissa tilanne nähtiin ensisijaisesti Euroopan ongelmana ja Euroopassa pelättiin puuttua tapahtumiin, koska sodan osapuolet olivat sotilaallisesti erittäin vahvoja. Niiden pakottaminen rauhaan olisi vaatinut merkittäviä uhrauksia, joihin ei oltu valmiita. (Hansen 2006.)

UNPROFOR-operaatiota laajennettiin tammikuussa 1993 Makedoniaan, koska pelättiin konfliktin laajenemista myös sinne. Tämä operaatio irrotettiin maaliskuussa 1995 omaksi operaatiokseen, joka sai nimen UNPREDEP (United Nations Preventive Deployment Force). Makedonian operaatio kokonaisuudessaan oli merkittävä siinä mielessä, että sen kehityksessä käytettiin monipuolisia toimenpiteitä vakauttamaan tilannetta ja ennalta ehkäisemään konfliktikehitystä. Tämä nähtiin esimerkkitapauksena kehittyvästä YK:n rauhanturvaamistoiminnasta. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 18–19; <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unpredep.htm>.)

Bosnian sota päättyi marraskuussa 1995 Daytonin rauhansopimukseen. Tätä edelsivät epäonnistuneet rauhansopimukset ja vuosien neuvottelut. Kun siviileihin kohdistunut silmitön väkivalta kulminoitui Srebrenican kansanmurhaan, muuttui kansainvälinen mielipide vihdoinkin interventiota puoltavaksi. Tällöin Nato otti aktiivisen roolin ja toteutti syksyllä 1995 vajaan kuukauden kestäneen pommituskampanjan YK:n mandaatilla, mikä lopulta pakotti osapuolet rauhansopimukseen. Joulukuussa 1995 YK valtuutti Naton valvomaan joukkoiltaan sopimuksen täytäntöönpanoa. Tätä varten perustettuja joukkoja kutsuttiin nimellä IFOR (Implementation Force). YK jatkoi toimintaansa Kroatiassa ja Makedoniassa. Naton

osallistuminen rauhanturvaamiseen asettamalla joukkoja konfliktialueelle oli ilmentymä sen halusta löytää uutta roolia kylmän sodan jälkeisessä maailmassa. Tämä oli merkittävä muutos rauhanturvaamisen viitekehyksessä. Lisäksi huomattavaa oli 50 000 sotilaan joukkojen raskas aseistus ja ilmavoimien tuki. Operaation nimen mukaisesti haluttiin varmistaa rauhansopimuksen toimeenpano. Nato olikin ainoa organisaatio maailmassa, joka kykeni toteuttamaan operaation nopealla aikataululla. Lisäksi päätökseen valtuuttaa Nato toteuttamaan operaatio vaikutti alueen edelleen herkkä tilanne ja mahdollisuus väkivallan uusiutumiseen. Joulukuussa 1996 rauhanturvajoukkoja Bosniassa supistettiin puolella ja operaation nimi vaihdettiin SFOR:ksi (Stabilization Force). Bosnian SFOR-operaatio oli käynnissä vuoteen 2004 asti, jolloin EU otti vastuun operaatiosta. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 17, 21; Hansen 2006, 122.)

Sodat Balkanilla eivät kuitenkaan päättyneet tähän. Vuonna 1998 Serbian maakunnan Kosovon albaaniväestö nousi kapinaan. Serbihallinto käytti kovia otteita kapinan kukistamisessa, mikä aiheutti huolta kansainvälisessä yhteisössä. Pelättiin uuden Bosnian syntyä. Nato ryhtyi aktiiviseksi osapuoleksi kriisissä. Kun tilanne ei uhkauksista huolimatta rauhoittunut, aloitti Nato maaliskuussa vuonna 1999 ilmaiskut Serbiaan ilman YK:n valtuutusta. Iskuja perusteltiin Bosniaa varten annetun mandaatin laajentamisella. Kysymyksessä oli ”humanitaarinen interventio”, jonka taustalla oli Yhdysvaltojen ja Naton arvovallan mahdollinen rapautuminen. Naton proaktiivinen toiminta Kosovossa aiheutti YK:ssa vakavan kriisin, jonka heijastusvaikutukset ovat näkyneet kauan. Joka tapauksessa kesäkuussa 1999 Nato onnistui pakottamaan serbijoukot perääntymään Kosovosta. Kosovoon perustettiin YK:n hallinto, jota tukemaan perustettiin jälleen Nato-johtoiset rauhanturvajoukot KFOR (Kosovo Force). (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 17; Thakur 2006, 60.)

Rauhanturvajoukot vaikuttivat ratkaisevasti entisen Jugoslavian alueen kriisien ratkaisemiseen, vaikka aikaa kului lähes vuosikymmen ensimmäisessä vaiheessa. Operaatiot vakavimmilla kriisialueilla Bosniassa ja Kosovossa ovat edelleen käynnissä, vaikkakin huomattavasti pienempinä sekä erilaisin mandaatein ja tarkoituksin kuin alkuperäisesti. Kokonaisuutena rauhanturvaamisesta ja kriisihallinnasta saatiin Balkanilta hyvin ristiriitaisia kokemuksia, jotka ovat vaikuttaneet sekä YK:n, Naton että joukkoja asettavien maiden seuraavan vuosikymmenen ratkaisuihin. Tärkein opetus olikin, että kriisit eivät välttämättä ole hallittavissa, kun osapuolten ja kansainvälisen yhteisön sotilaalliset ja poliittiset tavoitteet ovat ristiriidassa tavallaan valtion sisäisessä konfliktissa. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 17–18.)

4.1.2. Afganistan

Afganistanin operaatio sai alkunsa Yhdysvaltoihin tehdyistä terrori-iskuista 11.9.2001. Yhdysvallat syytti Afganistanissa valtaa pitänyttä Taliban-hallintoa iskujen tukemisesta ja vaati tietojen mukaan Afganistanissa oleskelleiden al-Qaida-järjestön johtajien luovuttamista. Taliban-liikkeen kieltäytyttyä Yhdysvallat ryhtyi jo lokakuussa 2001 tukemaan talibaneja vastustanutta Pohjoista liittoa sotatoimissa. Yhdysvaltojen tukemana Pohjoinen liitto onnistui valtaamaan maan tärkeimmät kaupungit muutamissa viikoissa. YK valtuutti joulukuussa 2001 vapaaehtoisten valtioiden ryhmän tukemaan Afganistanin väliaikaishallitusta pääkaupungissa Kabulissa. Tätä varten perustettu joukko nimettiin ISAF:ksi (International Security Assistance Force), jonka toiminta-alue oli aluksi vain Kabul. Yhdysvallat jatkoi koko ajan sotatoimiaan Afganistanissa terrorisminvastaisen sodan operaatio Enduring Freedomin raamissa. Elokuussa 2003 ISAF-operaatio siirtyi Naton johdettavaksi. Tilanteen rauhoittuessa Afganistanissa operaatio laajeni lopulta kesän ja syksyn 2006 aikana kattamaan koko maan. Tähän liittyen operaation toimintatapamalleja kehitettiin ja laajennettiin niin kutsuttuun PRT-konseptiin (Provincial Reconstruction Team). PRT:t tukevat laajalla sektorilla alueellista hallintoa ja sen kehittämistä lisäten turvallisuutta alueellaan sotilaallisella läsnäololla mutta myös avustustyön keinoin. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 27–28; isaf.nato.int/history.html.)

Talibanien hallinnon kukistuminen nopeasti rampautti liikkeen toimintakyvyn joiksikin vuosiksi. Kuitenkin liikkeen tukialueet ovat erittäin laajat sekä Afganistanissa että naapurimaa Pakistanissa. Taliban kykenikin kokoamaan rivinsä jopa yllättävän nopeasti. Taistelut aluksi Yhdysvaltalaisia joukkoja vastaan jatkuivat lähes keskeytyksettä Etelä-Afganistanissa. ISAF-operaation laajentuessa koko maahan lopputuloksena oli kriisinhallintajoukkojen joutuminen taistelutehtäviin kapinallisia vastaan. Talibanien suorituskyky ja vaikutusvalta kasvoivat koko 2000-luvun lopun niin, että talibanien aktiiviset toimet levisivät myös rauhallisena pidettyyn pohjoiseen. Nato-johtoisesta ISAF-operaatiosta onkin tullut koetinkivi koko kansainväliselle yhteisölle kriisinhallinnan saralla. Lähes kaikki operaatioon osallistuvat kansallisuudet ovat joutuneet taistelukosketuksiin kapinallisten kanssa. Tappioita kaatuneina ja haavoittuneina on tullut runsaasti. Tämä on aiheuttanut laajaa keskustelua operaation suunnasta, osallistumisesta ja sen aikataulusta sekä kriisinhallinnan tulevaisuudesta yleensä. Voidaan sanoa, että Afganistanin operaatio on kansainvälisen kriisinhallinnan

tähän mennessä vaativin operaatio sekä sotilaallisesti että poliittisesti. (Nato in Afghanistan, nato.int.)

Joka tapauksessa Afganistanin operaatio etenee, ja sen onnistuminen kulminoituu tällä hetkellä voimakkaasti maan omien turvallisuusjoukkojen ja hallinnon suorituskyvyn rakentamiseen. Vuodesta 2011 alkaen maakuntia on luovutettu Afganistanin armeijan vastuulle. Itse ISAF-operaatio on muuttumassa sotilasvetoisesta siviilijohtoiseksi. Ensimmäinen alueellinen muutos siviilijohdon suuntaan on tapahtunut, kun ruotsalais-suomalainen PRT Mazar-e-Sharif muuttui (Transition Support Team) Mazar-e-Sharifiksi. Tämän samalla nähdään mahdollistavan sotilaiden vähentämisen alueella. Naton huippukokouksessa Chicagossa toukokuussa 2012 päätettiin ISAF-operaation lopettamisesta vuonna 2014 ja uuden Nato-johtoisen seuraajaoperaation käynnistämisestä sen jälkeen. Tämän operaation tavoitteena on tukea kouluttamalla ja valmentamalla paikallisen turvallisuussektorin kehitystä. (Nato in Afghanistan, nato.int; Chicago Summit Declaration on Afghanistan, isaf.nato.int.)

4.1.3. Euroopan unionin sotilaallinen kriisinhallinta

EU:n sotilaallinen kriisinhallinta perustuu vuoden 1996 Amsterdamin sopimukseen kirjattujen ”Petersbergin” tehtävien toteuttamiseen. Helsingin EU-huippukokouksessa määritettiin ne sotilaalliset resurssit, joiden tuli olla vuonna 2003 valmiina ja käytettävissä kriisinhallintaan 60 päivän kuluessa poliittisesta päätöksestä. Vuonna 2003 julkaistiin EU:n turvallisuusstrategia, jossa edelleen tarkennettiin edellä mainittujen asioiden käytännön järjestelyjä. Helmikuussa 2004 Ranska, Saksa ja Iso-Britannia esittivät taisteluosastokonseptin perustamista EU:lle. Tällöin EU:lla olisi jatkuvasti kaksi noin 1500–2000 miehen joukkoa käytettävissä nopeasti kriisinhallintatehtäviin. Joukon olisi tarkoitus toimia joko itsenäisesti rajoitetun ajan rajoitetulla alueella tai alkavan suuremman kriisinhallintaoperaation etujoukkona. Tämä hanke hyväksyttiin jo vuoden 2004 puolella, ja ensimmäiset taisteluosastot olivat valmiudessa 1.1.2007 alkaen. Toistaiseksi taisteluosastoja ei ole käytetty kertaakaan kriisinhallintaoperaatioon. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 44–46.)

EU on 2000-luvun aikana osallistunut useisiin kriisinhallintaoperaatioihin. Vuonna 2003 EU toteutti ensimmäisen varsinaisen kriisinhallintatehtävänsä Kongon demokraattisessa tasavallassa Artemis-operaatiossa menestyksekkäästi. Tämä osaltaan vaikutti taisteluosastokonseptin perustamiseen, koska Artemista varten perustettu erillinen taisteluosasto toimi

hyvin. EU:n ensimmäinen sotilaallinen kriisinhallintaoperaatio oli EUFOR Concordia Makedoniassa. Concordia otti vastuun Makedonian operaatiosta 31.3.2003, ja sotilaallinen operaatio päättyi 15.12.2003. Tämän jälkeen EU otti Natolta vastuun Bosnian operaatiosta 2.12.2004. Uuden operaation nimeksi tuli EUFOR Althea. Tämä operaatio jatkuu yhä. Tammikuussa 2008 EU käynnisti EUFOR Tchad -operaation Keski-Afrikassa. Operaatio päättyi maaliskuussa 2009 EU:n osalta, kun se luovutti vastuun YK-johtoiselle MINURCAT (The United Nations Mission in Central African Republic and Chad) -operaatiolle. Edellä mainittujen lisäksi joulukuusta 2008 alkaen on ollut käynnissä EUNAVFOR Atalanta -operaatio Intian valtamerellä Somalian edustalla turvaamassa meriliikennettä merirosvoilta. (European union External Action, EU Operations, concilium.europa.eu.)

Euroopan unionilla on ollut tarve yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan raameissa kehittää omaa toimintakykyään sotilaallisen kriisinhallinnan saralla. Tämä liittyy osaltaan siihen kritiikkiin, jota Euroopan unioniin on kohdistettu sekä sisältä että ulkoa. EU:n kykenemättömyys olla aktiivinen toimija kriisinhallinnan saralla 1990-luvulla johti lopulta nopeaan institutionaaliseen kehitykseen. Toistaiseksi EU:n kriisinhallintaoperaatiot ovat olleet pienehköjä ja kohtuullisen lyhytkestoisia. EU:n profiili on vahvasti sidottu siviilikriisinhallinnan puolelle, esimerkiksi poliisioperaatioiden kautta Balkanilla ja Afganistanissa. EU:sta on joka tapauksessa tullut aktiivinen toimija. EU:n operaatiot ovat kaikki perustuneet YK:n mandaattiin, ja tämä onkin ollut keskeinen tavoite. EU ei ole tavoitteidensa mukaisesti ryhtymässä kilpailijaksi YK:lle eikä Natolle. Institutionaalisesti EU:n sotilaallisen kriisinhallinnan nopea kehittyminen on kuitenkin aiheuttanut haasteita sekä kansainvälisille organisaatioille että jäsenvaltioille. (European union External Action, EU Operations, concilium.europa.eu.)

4.1.4. Yhdistyneiden kansakuntien rauhanturvaaminen

Aiemmin Balkanin tapahtumien yhteydessä käsitellyt Kroatian ja Bosnian UNPROFOR sekä Makedonian UNPREDEP -operaatiot olivat mandaatiltaan ja johtosuhteiltaan YK:n operaatioita. Nämä nähtiin aluksi perinteisinä rauhanturvaamisoperaatioina, mutta edellä mainitun mukaisesti tilannekehitys johti lopulta Bosnian IFOR-operaation Nato-johtoisuuteen.

Tarkasteluajanjaksolla YK-johtoisia rauhanturvaoperaatioita on ollut käynnissä kymmeniä. Osa on käynnistynyt jo vuosikymmeniä sitten, osa 1990-luvun kriisien ja maailman muu-

toksen seurauksena ja osa viime vuosina. Operaatioita on alkanut ja päättynyt, ne ovat olleet luonteeltaan sekä perinteistä rauhanturvaamista, tarkkailijaoperaatioita että avustusoperaatioita. (un.org/peacekeeping.) YK:n rauhanturvaamisen yhtenä haasteena on ollut operaatioiden pitkittyminen. Harvalla valtiolla on tänä päivänä halua sitoutua erittäin pitkäksi aikaa. Myös Suomi alkoi 1990-luvun aikana irrottautua pitkistä YK-operaatioista. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 50–51.) YK:n rauhanturvaaminen on kehittynyt kulu- neen kahden vuosikymmenen aikana myös merkittävästi. Tällä hetkellä nähdään käynnis- sä olevan niin kutsuttuja kuudennen sukupolven rauhanturvaoperaatioita, joissa YK:n jou- kot tosiasiallisesti valmistautuvat voimankäyttöön toista tai molempia kriisin osapuolia vas- taan. (Thakur 2006, 38–41.) Tätä on myös tapahtunut, esimerkiksi Norsunluurannikolla vuonna 2011, kun YK:n lipun alla toimineet pääosin ranskalaiset joukot käyttivät aseellista voimaa toista konfliktin osapuolta vastaan (Tzanakopoulos 2011).

4.2. Suomen osallistuminen tutkimuskohteena oleviin operaatioihin

Kylmän sodan päättyessä Suomella oli jo erittäin vahva maine YK:n rauhanturvaajana. Suomi oli osallistunut joukoilla lähes kaikkiin operaatioihin, joihin YK oli pyytänyt. Niinpä oli luontevaa jatkaa tätä linjaa vuonna 1992, kun UNPROFOR-operaatio perustettiin Kroati- aan. Kesken ryhmittymisen alkanut Bosnian sota maalikuussa 1992 muutti tilannetta vaa- rallisemmaksi. Vaaralliseen tilanteeseen liittyen Suomi lähettikin alueelle jo alun perin ra- kentajapataljoonan, koska arvioitiin, että sen irrottaminen tiukassa tilanteessa olisi hel- pompaa kuin aluevastuussa olevan yksikön. Suomalainen rauhanturvaajajoukko toimi Kroatiassa 13.3.1992 – 27.7.1993. Joukon vahvuus oli elinkaarensa ajan noin 300 sotilas- ta. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 18.)

Tammikuussa vuonna 1993 käynnistynyt UNPROFOR-operaation alainen operaatio Ma- kedoniassa profiloitui jo alusta alkaen pohjoismaiseksi. Operaation ennaltaehkäisevä luonne ja vaikeat maasto- ja sääolosuhteet koettiin sopiviksi suomalaisille. Suomi asetti alueelle yhden komppanian, joka myöhemmin laajennettiin kahdeksi. Vuonna 1995 ope- raatio erotettiin omaksi UNPREDEP-operaatioksi. Operaatio jatkui suomalaisten osalta vuoteen 1999 asti, jolloin joukon mandaatti päättyi Kiinan vastustaessa sen jatkamista. Enimmillään suomalaisia palveli Makedoniassa lähes 500 sotilasta. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 19–20; Holma et al. 2010, 251–257.)

Daytonin rauhansopimuksen allekirjoittamisen jälkeen Bosnia-Hertsegovinaan perustettiin YK:n mandaatilla Nato-johtoinen IFOR-operaatio joulukuussa 1995. Tällöin Suomikin joutui uuden poliittisen tilanteen eteen. YK:n mandaatti antoi laajat voimankäytön valtuudet, mutta toiminnan henki oli hyvin lähellä perinteistä rauhanturvaamista. Suomen kontribuutioksi muodostui reilun 400 sotilaan rakentajapataljoona. Joulukuussa IFOR-joukkoja supistettiin ja operaation nimi muutettiin SFOR:ksi. Tilanteen pysyessä rauhallisena Suomi muutti tehtävien muuttuessa rakentajapataljoonan operatiiviseksi jääkäripataljoonaksi. Tilanteen pysyessä edelleen rauhallisena supistettiin suomalaista joukkoa alkuvuodesta 2000 120 sotilaaseen. Tähän vaikutti osaltaan Kosovon kriisi ja Suomen paineet keskittää sinne suuri joukko sotilaita. Suomalaisten tehtäväkenttä myös muuttui siviili-sotilasyhteistyöhön (CIMIC – Civil Military Cooperation). Joukkoa supistettiin edelleen 2001. Operaatio päättyi suomalaisten osalta elokuussa 2003. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 20–21; Holma et al. 2010, 258–262.)

Kosovon operaatio vuonna 1999 muodostui myös Nato-johtoiseksi tulkinnanvaraisista päätösasiakirjamuotoiluista huolimatta. Tämä johtui pitkälti Naton tahdosta varmistaa alueen rauhallinen kehitys. Suomen osallistumiseksi hahmottui kevään ja kesän neuvotteluissa Naton kanssa täysi, noin 800 miehen moottoroitu jalkaväkipataljoona. Erittäin nopeaan päätökseen ja keskittämiseen vaikutti positiivisesti aiempi mittava kokemus Balkanilta sekä neljää vuotta aiemmin valmistunut valtioneuvoston selonteko, jonka mukaisesti perustettiin kansainvälinen valmiusjoukko. Tämän konseptin hyödyntäminen oli keskeisessä asemassa joukon lähettämässä. Suomalaisen joukon koko pieneni asteittain vuosien varrella vakiintuen pitkäksi aikaa noin 400 sotilaaseen. Kevään 2004 huomattavien mellakoiden jälkeen tilanne Kosovossa on pysynyt verrattain rauhallisena. Näin ollen Suomi veti varsinaiset joukkonsa pois Kosovosta vuoden lopussa 2010. Operaatio jatkuu yhä suomalaisen panostuksen ollessa noin 20 sotilasta. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 21–23; Holma et al. 2010, 268–280; puolustusvoimat.fi/kansainvälinen_kriisinhallinta/kosovo.)

Afganistanin Taliban-hallinnon kaaduttua Iso-Britannia ryhtyi kokoamaan halukkaista liittoumaa tukemaan Afganistanin uutta väliaikaishallintoa Kabuliin joulukuussa 2001. Tilanne oli Suomelle taas poliittisesti uusi, koska esimerkiksi Natolla ei ollut alussa mitään roolia operaatiossa. YK:n mandaatti ja muiden pohjoismaiden valmistautuminen operaatioon johtivat Suomessa osallistumispäätökseen. Suomen rooli oli aluksi CIMIC-tehtävissä noin 50 henkilön osastolla. Nato otti johtovastuun operaatiosta lokakuussa 2003, ja samalla operaatio laajeni koko maahan turvallisuusneuvoston uudella päätöslauselmalla. Operaation

laajentuessa myös Suomi laajensi osallistumistaan rauhalliseen pohjoisosaan vuonna 2004. Samalla joukon koko kasvoi reiluun sataan sotilaaseen. Pohjoiseen siirtymistä helpotti yhteistyö norjalaisten ja ruotsalaisten kanssa. Tilanteen kiristyessä koko maassa viime vuosina on myös Suomi joutunut edelleen kasvattamaan osallistumistaan. Tämä on tehty yhteistyössä ruotsalaisten kanssa. Joukon koko on kesällä 2012 noin 200 sotilasta. Suomalaiset ovat myös joutuneet viime vuosina Taliban-liikkeen kasvavan vaikutusvallan piiriin ja täten hyökkäysten kohteeksi. Afganistanissa on 2012 kesään mennessä kaatunut kaksi suomalaista pommi-iskuissa ja haavoittunut useita pommi-iskuissa ja taisteluissa. Suomi on päättänyt vähentää osallistumistaan operaatioon 150 sotilaaseen syksyllä 2012. Tästä on tarkoituksena tulla tasaisesti alas vuoteen 2014, jolloin operaatio päättyy. Suomen mahdollisen osallistumisen laajuutta seuraajaoperaatioon ei ole päätetty. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 27–32; Holma et al. 2010, 235–243; puolustusvoimat.fi/kansainvälinen kriisinhallinta/afganistan)

Suomi osallistui vuonna 2000 Etiopian ja Eritrean rajalle perustettuun YK-johtoiseen UN-MEE rauhanturvaoperaatioon joukoilla 14.6.2003–15.12.2004. Joukkona oli esikunta- ja vartiokomppania, jonka päätehtävänä oli vastata operaation esikunnan turvallisuudesta. Joukon koko oli noin 200 sotilasta. Tähän operaatioon osallistuminen oli symbolisesti tärkeää, koska Suomi oli vetänyt joukkonsa pois Libanonin UNIFIL-operaatiosta 2001. Osallistuminen YK:n rauhanturvaoperaatioon joukoilla koettiin tärkeäksi. Sitoutuminen vain ennalta määritellyksi ajaksi helpotti päätöstä. Suomella oli esikuntaupseereita operaatiossa koko sen elinkaaren ajan. Operaatio päättyi kokonaan elokuussa 2008. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 26–27; Holma et al. 2010, 296–299.)

Suomalaiset sotilaat palasivat Bosnia-Hertsegovinaan vuonna 2004 EU:n lipun alla. Merkittävänä tekijänä oli juurikin EU-johtoisuus. Operaatio oli ensimmäinen EU-operaatio, mihin Suomi osallistui merkittävillä joukoilla. SFOR-operaation päätyttyä EUFOR Althea otti vastuun 2.12.2004. Suomi lähetti alueelle noin 200 sotilasta, josta pääosan muodosti viestikomppania. Tämän yksikön tarkoituksena oli luoda ja ylläpitää pohjoisen taisteluosaston johtamisjärjestelmä. Suomi toimikin alueen kehysvaltiona joulukuun alkuun 2005 asti. Tämän jälkeen joukkoa on supistettu tasaisesti siten, että vuonna 2012 alueella palvelee enää kahdeksan sotilasta. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 24–25; Holma et al. 2010, 314–315; puolustusvoimat.fi/kansainvälinen kriisinhallinta/bosnia ja hertsegovina.)

Suomi osallistui YK-johtoiseen Libanonin UNIFIL-operaatioon vuosina 1982–2001 merkittävällä panostuksella. Tätä pitkäaikaista osallistumista pidetään edelleen ehkä merkittävimpänä referenssinä koko suomalaiselle rauhanturvaamiselle ja kriisinhallinnalle. Tämän käsityksen mukaan 1980-luvulla saadut kokemukset auttoivat edellä käsiteltyjen 1990-luvun operaatioiden menestyksekkäässä toteuttamisessa. Suomi palasi Libanoniin syksyllä 2006 samana kesänä käydyn Israelin ja Hizbollah-järjestön välisen sodan jälkeen. YK:n turvallisuusneuvoston päätöksellä UNIFIL-operaatiota laajennettiin ja vahvennettiin. Suomen osallistumiseen vaikutti Suomen kesästä 2006 alkanut EU:n puheenjohtajuus. EU otti merkittävän roolin päätöslauselman syntymisessä, ja sen jälkeen lisäjoukkojen kokoamisessa. Suomen UNIFIL II –operaatioon osallistuvien joukkonen vahvuudeksi päätettiin reilut 200 sotilasta, jonka pääosan muodosti pioneerikomppania. Tehtäväksi tuli rakennus- ja räjähteiden raivaustehtävät. Yhteistyöhön ryhdyttiin Irlannin kanssa, koska pohjoismainen yhteistyö ei ollut mahdollista siitä syystä, että pohjoismaat eivät osallistuneet operaatioon joukoilla. Irlannin rauhanturvaprofiili sopii hyvin yhteen Suomen kanssa, ja yhteistyöstä oli hyviä kokemuksia esimerkiksi Kosovosta. Erityisen merkityksellistä oli osallistumisesta päättäminen ensimmäistä kertaa uuden kriisinhallintalain mukaisessa järjestyksessä. Suomessa mandaatti joukolle annettiin vuoden 2007 loppuun asti, ja joukko kotiutettiin loka-marraskuussa 2007. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 12–15; Holma et al. 2010, 223, 227–229.)

Suomi päätti loppuvuodesta 2007 käynnistää valmistelut osallistumisesta operaatioon Tshadissa. Tshadissa ja Keski-Afrikan tasavallassa toimi YK:n mandaatilla operaatio, joka jakautui YK:n MINURCAT-operaatioon ja EUFOR Tchad/RCA -operaatioon. EU-
operaation kestoksi päätettiin vuosi, jonka jälkeen operaatiosta tuli täysin YK-johtoinen. Suomi päätti osallistua operaatioon 60 sotilaalla osana ruotsalaista komppaniaa. Ruotsin vetäytyttyä vuoden 2008 lopussa siirtyivät suomalaiset ranskalaiselle sektorille ja keväällä 2009 YK:n lipun alle. Yhteistyökumppaniksi tuli jälleen Irlanti, ja kokoonpano kasvoi 80 sotilaaseen. Operaatio päättyi toukokuussa 2010, kun YK:n mandaattia ei saatu jatkettua Tshadin suhtauduttua operaatioon kielteisesti. (Holma et al. 2010, 324–326; Päätös Suomen vetäytymisestä YK:n MINURCAT-
operaatiosta. Ulkoministeriön lehdistötiedote.)

Suomi on osallistunut EU:n Somalian rannikolla toteutettavaan ensimmäiseen merelliseen kriisinhallintaoperaatioon EUNAVFOR ATALANTA alusta, eli vuodesta 2008 alkaen esikuntaupseereilla. Vuonna 2011 Suomi osallistui operaatioon miinalaiva Pohjanmaalla kolmen kuukauden ajan helmikuusta huhtikuuhun. Osaston kokonaisvahvuus oli noin 120

sotilasta. Suomen merivoimat osallistuivat tällöin ensimmäistä kertaa kriisinhallintaoperaatioon. Operaation julkisuusarvo oli EU-kehyksestä ja aluksella osallistumisesta johtuen huomattava. Operaatio myös toteutettiin menestyksekkäästi. (puolustusvoimat.fi/kansainvälinen kriisinhallinta/somalian merialue)

Suomi palasi Libanoniin kolmannen kerran osaksi UNIFIL-operaatiota (UNIFIL III) toukuussa 2012. Tällä kertaa joukon koko oli noin 200 henkilöä, jonka pääosan muodostaa jääkärikomppania. Yhteistyökumppanina oli jälleen Irlanti, jonka johtamana yhdessä muodostetaan aluevastuussa oleva pataljoona. Osallistumisesta päätettiin aluksi vuodeksi, mutta jättäen mahdollisuus jatkaa joukon mandaattia. (puolustusvoimat.fi/kansainvälinen kriisinhallinta/libanon.) Osallistuminen Libanonin operaatioon liittyy jälleen keskusteluun perinteisen rauhanturvaamisen ja kriisinhallinnan suhteesta. Suomen kyky panostaa operaatioihin on rajallinen ja Nato-johtoinen kriisinhallinta on syönyt valtaosan resursseista viime vuosina. YK:n operaatioihin osallistuminen onkin ollut hajanaista ja vähäistä. Se nähdään kuitenkin merkityksellisenä Suomen kaltaiselle maalle. Tällä kertaa mukana on myös selkeä tavoite lisätä osallistumista YK:n rauhanturvaamiseen, koska Suomi hakee YK:n turvallisuusneuvoston vaihtuvan jäsenen paikkaa vuosille 2013–2014. (HS 1.12.2011; HS 21.1.2012, uutisanalyysi.)

4.3. Suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan päätöksenteon viitekehyksen muuttuminen

Suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan päätöksenteon viitekehys on muuttunut merkittävästi kuluneiden kahden vuosikymmenen aikana. Tämän muutokseen tärkeimpänä syynä ovat olleet kansainvälisen toimintaympäristön merkittävät muutokset. Uusien toimijoiden kautta on jouduttu ottamaan kantaa Suomen suhteesta niihin. Turvallisuusympäristön muutoksen kautta on jouduttu punnitsemaan omaa osallistumista operaatioihin uusista näkökulmista. Nämä tekijät ovat Suomessa aiheuttaneet merkittäviä muutoksia lainsäädäntöön, turvallisuus- ja puolustuspoliittisiin arvioihin Suomen asemasta maailmassa sekä myös toiminnan käytännön järjestelyihin. Lainsäädäntö on usein jäänyt tilanteen kehityksen jalkoihin ja ollut reaktiivista. Nopeat muutokset maailmassa ovat aiheuttaneet sen, että Suomi on ollut kansallisen tilanteen arvioinnin jälkeen pakotettu nopeastikin muuttamaan lakia, jotta osallistuminen tiettyyn operaatioon on mahdollistunut. Suomen EU-jäsenyys ja EU:n kehittyminen toimijaksi kriisinhallinnan saralla on Naton ohella luonut uusia institutionaalisia kehyksiä toiminnalle. Osallistumista operaatioihin on myös poliittisesta näkökul-

masta jouduttu tarkastelemaan eri tavalla. Tähän liittyikin keskustelu Suomen intresseistä ja niiden suhteesta kriisihallintaan eri puolilla maailmaa. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 37, 46.)

4.3.1. Lainsäädännön muutokset

Ensimmäinen varsinainen laki rauhanturvaamisesta säädettiin Suomessa vuonna 1984. Sitä ennen oli käytetty valvontajoukkolakeja, joita oli säädetty tiettyihin operaatioihin sopiviksi tarpeen mukaan. Näissä laeissa oli suuria puutteita erityisesti rauhanturvaajien näkökulmasta. Silloinen sinibarettiliitto olikin keskeisessä asemassa uuden lain valmistelussa. Joka tapauksessa lain keskeinen sisältö osallistumisen kannalta oli lain alkuperäisen nimen mukaisesti ”Suomen osallistuminen Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan”. Päätöksenteko operaatioihin osallistumisesta kirjattiin lakiin siten, että tasavaltaisen presidentin päättää osallistumisesta valtioneuvoston esityksestä. Laissa oli myös velvoite eduskunnan ulkoasianvaliokunnan kuulemisesta. Tämä päätöksentekomenettely oli voimassa vuoteen 1995, eli Bosnian operaatioon osallistumisesta päättämiseen asti. Lisäksi suomalaiset eivät saaneet osallistua YK:n peruskirjan 42 tai 51 artiklan mukaisiin toimiin. Tämä olikin syynä siihen, että Suomi osallistui UNPROFOR-operaatioon vain Kroatiassa eikä Bosnian puolella, missä edellytettiin kykyä aktiivisempaan voimankäyttöön. (Holma et al. 2010, 76–81; 514/1984; Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 37.)

Rauhanturvaamislakiin tehtiin vuosien aikana useita muutoksia, kunnes se kumottiin vuonna 2006 lailla sotilaallisesta kriisinhallinnasta. Merkittävät muutokset liittyivät juurikin institutionaalisen viitekehyksen muutoksiin. Vuonna 1993 lain nimeen ja myös soveltamisalaan lisättiin Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssi (ETYK). Vuonna 1995 lakia muutettiin radikaalisti. Lain nimike muuttui siten, että se sisälsi mahdollisuuden osallistua eri organisaatioiden päätökseen perustuvaan rauhanturvaamiseen. ETYK muuttui ETYJ:ksi, ja lakiin tuli erillinen maininta, että Suomi ei osallistu sotilaallisiin pakotetoiimiin tai rauhanpakottamiseen. Lisäksi päätöksentekoa muutettiin pääosin eduskunnan tahdosta. Lakiin tuli vaatimus kuulla eduskuntaa mikäli voimankäytönsäännöt ovat normaalia laajemmat tai toimivaltuuksia laajennetaan operaation kestäessä. Laki säädettiin hyvin nopeassa aikataulussa eduskunnassa, käytännössä reilussa kuukaudessa asian vireille tulosta voimaan astumiseen. Vuonna 2000 lain nimi muuttui yksinkertaisesti rauhanturvaamislakiksi. Muutoksessa myös määriteltiin edelleen tarkemmin, minkä tyyppisiin rauhanturvaamistehtäviin suomalaiset joukot voivat osallistua. Laissa myös mainittiin ensimmäisen kerran

termi sotilaallinen kriisinhallinta rauhanturvaamisen rinnalla. Lisäksi edelleen velvoitettiin valtioneuvosto yksilöimään eduskunnalle voimankäytösäännöksiä laajuus, mikäli ne poikkeavat normaalista. (520/1993; 1465/1995; 750/2000.)

Rauhanturvaamislaki kumottiin vuonna 2006 lailla sotilaallisesta kriisinhallinnasta. Uuden lain piti tulla voimaan jo vuonna 2005. Sen säätämistä viivästytti kuitenkin kiista EU:n taisteluosastoihin liittyvästä päätösvallasta, koska vuoden 2000 perustuslaki antoi päätäntävällän EU-asioissa valtioneuvostolle. Lakiin tuli useita merkittäviä institutionaalisia muutoksia. Määrääväksi tekijäksi nousi YK:n turvallisuusneuvoston valtuutus, vaikka laki mahdollistaa osallistumisen myös muuhun sotilaalliseen kriisinhallintaan. Lain mukaisesti toimenpanijana voi olla käytännössä mikä tahansa kansainvälinen organisaatio tai maaryhmä. Päätöksentekoa tarkennettiin myös siten, että ellei operaatiolla olisi turvallisuusneuvoston mandaattia, pitää valtioneuvoston kuulla eduskuntaa. EU:n taisteluosastoihin liittyen lakiin sisällytettiin tasavallan presidentille päätösvalta asettaa joukkoja korkeaan valmiuteen kuitenkin siten, että eduskuntaa on kuultava. Päätös osallistua operaatioihin kaikissa institutionaalisissa kehyksissä jäi edelleen kiistoista huolimatta tasavallan presidentille. Lisäksi mahdollistettiin UTVA:n kokouksen jälkeen presidentin päätöksellä puolustusministeriön käynnistää valmistelut ja varautuminen mahdolliseen operaatioon. Tämä päätös antoi poliittista liikkumatilaa ajankäytössä. Lakiin ei ole tehty sen säätämisen jälkeen institutionaalisesti merkittäviä muutoksia. (211/2006; Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 37–39.)

4.3.2. Turvallisuus- ja puolustuspoliittiset selonteot

Rauhanturvaamiseen ja sotilaalliseen kriisinhallintaan liittyen poliittista linjanvetoa on tarkasteluajanjaksolla tehty turvallisuus- ja puolustuspoliittisissa selonteoissa vuodesta 1995 alkaen. Aluksi sitä kutsuttiin vain turvallisuuspoliittiseksi selonteoksi. (Limnell 2008, 1-2.) Vuoden 1995 selonteossa korostetaan poliittisten keinojen käyttämistä konfliktin ratkaisussa, jota täydennetään sotilaallisilla keinoilla, kuten rauhanturvaamisella. Suomea kutsutaan pieneksi valtioksi, jolle on tärkeää, että kansainvälinen normatiivinen turvallisuusjärjestys vahvistuu. Selonteossa käsitellään painopisteisesti entisen Jugoslavian kriisejä ilmentymänä tapahtuneesta muutoksesta. Lisäksi kriisinhallinnan institutionaalista muutosta käsitellään laajalti. Suomella todetaan olevan aiempaan kokemukseen perustuen hyvät edellytykset osallistua laajenevaan kriisinhallintayhteistyöhön. Erityisesti korostetaan humanitaarisia suojaustehtäviä uutena Suomelle sopivana operaatiotyypinä perinteisen rauhanturvaamisen rinnalla. Näihin tekijöihin suhteutettuna selonteossa linjataan perustet-

tavaksi pataljoonan vahvuinen kansainvälinen valmiusjoukko, jolla olisi aiempaa paremmat edellytykset menestyä uudentyypisissä tehtävissä. (VNS 1/1995.)

Vuoden 1997 selonteko painottui aiemman selonteon täydentämiselle puolustuspolitiikan osalta. Merkittävää kriisinhallinnan osalta oli ajatus sotilaallisen kriisinhallinnan merkityksestä puolustusvoimille ja Suomen puolustukselle yhteistyökäytännön kautta. Yleisesti ottaen huomioidaan sotilaallisen toiminnan painopisteen muuttuminen kriisinhallinnan suuntaan Euroopassa. Tämä asetti paineita myös Suomelle. Suomen kannalta nähtiin, että merkityksellistä koko turvallisuuspolitiikan kannalta on vastuun kantaminen kansainvälisen yhteisön velvollisuuksista. Naton kehityksellä ja pohjoismaisella yhteistyöllä nähdään olevan erityistä merkitystä Suomelle kriisinhallinnan saralla. EU:n osalta esille nousivat sen puutteet kriisinhallintasuorituskyvyssä. (VNS 1/1997.)

Vuoden 2001 selonteossa määritetään osallistuminen kansainväliseen yhteistyöhön turvallisuuden ja vakauden vahvistamiseksi yhdeksi kolmesta Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan toimintalinjasta. Turvallisuuspoliittista yhteistyötä kehitetään kriisinhallintaa varten. EU:n kriisinhallintakyvyn kehittämisen merkitys ja Suomen aktiivinen rooli siinä nostetaan esille jatkaen kuitenkin edelleen aktiivista osallistumista Naton prosesseihin ja Nato-johtoihin operaatioihin, sekä myös YK:n rauhanturvaamiseen. Esille nousee myös päätöksentekovalmius, erityisesti suhteessa EU:n operaatioihin. Merkityksellistä on maininta siitä, mitä osallistumisella kriisinhallintaan tuetaan, eli demokratiaa, oikeusvaltioperiaatteita ja ihmisoikeuksia. (VNS 2/2001 vp)

Vuoden 2004 selontekoa osaltaan määrittä vuonna 2003 hyväksytty EU:n turvallisuusstrategia. Tätä kautta EU:n kriisinhallintakyky ja sen kehittäminen nousee etualalle. EU:n ulkoisen toimintakyvyn vahvistuminen on Suomen etujen mukaista. Selonteossa todetaan Suomen harjoittavan aktiivista kriisinhallintapolitiikkaa, mikä 2000-luvun alussa ilmenikin osallistumisena useisiin merkittäviin operaatioihin samanaikaisesti. Lisäksi todetaan, että osallistumisen taso säilytetään. Edelleen selonteossa todetaan tarpeelliseksi kehittää omia sotilaallisia suorituskykyjä vastaamaan muuttuvia tilanteita ja institutionaalista kehystä. Tämä linjataan toteutettavaksi siten, että kaikilla puolustushaaroilla¹⁰ on kyky osallistua kansainväliseen kriisinhallintaan. Valmius joukkojen nopeaan lähettämiseen korostuu. Sotilaallista osallistumista harkittaessa kiinnitetään huomiota vaikuttavuuteen. Tähän liittyen

---

¹⁰ Suomen puolustusvoimien puolustushaarat ovat maa-, meri- ja ilmavoimat (Suomen puolustusratkaisu, puolustusvoimat.fi).

kehitetään monipuolisia suorituskykyjä. Kriisinhallinnan kokonaisvaltaisuus ilmenee tässä selonteossa ensimmäistä kertaa selkeästi. Tämä johtikin Suomessa seuraavina vuosina kokonaisvaltaisen kriisinhallinnan kehittymiseen ja lopulta strategian julkaisemiseen vuonna 2009. Lisäksi siviilikriisinhallinnan rooli korostuu. Lakia siviilikriisinhallinnasta valmisteltiin samanaikaisesti selonteon kanssa. Lisäksi rauhanturvaamislain päivittäminen nähdään tarpeelliseksi. Tähän liittyen korostetaan eduskunnan päätöksentekoon osallistumisen säilyttämistä. Poliittisesti korostetaan sitä, kuinka kansainvälinen sotilaallinen yhteistyö on oleellinen osa Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa. Suomen voimavaroja kehitetään siten, että niitä voidaan käyttää aktiivisesti EU:n turvallisuusyhteisössä ja kaikessa kriisinhallinnassa. (VNS 6/2004)

Edelleen vuonna 2009 EU:n kriisinhallinnan ja kehittyminen ja kehittäminen saivat merkittävän huomion selonteossa. Suomi kantoi huolta kokonaisvaltaisuuden ja johdonmukaisuuden kehittymisestä. EU:n toiminnan todetaan painottuvan siviilikriisinhallintaan. EU:n ja Naton suhdetta käsitellään erityisesti, ja sitä pidetään toisiaan täydentävänä. Myös YK:n toiminnan luonteen muutosta käsitellään todeten sen painottuvan Afrikkaan ja olevan luonteeltaan laaja-alaista. Naton osalta käsitellään painopisteisesti Afganistanin operaation haasteita. Kriisinhallinnan osalta todetaan Suomelta edellytettävän erityisesti aktiivista ja kokonaisvaltaista lähestymistapaa. Yksittäisen rauhanturvaajan kustannusten nousuun kiinnitetään huomiota. Afganistanin operaation opit näkyvät kriisinhallintatehtävien yleisessä tilanteen arvioissa, jossa käsitellään esimerkiksi ympäristön vihamielisyyttä. Myös tapioriskit mainitaan erikseen. YK:n osalta Suomen osallistumisen toivotaan hyvin lyhyesti lisääntyvän. Nato-yhteensopivuus nähdään kriisinhallinnan näkökulmasta erityisen tärkeänä. Intressien näkökulmasta selonteossa todetaan, että kansallisia etuja edistetään parhaiten kansainvälisessä yhteistyössä kantaen oma globaali vastuu. Lisäksi arvonäkökulmaa korostetaan. Puolustuspoliittisesti kriisinhallinnalla todetaan olevan vaikutusta yhteistoimintakyvyn kehittymiselle myös muissa kriiseissä. (VNS 1/2009 vp.) Edellä mainittu tiivistetään lyhyeen kappaleeseen:

”Suomi vahvistaa osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan rauhan ja turvallisuuden, kehityksen sekä ihmisoikeuksien kunnioittamisen edistämiseksi. Osallistuminen kriisinhallintaan on osa Suomen turvallisuuden rakentamista ja kansainvälistä vastuun kantamista, ja se vahvistaa samalla kansallista puolustuskykyä.” (VNS 1/2009 vp, 65.)

4.3.3. Suomen kokonaisvaltainen kriisinhallintastrategia vuodelta 2009

Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko käsiteltiin eduskunnassa alkukesästä 2009. Suomen kokonaisvaltainen kriisinhallintastrategia valmistui marraskuussa 2009. Näin ollen strategia-asiakirja perustuu selonteon näkemyksille. Strategian laatiminen on tapahtunut samanaikaisesti selonteon valmistelun kanssa alkaen elokuussa 2008. Strategian tavoitteena on avata ja linjata kokonaisvaltaisuuden toteutuminen suomalaisessa kansainvälisessä kriisinhallinnassa. Siinä käsitellään osallistuminen sotilaalliseen ja siviilikriisinhallintaan sekä muut mahdollisuudet tukea toimintaa: humanitaarinen apu ja ihmisoikeuspolitiikka, kehitysyhteistyö ja kehityspolitiikka sekä asevalvonta. (Ulkoasiainministeriö 2009, 5.)

Intressien näkökulmasta suomalaisen kansainvälisen kriisinhallinnan tavoitteita käsitellään useissa kohdissa strategia-asiakirjaa. Kokonaisvaltaisuuden kehittämällä nähdään olevan keskeistä merkitystä vaikuttavuuden aikaansaamiseksi. Vaikuttavuus on luonnollisesti sidoksissa intresseihin. Osallistuminen kriisinhallintaan on osa kansainvälisen vastuun kantamista ja Suomen kokonaisturvallisuutta. Kriisinhallintatoiminta linjataan suunnattavaksi Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisten tavoitteiden kannalta merkittävälle kriisialueille. Tämä liitetään lisäarvon ja vaikuttavuuden hankkimiseen. Paras vaikuttavuus saavutetaan osallistumalla monikansallisiin operaatioihin. Osallistumisratkaisut liittyvät Suomen omaan turvallisuuteen ja muihin kansallisiin intresseihin. Strategian mukaan Suomi korostaa kansainvälisen oikeuden kunnioittamista, siviilien suojelemista, ihmisoikeuksia ja humanitaarisen avun toimintaedellytyksiä kriisitilanteissa. Merkityksellisiä teemoja ovat ihmisoikeuksien lisäksi tasa-arvo ja oikeusvaltioperiaatteet. Erityistä huomiota kiinnitetään naisten ja lasten asemaan. (Ulkoasiainministeriö 2009, 6–7, 12.)

Näitä tavoitteita pyritään saavuttamaan aktiivisella osallistumisella erityisesti sotilaalliseen kriisinhallintaan painottaen vaativia kriisinhallintatehtäviä. Sotilaallisen kriisinhallinnan to-detaankin olevan keskeisessä asemassa, vaikka muita sektoreita pyritään vahvistamaan. Vaikuttavuutta pyritään lisäämään kansallisella koordinoinnilla kokonaisvaltaisuuden hengessä. (Ulkoasiainministeriö 2009, 7–9.) Sotilaallisen kriisinhallinnan osalta määritetään:

”Suomi osallistuu sotilaalliseen kriisinhallintaan, jonka tarkoituksena on kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitäminen tai palauttaminen, humanitaarisen avustustoiminnan tukeminen tai siviiliväestön suojaaminen. Lähtökoh-tana on YK:n peruskirjan päämäärien ja periaatteiden sekä muiden kansainvä-

lisen oikeuden sääntöjen kunnioittaminen [...]” (Ulkoasiainministeriö 2009, 13.)

Kriisinhallintaan osallistumiseen päättämässä strategia peräänkuuluttaa myös kokonaisvaltaista lähestymistapaa. Lainsäädännön todetaan olevan toimiva, vaikka laki ei edellytäkään päätöksenteon osalta kokonaisvaltaisuutta. Vain sotilaallisen kriisinhallinnan päätöksenteko on määritelty tarkasti ja säilytetty tasavallan presidentille. Strategiassa on lueteltu useita yksittäisiä asioita, jotka asettavat haasteita päätöksentekomenettelylle ja joita pitää tarkastella erikseen. Vaikuttavuuden näkökulmasta korostetaan sen arviointia kokonaisvaltaisesti. Tällöin saadut opit olisivat käytössä päätöksentekomenettelyssä. (Ulkoasiainministeriö 2009, 9–10.)

Erittäin mielenkiintoisena aspektina intressien kannalta erikseen mainitaan keskeisenä lähtökohtana avoimuus. Tämä toteutetaan aktiivisella ja selkeällä viestinnällä, jolla varmistetaan kansalaisyhteiskunnan mahdollisuus seurata kriisinhallinnan suunnittelua, päätöksentekoa ja toteutumista. (Ulkoasiainministeriö 2009, 10.)

4.4. Johtopäätökset

Tämän luvun kertoma tarina suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan kehityksestä kulu-
neen kahden vuosikymmenen aikana ei ole täydellinen. Suomi on osallistunut useisiin
muihin operaatioihin esikuntaupseereilla ja sotilastarkkailijoilla. Näillä olisi luonnollisesti
merkitystä, jos arvioitaisiin kokonaisuuden vaikuttavuutta. Joka tapauksessa tarina on mo-
nimutkainen ja monipolvinen. Tarkasteltuna aikajanalla se myös näyttäytyy erittäin kiivaa-
na. Suomen valtiojohto on ollut koko ajan erittäin suurien päätösten edessä jälkiviisaasti
tarkasteltuna. Voidaankin esittää kysymys, kuinka syvällistä analysointi, arviointi ja reflek-
tointi ovat voineet olla päätöksentekoprosessin aikana. Lisäksi useat operaatiot ovat lop-
pujen lopuksi olleet hyvin erityyppisiä, jolloin etukäteisarviointien tekeminen on hyvin han-
kalaa. Tällöin Suomi on esimerkiksi Afganistanin osalta joutunut sisä- ja ulkopoliittisesti
hyvin vaikeisiin tilanteisiin vuosien varrella.

Kuitenkin jatkuvuus on siis merkille pantavaa. Suomen halu osallistua sotilaalliseen kriisin-
hallintaan on ollut, ja on edelleen, suuri. Se nähdään erittäin merkityksellisenä vaikutta-
miskanavana kansainvälisessä toiminnassa. Suomi myös korostaa historiaansa tällä saral-
la mielellään kansainvälisissä yhteyksissä. Osana kampanjaa turvallisuusneuvoston vaih-

tuvan jäsenen paikasta Suomi on perustanut YK:n päämajaan näyttelyn, jossa kuvataan suomalaista YK:n rauhanturvaamisen menestyksestä ja kunniakasta historiaa. Lisäksi vuoden 2012 toukokuun lopussa 28 maan YK-suurlähettiläät kokoontuivat Suomen kutsusta Helsinkiin pohtimaan rauhanturvatoiminnan haasteita. (Suomalaista rauhanturvaamista esittelevä näyttely avataan YK:n päämajassa. Ulkoministeriön tiedote, formin.fi; YK-suurlähettiläät pohtivat Helsingissä YK:n rauhanturvatoiminnan haasteita. Ulkoministeriön tiedote, formin.fi.) Suomi siis haluaa edelleen olla aktiivinen toimija YK:ssa myös rauhanturvaamisen saralla. Ei kuitenkaan ole kovin selkeää, mitä tämä konkreettisesti tarkoittaa. Oli tavallaan helppo päätös lisätä osallistumista YK:n rauhanturvaamiseen lähtemällä Libanoniin keväällä 2012. Toisaalta vaihtoehdot olivat aika vähissä, kuten ovat olleet koko tarkasteluajanjaksolla. Tämä onkin ollut haasteellista Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikalle sekä kriisinhallintaprofiilin muodostumiselle. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 56.)

Suomi on tarttunut institutionaalisen kehysten muutokseen aktiivisesti. Koska osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan liittyy olennaisesti kansallisen puolustuksen kehittämiseen, on synergioita löytnyt monilta tasoilta ja monista suunnista. Sotilaallisen kriisinhallinnan kautta harjaannutaan yhteistoiminnassa ja saadaan arvokasta tietoa muiden toimintatavoista ja varusteista käytännön tasolla. Sotilaallinen yhteistyö muiden Euroopan maiden, Naton ja erityisesti Pohjoismaiden kanssa on syvenemässä edelleen. Tähän liittyen sotilaallisella kriisinhallinnalla on erittäin merkittävä rooli. Toki on huomioitava se tosiasia, että institutionaalinen kehys on joidenkin arvioiden mukaan leviämässä liiaksi. Vaikka poliittisissa puheissa sanotaan, että esimerkiksi pohjoismainen yhteistyö, EU ja Nato eivät ole toistensa kilpailijoita, saattaa tulevaisuuden todellisuus olla toisenlainen. Erityisesti jos asiaa tarkastellaan esimerkiksi puolustusteollisuuden ja tätä kautta kansallisten suorituskykyjen näkökulmasta.

Suomi panostaa edelleen sotilaalliseen kriisinhallintaan. Virallisissa asiakirjoissa peräänkuulutetaan suorituskykyjen monipuolistamista ja nopean toiminnan kykyä. Lainsäädäntöä on myös sorvattu vastaamaan tämän kaltaisiin haasteisiin. Suorituskykyjen monipuolistamisen vaatimus liittyy yhä kasvaviin kustannuksiin. Suomella ei tämän hetkisen rahoituskehysten raamissa ole todennäköisesti enää varaa lähettää täyttä pataljoonaa kriisinhallintatehtäviin, kuten Kosovoon aikanaan. Erityisesti kun puolustus- ja ulkoasiainhallinnon säästöpainee sisäpoliittisista syistä kohdistuvat myös kansainväliseen kriisinhallintaan. Näin ollen erikoistuminen kapeammille sektoreille ja tätä kautta pienempien osastojen lähettäminen on vaikuttamisen kannalta järkevää. Tämä tietysti entisestään lisää Suomen

riippuvuutta kumppanimaista. Tarkasteluajanjaksolla tärkein yhteistoiminnan viitekehys ovat olleet Pohjoismaat ja Irlanti. Pohjoismaista on erityisesti korostunut Ruotsi ja jossain määrin Nato-maa Norja. Tämä liittyy maiden kriisinhallinnan profiiliin, päätöksentekoon, tavoitteisiin ja käytännön toiminnan samankaltaisuuteen. Näissä viitekehyksissä Suomi ei todennäköisesti joudu ristiriitatilanteisiin esimerkiksi voimankäytön osalta.

Maailman muuttuminen on johtanut median mahdollisuuksien huomattavaan kasvuun. Poliittisen muutoksen kautta suomalainen media on myös ottanut entistä aktiivisemmän roolin suhteessa sotilaalliseen kriisinhallintaan. Lisäksi Afganistanin kaltaiset operaatiot ovat entistä kiinnostavampia median kannalta. Median toimintamahdollisuuksia ei voi rajoittaa, koska se olisi täydellisessä ristiriidassa kriisinhallintaoperaatioiden tavoitteiden kanssa. Lisäksi maailmanlaajuinen media kykenee joka tapauksessa raportoimaan Suomea ja suomalaisia sotilaita koskevista asioista. Erityisesti on huomioitava yhteistyömaiden media, kuten Afganistanin tapauksessa Ruotsin, missä kulttuuri on perinteisesti ollut avoimempi. Media tuottaa kotimaassa mielikuvia, jotka saattavat loppujen lopuksi olla hyvinkin virheellisiä. Lisäksi kansa myös haluaa tietää enemmän, millä demokraattisessa maassa on keskeinen vaikutus. Sekä poliittinen että sotilasjohto ovat joutuneet näiden tosiasioiden eteen. Tiedotus onkin pikku hiljaa muuttumassa avoimemmaksi kaikilla tasoilla. Tämän vuoksi esimerkiksi sotilaalliseen kriisinhallintaan liittyen myös esitetään yhä vaikeampia kysymyksiä. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 57–58; Hildebrandt 2011.)

Suomella voidaan todeta tällä hetkellä olevan kohtuullisen vahva institutionaalinen perusta sotilaalliselle kriisinhallinnalle kansallisesti ja kansainvälisesti. Lähes kahdenkymmenen vuoden kehitys on kulminoitunut uuteen lakiin sekä kohtuullisiin poliittisiin ohjaus- ja strategia-asiakirjoihin. Samalla tätä voidaan kritisoida hajanaisuudesta. Kriisinhallinnan kokonaisuuteen liittyen olemassa on useita eri strategioita, jotka ovat osittain ristiriidassa keskenään. Tämä asettaakin suuria vaatimuksia poliittisille päättäjille ja virkamiehille kyetä olemaan ajan tasalla ja proaktiivisia. (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 54.) Edellä kerrottu tarina ei siis ole missään tapauksessa päättepisteessään.

5. TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSI

Tämän tutkimuksen tutkimusaineistona ovat viralliset julkiset päätöksenteon asiakirjat liittyen luvussa 1 ja 4 esiteltyihin kriisinhallintaoperaatioihin, joihin Suomi on osallistunut kylmän sodan päättymisen jälkeen. Asiakirjoja on vaihteleva määrä eri operaatioihin liittyen johtuen pääasiassa edellä käsitellyn päätöksentekoon liittyvän lainsäädännön muuttamisesta tarkasteluajanjaksolla. Lisäksi voidaan todeta yleisen avoimuuden lisääntyneen. Tutkimusaineiston hankkimiseen liittyen on oltu runsaasti yhteydessä eduskuntaan, valtioneuvoston kansliaan, tasavallan presidentin kansliaan, puolustusministeriöön ja ulkoministeriöön. Ennen vuotta 1995 tuotettujen asiakirjojen jäljittäminen on ollut osittain hankalaa. Keskeiset valtiopäivien asiakirjat ovat olleet saatavissa elektronisessa muodossa vuodesta 1995 alkaen. Tasavallan presidentin päätökset operaatioihin osallistumisesta ovat olleet saatavissa valtioneuvoston kanslian kautta. Kahden ajallisesti vanhimman operaation, eli UNPROFOR:in ja UNPREDEP:in päätökset on saatu Kansallisarkistosta, mihin asiakirjat oli siirretty.

Asiakirjoja tarkastellaan luvussa 3 luodun diskurssianalyttisen näkökulman kautta. Tällöin pyritään löytämään tutkimusaineistossa ilmenevät läpileikkaavat ja ainutlaatuiset diskurssit. Diskurssien muodostumista ja kehittymistä tarkastellaan suhteessa aikajänteeseen ja institutionaalisiin muutoksiin. Diskursseja peilataan eri lähteistä löytyviin sotilaallisen kriisinhallinnan tavoitteisiin ja tätä kautta pyritään löytämään suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan intressejä. Teoreettisen ymmärryksen mukaisesti intressit tällöin myös peilaavat sotilaallisen kriisinhallinnan rooli-identiteettiä.

Tämä luku rakentuu siten, että aluksi selvitetään käytettävissä oleva tutkimusaineisto siten se edellisessä luvussa käsiteltyyn historiaan. Tämän jälkeen tutkimusaineistosta etsitään niitä määrittävät diskurssit ja analysoidaan ne. Lopuksi vedetään johtopäätökset ja vastataan tutkimuskysymyksiin.

5.1. Käytettävissä oleva tutkimusaineisto

Tutkimuksen kohteena olevista kahdesta ensimmäisestä, Kroatian ja Makedonian operaatioista, on käytettävissä tämän tutkimuksen tarpeisiin nähden erittäin rajallinen aineisto. Molempiin operaatioihin on saatavilla erittäin lyhyt tasavallan presidentin päätös osana valtioneuvoston esittelyn pöytäkirjaa sekä eduskunnan ulkoasianvaliokunnan lausunto

operaatioon lähtöön liittyen. Erityisesti tasavallan presidentin päätös heijastaa sen ajan lainsäädäntöä ja käytäntöä, missä ei ollut julkisesti tarpeen erityisesti perustella operaatioon osallistumista. Kuitenkin ulkoasiainvaliokunnan lausunnosta on löydettävissä tämän tutkimuksen kannalta merkityksellisiä asioita. Erityisesti on huomioitava, että valtioneuvoston esittelyn pöytäkirjassa koskien Makedonian operaatioon osallistumista mainitaan ”liite 16”, jota ei kuitenkaan ole arkistoitu. Tätä liitettä ei ole löytynyt tämän tutkimuksen tarpeisiin, eikä sen sisällöstä ole tietoa. Se tuskin olisi kuitenkaan tutkimuksen kannalta erityisen merkityksellinen. (VN ptk 19/1992; VN ptk 139/1992; UaV ptk 6/1992 vp; UaV ptk 87/1992 vp.)

Bosnian IFOR ja SFOR – operaatioihin liittyen on jo käytettävissä erilliset valtioneuvoston esittelyn tasavallan presidentille pöytäkirjat liitemuistioineen, jotka ovat tuottaneet ulkoasianministeriö ja puolustusministeriö. Tämän lisäksi molempiin liittyen on olemassa valtioneuvoston selonteko eduskunnalle sekä varsinaiseen lähtöön, eli IFOR-operaatioon, liittyen ulkoasiainvaliokunnan mietintö. Dokumentoinnin muuttuminen heijastaa rauhanturvaamisen viitekehyksen radikaalia muuttumista 1990-luvun alkuvuosina. Tämä johti nopeaan suomalaisen lainsäädännön muuttamiseen ennakoiden Bosnian operaation alkamista. Päätös Bosnian operaatioon osallistumisesta onkin tehty vuoden 1995 uuden lain mukaisessa järjestyksessä. (VN ptk 130/1995; VN ptk 121/1996; UaVM 22/1995; VNS 3/1995; VNS 6/1996.)

Kosovon KFOR-operaatioon liittyen on käytettävissä valtioneuvoston esittelyn tasavallan presidentille pöytäkirja. Tässä liitteenä on erittäin lyhyt ulkoasianministeriön muistio, jossa viitataan eduskunnan käsittelyyn. Tämä ilmentää eduskuntakäsittelyn merkityksen korostumista mutta myös korkeaa kansallista yksimielisyyttä jatkaa rauhanturvaamista Balkanilla. Valtioneuvoston ja eduskunnan asiakirjat ovat käytettävissä. Lisäksi ulkoasianministeriö on kahdesti operaation keston aikana antanut selvityksen eduskunnalle Kosovon operaation tilanteesta. Tällöin on samalla esitetty, että suomalaisten vahvuutta alueella supistetaan. Molemmilla kerroilla käsittely on jäänyt eduskunnan ulkoasiainvaliokuntaan. Valiokunta on joko todennut, ettei se ryhdy toimenpiteisiin, tai hyväksynyt asian. (VN ptk 55/1999; VNS 2/1999; UaVM 5/1999; PuVL 2/1999; UTP 3/2004 vp; UTP 4/2010 vp.)

Afganistanin ISAF-operaatioon liittyen on käytettävissä erittäin runsaasti materiaalia. Käytettävissä on kolme eri valtioneuvoston esittelyä tasavallan presidentille operaatioon osallistumiseen liittyen. Kaikissa on liitteenä kohtuullisen laajat ulkoasianministeriön muistiot.

Kaksi ensimmäistä päätöstä ajoittuvat vuodelle 2002. Tällöin ensin päätettiin vain kuuden kuukauden osallistumisesta, jonka jälkeen mandaattia jatkettiin toistaiseksi voimassa olevaksi. Kolmas päätös on tehty vuonna 2010, jolloin presidentti päätti suomalaisen osaston vahventamisesta 145:stä 195:een. Mielenkiintoista on, että toisessa päätöksessä osaston maksimikooksi määritetään 60. Vuosien aikana on siis tapahtunut siirtymä 60:stä 145:een ilman virallista presidentin esittelyä ja päätöstä. Tilanteen kiristytessä Afganistanissa vuodesta 2007 alkaen on valtioneuvosto tasaisin väliajoin antanut lain edellyttämän selonteon eduskunnalle. Selontekoon on aina liittynyt ulkoasianvaliokunnan mietintö ja puolustusvaliokunnan lausunto. Nämä selonteot on tehty tilanteen kiristymiseen tai Suomen osallistumisen muutokseen liittyen. Lisäksi asiaan liittyen löytyy ulkoasianministeriön muistio ulkoasianvaliokunnalle vuodelta 2004, jossa selvitetään Suomen alkavaa osallistumista PRT-toimintaan. (VN ptk 6/2002; VN ptk 58/2002; VN ptk 38/2010; VNS 5/2001 vp; UaVM 19/2001 vp; VNS 2/2007 vp; UaVM 11/2007 vp; PuVL 5/2007 vp; VNS 8/2008 vp; UaVM 3/2009 vp; PuVL 1/2009 vp; VNS 1/2010 vp; UaVM 3/2010 vp; PuVL 1/2010 vp; UTP 13/2004 vp.)

UNMEE-operaatio Eritreassa oli kestollisesti lyhyt joukkojen osalta. Lisäksi tilanne oli erittäin rauhallinen. Operaatioon osallistumisesta joukoilla löytyy valtioneuvoston esittely tasavallan presidentille, jonka liitteenä on jälleen ulkoasiainministeriön muistio. Päätös osallistumisesta on tehty voimassa olleen lain mukaisesti kuullen eduskunnan ulkoasianvaliokuntaa, jonka pöytäkirja on käytettävissä. Lisäksi löytyy hallituksen esitys ja ulkoasianvaliokunnan mietintö liittyen YK:n kanssa laadittavaan sopimukseen operaatioon osallistumisesta. Nämä eivät ole kovin kiinnostavia tämän tutkimuksen tavoitteiden näkökulmasta. (VN ptk 106/2002; HE 4/2003 vp; UaVM 1/2003 vp; UaV ptk 66/2002 vp.)

Bosnia-Hertsegovinan EUFOR Althea -operaatioon liittyen löytyy valtioneuvoston esittelyn pöytäkirja liitemuistioineen. Lisäksi löytyvät valtiopäiväkäsittelyn asiakirjat. (VN ptk 78/2004; VNS 5/2004 vp; UaVM 10/2004 vp; PuVL 3/2004 vp.)

Libanonin UNIFIL II -operaatioon osallistumisesta löytyy edelleen valtioneuvoston esittelyn pöytäkirja liitemuistioineen sekä valtiopäiväkäsittelyn asiakirjat. Lisäksi löytyy ulkoasiainministeriön muistio valtiopäiväkäsittelyn pohjaksi. (VN ptk 66/2006; VNS 6/2006 vp; UaVM 9/2006 vp; PuVL 6/2006 vp; UTP 19/2006 vp.)

Tshadin operaatioon liittyen löytyy kaksi valtioneuvoston esittelyn pöytäkirjaa ulkoasiainministeriön tuottamien liitemuistioineen sekä molempien valtiopäiväkäsittelyjen asiakirjat. Operaatiossa vaihtui vetovastuu EU:lta YK:lle, jolloin Suomessa lain mukaisesti asia käsiteltiin uudelleen. Lisäksi myös tästä operaatiosta on varsinaista aloitusta koskien olemassa erillinen ulkoasiainministeriön muistio. (VN ptk 94/2007; VN ptk 19/2009; VNS 2/2007 vp; UaVM 11/2007 vp; PuVL 5/2007 vp; VNS 2/2009 vp; UaVM 4/2009 vp; PuVL 2/2009 vp; UTP 7/2007 vp.)

EUNAVFOR ATALANTA -operaatioon osallistumisesta löytyy valtioneuvoston esittelyn pöytäkirja laajan liitemuistion kanssa sekä valtiopäiväkäsittelyn asiakirjat. Varsinaisen käsittelyn lisäksi löytyy lain mukaisesti ulkoasianvaliokunnan lausunto ulkoasiainministeriön muistioon liittyen operaation aloittamiseen 2008. Tällöin Suomen osallistumiseksi määritettiin yksittäisiä esikuntaupseereita, jolloin valtiopäiväkäsittely ei ollut tarpeen. Vuoden 2008 asiakirjat eivät sinänsä ole tutkimuksen rajausten mukaisesti tarpeellisia, mutta niitä tarkastellaan tarvittaessa liittyen itse aluksella osallistumisen päätökseen. (VN ptk 105/2010; VNS 5/2010 vp; UaVM 8/2010 vp; PuVL 10/2010 vp; UaVL 9/2008 vp; UTP 26/2008 vp.)

Libanonin UNIFIL III -operaatioon liittyen löytyy valtioneuvoston esittelyn tasavallan presidentille pöytäkirja liitemuisti kanssa sekä valtiopäiväkäsittelyn asiakirjat. Huomion arvoista on, että asiasta ei ole tehty valtioneuvoston selontekoa vaan selvitys, joka käytännössä on ulkoasiainministeriön muistio. Tämä merkitsee sitä, että Libanonin operaatiota ei ole lain mukaan käsitelty erityisen vaativana. Joka tapauksessa asiasta on keskusteltu eduskunnan täysistunnossa. (VN ptk 95/2011; UaVL 2/2011 vp; PuVL 5/2011 vp; UTP 16/2011 vp.)

5.2. Diskurssianalyttinen tarkastelu

Tämän tutkimuksen diskurssianalyttinen lähestymistapa on tutkimuskohteen sosiaalisen kontekstin ja sitä tukevien diskurssien analysointi. Tällöin diskurssit ovat kehyksiä, joilla pyritään legitimoimaan kollektiivinen toiminta muutoksessa. Edellä esitellystä tutkimusaineistosta pyritään löytämään diskursseja, jotka kuvaavat muutosta mutta toisaalta samalla myös pysyvyyttä. Diskurssien etsiminen on toteutettu lukemalla ajatuksella läpi tutkimusaineisto useita kertoja. Tätä kautta esille on noussut toistuvia kielellisiä kokonaisuuksia, jotka voidaan ryhmitellä diskursseiksi. Toisaalta suhteessa useisiin operaatioihin institutionaalinen tilanne on ollut hyvin spesifi, mikä on pakottanut ottamaan kantaa yksittäisiin kysymyksiin poliittisessa päätöksenteossa. Myös näitä ainutkertaisia asioita tuodaan esille.

Havaitut diskurssit on pyritty nimeämään siten, että ne parhaalla mahdollisella tavalla kuvaisivat diskurssien sisältöä. On huomioitava, että alla määritetyt diskurssit ovat osaltaan toisistaan riippuvaisia ja päällekkäisiä ja siinä mielessä osin keinotekoisia. Kuitenkin esitetyt teemat ovat melko tarkkoja ja määrittävät selkeästi omalta osaltaan suomalaista päätöksentekoa. Näin ollen niitä voi käsitellä ominaan.

Edellisessä luvussa on luotu sosiaalinen konteksti yleisesti ja Suomen näkökulmasta. Esille nousivat erityisesti kansainvälinen institutionaalinen monimuotoisuus ja Suomen sopeutuminen jatkuvasti muuttuvaan kehukseen. Toisaalta merkityksellistä on myös tiettyjen perinteisten näkökulmien esille nouseminen toistuvasti, kuten esimerkiksi YK:n merkitys Suomelle.

Tutkimusaineiston käsittelyn perusteella löydetty teemat on yhdisteltävissä kolmeksi päädiskurssiksi: kansainvälisen kehysten diskurssi, arvodiskurssi ja kansallisen näkökulman diskurssi. Nämä muodostuvat aladiskursseista, teemoista ja yksittäisistä asioista. Kansainvälisen kehysten diskurssi ilmentää toimijakenttää, sen muutosta ja merkitystä Suomelle tarkasteluajakänteen eri vaiheissa. Arvodiskurssi puolestaan ilmentää suurempia taustoja ja tavoitteita suhteessa kohdemaahan sekä kotimaahan ja tätä kautta mahdollisesti suoraviivaisemmin myös osaa intresseistä. Kansallisen näkökulman diskurssi ilmentää kansallisesti merkittäviä aiheita, jotka osaltaan määrittävät osallistumisen mahdollisuuksia positiivisesti ja negatiivisesti. Alla on omissa alaluvuissaan käsitelty näiden päädiskurssien muodostuminen.

5.2.1. Kansainvälisen kehysten diskurssi

Kansainvälisen kehysten diskurssi syntyy tarkasteluajakänteellä tapahtuneesta merkittävästä institutionaalista muutoksesta sotilaallisen kriisinhallinnan saralla. Kansainvälistä kehystä määrittää edelleen YK, mutta vähintään yhtä merkittäviksi nousevat Nato ja EU. Näiden organisaatioiden lisäksi kansainvälistä kehystä Suomelle määrittävät muut Suomen viiteryhmään kuuluvat valtiot siinä missä suurvallatkin. Muiden valtioiden merkitys ja rooli vaihtelee ajallisesti ja operaatiokohtaisesti osaksi suhteessa kriisinhallintaa toteuttaviin organisaatioihin.

Perinteiseksi viitekehukseksi kylmän sodan aikana muodostunut YK tulee haastetuksi useiden eri kansainvälisten toimijoiden suunnasta. Tällöin YK joutuu kamppailemaan ase-

mastaan suomalaisessa sotilaallisessa kriisinhallinnassa. YK:lla on kuitenkin keskeinen rooli läpi koko tutkimusaineiston, ja näin ollen voidaankin määrittää YK-diskurssi omanaan. Tarkasteluajanjakson ensimmäisissä Kroatian ja Makedonian operaatioissa oli vielä voimassa laki osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan. Tutkimusaineistossa YK:n merkitys toimijana korostuu. Huomionarvoista on erityisen huomion kohdistuminen 1990-luvun alussa YK:n maksamaan osuuteen rauhanturvaamisen kustannuksista. Makedonian operaation osalta merkityksellistä on sen luonne ennaltaehkäisevänä YK:n raamissa. Bosnian operaatioiden osalta YK on täysin sivuosassa Naton rinnalla saaden vain maininnan turvallisuusneuvoston antamasta mandaatista. Kosovon operaatioon YK:n merkitys tekee paluun johtuen osittain epäselvästä kansainvälispoliittisesta tilanteesta operaation alkaessa. Suomen osalta korostetaan YK:n roolia kokonaisuuden hallinnassa sekä erityisesti operaation luonnetta suhteessa YK:n mandaattiin.

Eritrean operaation osalta YK-diskurssi on erityisen merkityksellinen, koska Suomi ei sillä hetkellä osallistunut muihin YK-operaatioihin. Näin ollen YK:n rauhanturvaamistoimintaan panostaminen on erityisasemassa. Afganistanin operaatioon alkuun liittyen merkityksellistä on jälleen vain YK:n mandaatti ja Suomen osallistuminen myös siviilipuolen toimintaan YK:n kehyksessä. Tämä sama linja on jatkunut vuosien varrella tehdyissä Afganistania koskevissa asiakirjoissa. Bosnian EUFOR-operaation osalta mainitaan YK:n voimassa oleva mandaatti ja kuinka EU:n toiminta toivotetaan YK:ssa tervetulleeksi. Libanonin UNIFIL II -operaatioon liittyen YK nousee jälleen esille osallistumisen lisäämisen osalta, vaikkei kovin voimakkaasti. Sama koskee Tshadin operaatiota sen alkaessa EU-operaationa, sekä erityisesti siirtymää YK-operaatioksi. ATALANTA-operaatioon liittyen mainitaan vain YK:n mandaatti perusteluineen. Libanonin UNIFIL III -operaation osalta YK-diskurssi on taas erittäin vahva. Perustelut perustuvat YK-operaatioihin osallistumisen lisäämiseen sekä YK:n vaikuttavuuteen vaikuttamiseen.

Muiden organisaatioiden osalta muodostuu organisaatiodiskurssi niiden vaikutuksesta suomalaiseen päätöksentekoon. Tutkimusaineistossa näitä organisaatioita käytännössä ovat Nato ja EU. Vaikka ETYJ esiintyykin lainsäädännössä, ei sillä ole ollut roolia tämän tutkimuksen aineistossa. Nato nousee esille ensimmäistä kertaa Bosnian operaatioihin liittyen. Tällöin Naton roolin käsittely kaikinensa tukahduttaa perinteisen YK-diskurssin. Naton nouseva rooli liitetään kehittyvään rauhanturvajärjestelmään ja uuteen eurooppalaiseen turvallisuusjärjestykseen. Myös EU nousee esille. Tämä liittyy Suomen vuonna 1995 toteutuneeseen EU-jäsenyyteen. Kosovon osalta Naton roolin käsittely on suoraviivaisem-

paa johtuen Bosnian ennakkotapauksesta. EU taas ei puolestaan ilmene millään tapaa Kosovoon liittyvässä päätöksenteossa. Eritrean YK-operaation osalta erikseen luetellaan operaatioon osallistuvat EU-maat, vaikka sillä sinänsä ei ole suoraa merkitystä päätöksenteon kannalta.

Afganistanin operaatioon liittyen Nato ei nouse esille missään vaiheessa laajalti. Vuoden 2004 asiakirjoissa todetaan Naton ottaneen johtovastuun. Tämä ilmentää asian itsestäänselvyyttä. Naton roolia osana kokonaisuutta käsitellään vuoden 2010 asiakirjoissa. Bosnian EU-operaatioon liittyen EU ja sen toiminta kriisinhallinnassa on päätöksenteon keskiössä, koska kysymys on ensimmäisestä EU-opeaatiosta, johon Suomi osallistuu merkittäväillä joukoilla. Libanonin UNIFIL II -operaatioon liittyen EU nousee merkittävään asemaan, koska Suomi oli tuolloin EU:n puheenjohtajamaa. EU:lla oli keskeinen rooli vahvennusjoukon kokoamisessa. Operaatio myös nähdään hyvänä osoituksena YK:n ja EU:n yhteistyöstä, mikä on Suomelle merkityksellistä. Tshadin osalta EU-opeaatio on jo rutiini, jolloin sitä ei erikseen käsitellä kovin laajalti. EU-käsittely taas on erittäin laajaa ja vahvaa ATALANTA-opeaatioon liittyen. Tällöin korostetaan EU:n suorituskykyjen kehittymistä erityisesti merellä ja Suomen roolia siinä. UNIFIL III-opeaation päätöksenteossa taas EU ei ilmene millään tavalla.

Merkillepantavaa suomalaisessa sotilaallisen kriisinhallinnan päätöksenteossa on muiden maiden osallistumisen käsittely. Tämä valtiokehysdiskurssi määrittää hyvin Suomelle merkitykselliset valtiot suhteessa asian päätöksentekoon tarkasteluaikajänteellä. Näin ollen se antaa osviittaa siitä, keiden toimintaa Suomessa erityisesti tarkkaillaan osallistumispäätöstä tehtäessä. Tämä myös johtaa siihen ajatukseen, että Suomi on harvoin, jos koskaan, eturintamassa tekemässä päätöksiä. Kroatian ja Makedonian opeaatioiden osalta mainitaan erityisesti muut Pohjoismaat. Kroatiassa todetaan, että pyyntö asettaa joukkoja on annettu myös muille Pohjoismaille, ja Makedonian osalta käsitellään laajalti opeaatioon Pohjoismaista luonnetta. Bosnian osalta keskiöön nousee Natoon kuulumattomien maiden osallistujien luettelointi. Myös Venäjän osallistuminen mainitaan suomalaisissa perusteluissa erikseen. Lisäksi tavoite muodostaa Pohjoismainen prikaati käsitellään. Kosovon opeaatioon liittyen mainitaan erityisesti Ruotsi ja Venäjä.

Eritrean opeaatioon liittyen luetellaan osallistuvat EU-maat, kuten yllä on mainittu, kun taas Afganistanin aloitukseen liittyen on käytettävissä todennäköisten osallistujamaiden luettelo. Tämä oli merkityksellistä, koska opeaation alku perustui vapaaehtoisten valtioi-

den liittoumaan. Muiden maiden toiminta tulee jälleen esille vuoden 2004 asiakirjoissa, joissa käsitellään ISAF-operaation laajenemista ja Suomen osuutta siinä. Tällöin erityisenä viitekehyksenä on Ruotsi. Tätä käsittelyä on jatkettu myöhemmissä asiakirjoissa, joissa Ruotsin lisäksi on otettu tarkasteluun pohjoisen Afganistanin johtovaltio Saksa sekä yhteistyövaltio Norja. Nämä muut maat tulevat esille, kun käsitellään joukkojen lisäämistä. Tällöin Suomi selkeästi seuraa muiden esimerkkiä.

Bosnian EUFOR-operaation osalta on erityisesti lueteltu osallistuvat EU-maat. Libanonin UNIFIL II -operaatioon liittyen todetaan, että pohjoismainen yhteistyö ei ollut selvityksistä huolimatta mahdollinen, joten yhteistyötä tehdään Irlannin kanssa. Irlannin kriisinhallintaprofiilia aukaistaan ja todetaan sen sopivan erittäin hyvin Suomen kumppaniksi. Tshadin operaation osalta esille nousevat jälleen Ruotsi ja Irlanti eri vaiheissa. Tätä käsitellään hyvin laajalti ja poikkeuksellisesti luetteloitaan runsaasti osallistujamaita ja heidän tarjoamiinsa suorituskykyjä. Myös Venäjä mainitaan erityisesti. ATALANTA-operaation osalta painotetaan erityisesti Ruotsin aiempaa mittavaa osallistumista operaatioon. UNIFIL III -operaatioon liittyen on lueteltu osallistujamaat ja käsitelty lyhyesti yhteistyö Irlannin kanssa, jonka todetaan olevan luontevaa aiemmista kokemuksista johtuen.

Kansainvälisen kehyksen diskurssi syntyy kansainvälisten organisaatioiden roolista operaatiokohtaisesti sekä muiden maiden toiminnasta. Organisaatioiden osalta YK-diskurssi on jatkuva, ainakin siinä mielessä, että YK:n turvallisuusneuvoston mandaatti on ollut Suomelle ehdoton vaatimus operaatioon osallistumisesta, vaikka lainsäädäntö mahdollistaa muutkin ratkaisut tänä päivänä. YK-diskurssi on kuitenkin vaihdellut runsaasti vahvuudessaan suhteessa muihin organisaatioihin. Suomi onkin joutunut jonkinlaiseen organisaatioiden ristipaineeseen, jossa toiminnan painopisteen määrittäminen tuntuu olevan hyvin vaikeaa. Muiden maiden osalta korostuvat erityisesti Ruotsi ja Irlanti, joiden kriisinhallintaprofiili on hyvin samankaltainen Suomen kanssa. Näiden kahden maan kanssa tehty yhteistyö vuosien varrella on johtanut selkeästi siihen, että ne ovat luontevimpia kumppaneita. Nämä kumppanuussuhteet ovat välttämättömiä Suomelle, koska omat varat eivät enää näytä riittävän kokonaisten operatiivisten joukkojen lähettämiseen. Suurvaltojen osalta on merkittävää, että niiden toimintaa ei juurikaan käsitellä suomalaisen päätöksenteon viitekehyksenä. Yhdysvallat esiintyy asiakirjoissa tapahtumien ja toimien kuvauksissa ja Afganistaniin liittyen kertaalleen merkityksellisenä viitekehyksenä sen kasvattaessa joukkojen määrää Pohjois-Afganistanissa. Venäjä puolestaan mainitaan pariin kertaan referenssinä.

Venäjän toiminnalla on siis ollut merkitystä suomalaisessa päätöksenteossa. Myös eurooppalaiset suurvallat häviävät organisaatiodiskurssiin.

5.2.2. Arvodiskurssi

Arvodiskurssi muodostuu rauhan, turvallisuuden, ihmisoikeuksien ja avustustoiminnan diskursseista. Nämä ilmenevät vaihtelevasti eri operaatioihin liittyen. Merkille pantavaa kuitenkin on, että ne eivät ilmene selkeästi määrittävästi mihinkään operaatioon liittyen. Rauhankurssissa käsitellään yleistä maailmanrauhaa ja erityisesti eurooppalaista rauhaa. Turvallisuuden diskurssissa keskitytään inhimillisen turvallisuuden korostamiseen ja Suomen turvallisuuden parantamiseen operaatioihin osallistumisella. Ihmisoikeuskurssissa keskitytään puolestaan naisten ja lasten oikeuksiin vaikuttamiseen ja avustuskurssissa yhteiskunnan rakentamiseen.

Rauhankurssi esiintyy Kroatian operaatioon liittyen yleisen rauhantilan lujittamisena. Se jää kuitenkin selkeästi kansallisten näkökulmien varjoon. Myös ihmisoikeuskurssi esiintyy lyhyesti vähemmistöjä ja väestön asemaa käsiteltäessä. Makedonian operaation osalta arvodiskurssi esiintyy ohuesti rauhankurssina ennaltaehkäisevän diplomatian kautta. Bosnian operaatiossa puolestaan korostetaan rauhan ja vakauden palauttamista osana eurooppalaista turvallisuusjärjestystä ja -rakennetta sekä Suomen roolia tässä. Tämän todetaan vaikuttavan myös Suomen turvallisuusetuihin. Joukon tehtäväksi määrittyvät osaltaan myös siviiliyhteiskunnan rakentumista tukevat rakentamistehtävät, eli avustaminen. Myös ihmisoikeustilanteen parantamista käsitellään osana suomalaisia tavoitteita sekä perusteluna operaatioon osallistumisen jatkamiselle. Kosovon operaatioon liittyen painopisteeseen nousee turvallisuusdiskurssi sekä kohdealueen että Suomen osalta. Tämä liittyy myös ihmisoikeuksiin pakolaisten paluun tukemisen ja turvaamisen kautta. Suomen osallistumisen todetaan myös olevan taakanjakoa rauhantilan palauttamiseksi ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi. Erityistä huomiota kiinnitetään siviiliyhteiskunnan tukemiseen. Eritrean osalta ilmenee vain koko operaation rauhoittava ja vakauttava luonne. Arvodiskurssi näyttää sisältyvät implisiittisesti Eritrean operaatiota hallitsevaan YK-diskurssiin.

Afganistanin operaatioon liittyen ihmisoikeusasiat ovat olleet esillä koko operaation ajan merkittävänä osana perusteluja. Tämä esitetään järjestäytyneen yhteiskunnan luomisen kautta. Operaation aloitukseen liittyen ilmenee vuoden 2001 terrori-iskujen vaikutus myös suomalaiseen päätöksentekoon. Afganistanin tilanteen todetaan olevan uhka kansainväli-

selle rauhalle ja turvallisuudelle. Suomen osallistuminen on siis perusteltua laajaan turvallisuuteen perustuvan turvallisuuspolitiikan mukaisena. Sotilaallisen kriisinhallinnan osalta Afganistanin operaation kestäessä on tapahtunut muutos alun laajasta tehtäväkentästä vain turvallisuuden saralle. Myös Suomessa on todettu, että sotilasvetoinen siviiliyhteiskunnan kehittäminen ei ole onnistunut. Näin ollen turvallisuusdiskurssi suhteessa sotilaalliseen kriisinhallintaan saa myöhemmässä vaiheessa keskeisen aseman.

Bosnian EUFOR-operaation osalta arvonäkökulmasta käsittely on ollut erittäin teknokraattinen. Arvotekijät nousevat esiin hyvin lyhyesti kokonaisvaltaisuuden kautta, mikä toimii yhtenä perusteluna osallistumiselle. Libanonin UNIFIL II -operaatioon liittyen myös erittäin lyhyesti todetaan vaikuttaminen sodan aikana tuhotun infrastruktuurin kunnostamiseen ja tätä kautta pakolaisten asemaan. Naisten ja lasten oikeuksia käsitellään ohimenevästi. Lisäksi painotetaan vastuun kantamista kansainvälisestä turvallisuudesta. Kaukaisten kriisien todetaan vaikuttavan Euroopan ja Suomen turvallisuuteen. Tshadin operaation osalta taas ihmisoikeusdiskurssi on määrittävässä asemassa. Alueen humanitaarista tilannetta ja turvallisuuden parantamista käsitellään erittäin merkittävästi. ATALANTA -operaatioon liittyen humanitaarisen avun perillemenon turvaaminen toimii koko operaation kehystäjänä. Lisäksi käsitellään kattavasti Suomen muuta rauhaan ja humanitaariseen apuun tähtäävää toimintaa Somaliassa vuosien aikana. Libanonin UNIFIL III -operaatioon osallistuminen määrittyy arvonäkökulmasta heikosti yleisen turvallisuuden ja vakauden kannalta. Tällöin todetaan uhkien torjumisen vaativan solidaarisuutta ja kansainvälistä yhteistyötä.

Arvodiskurssin teho vaihtelee tekstuaalisesti hyvinkin paljon vuosien varrella. Sen kuitenkin voidaan todeta olevan taustalla ainakin implisiittisesti kaikissa operaatioissa. Kansainvälisen kehityksen muuttuminen ja kansalliset näkökulmat aika ajoin vain peittävät sen päätöksenteon asiakirjoissa. Arvodiskurssin vaihtelevuus ilmentää tietyllä tavalla intressien epäselvyyttä ja priorisoinnin puutetta. Tätä kautta on myös vaikea asettaa tavoitteita ja arvioida toiminnan vaikuttavuutta.

5.2.3. Kansallisen näkökulman diskurssi

Sivu- tai sanamääräisesti mitattuna kansalliset näkökulmat operaatioihin osallistumiseen ovat olleet määrääviä läpi koko tarkasteluajanjakson. Tällöin osallistumisen käsittelyssä keskitytään lähinnä kansallisiin rajoitteisiin ja niiden käsittelyyn suhteessa kaikkeen muuhun. Vertailua muiden tavoitteiden ja kansallisten asioiden välillä ei esiinny. Kansallisesta

näkökulmasta tutkimusaineistossa korostuu lainsäädännön sopeuttaminen nopeasti muutuvaan kansainväliseen kehukseen sekä tähän osaltaan liittyvä voimankäyttö. Erittäin merkittävän aseman saa rahoituksen käsittely. Suomessa päätökseen operaatioon osallistumisesta liitetään lähes aina myös päätös rahoituksen käytännön järjestelyistä suhteellisen tarkkoine laskelmineen. Myös historiadiskurssit, eli viittaukset aiempaan kunniakkaaseen rauhanturvaamisen historiaan, ovat läsnä, mutta eivät niin voimakkaina kuin tähänkin tutkimukseen tehty rajattu kartoitus julkisesta keskustelusta antoi olettaa.

Talousdiskurssin osalta on merkittävää se, että aina viime vuosiin asti ei kriisinhallintabudjetissa ole ollut juurikaan pelivaraa. Näin ollen nopeaan operaatioon lähtöön liittyen on aina jouduttu tekemään myös päätös rahoituksesta. Tämä on luonnollisesti vaatinut tarkkaa käsittelyä päätöksentekoprosessin yhteydessä. Kroatian operaatioon liittyen rahoitusta käsitellään erityisen laajalti johtuen 1990-luvun alun taloudellisesta tilanteesta sekä YK:n silloisesta velasta Suomelle rauhanturvaamiseen liittyen. Sama koskee myös Makedonian operaatiota. Bosnian operaatioiden osalta talousdiskurssin merkitystä nostaa se tosiasia, että se oli ensimmäinen Nato-operaatio. Näin ollen kaikki kustannukset lankesivat osallistujamaille itselleen eikä osaksi YK:lle. Bosniaan liittyen rahalaskelmia on tehty vuosien varrella useita, lähinnä kuitenkin liittyen sen supistamiseen ja rahojen kohdentamiseen muihin operaatioihin. Kosovon operaation osalta talous ei ole asiakirjoissa niin määrävässä asemassa, vaikka kyseessä on erittäin mittava suomalainen osallistuminen kriisinhallintaoperaatioon. Tämä heijastaa poliittista tahtotilaa ja myös parempaa taloustilannetta päätöksentekohetkellä.

Eritrean osalta rahoitus on käsitelty rutiininomaisesti. Afganistanin osalta erityistä merkitystä vuosien varrella on talouden näkökulmasta ollut koko ajan kohoavilla kustannuksilla sotilasta kohden. Eri vaiheissa on käsitelty palkkojen ja päivärahojen nostamista operaation vaarallisuudesta johtuen. Kuitenkin Afganistanin osalta on todettava, että talouden käsittely on selkeästi ollut sivuseikka ja vain institutionaalinen pakko. Vuoden 2010 asiakirjoissa löytyy ensimmäistä kertaa taulukko kokonaisrahankäytöstä Afganistanissa, mikä on merkittävää. Bosnian EUFOR-operaation osalta rahoituksen käsittely on jälleen rutiininomaisista, kun taas UNIFIL II -operaatiossa erityistä huomiota annetaan sille, että YK maksaa osan kustannuksista. Tämä liittyy erityisesti siihen, että asiakirjoissa todetaan, että muista samanaikaisesti käynnissä olevista operaatioista ei ole mahdollista supistaa vaan UNIFIL II pitää perustaa erillisrahoituksella. Tshadin operaation osalta rahoitus on merkittävässä asemassa, mutta tämä osaltaan johtuu siitä, että samoissa asiakirjoissa käsitellään EU:n

taisteluosastoa ja Afganistanin operaation laajentamista. ATALANTA -operaatiossa puolestaan on laajalti perusteltu operaation hyödyllisyyttä juurikin liittyen sen kalleuteen suhteessa operaation lyhyeen keston. UNIFIL III -operaation taloudellisten tekijöiden käsittely on rutiininomaista ja lyhyttä. Tämä johtuu osaltaan siitä, että asiasta oli tehty ennakkopäätös jo vuonna 2011.

Laki ja voimankäyttö ovat olleet merkittävässä asemassa kokonaisuudessaan suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan kehityksessä tarkasteluajanjaksolla. Rauhanturvaamisen muutos kriisinhallinnaksi on tarkoittanut Suomelle useita valintatilanteita ja suurta joustavuutta lainsäädännöllisissä kysymyksissä, jotta osallistuminen operaatioihin on mahdollistunut. Edellä esitetyn lainsäädännön kehityksen kulminaatiopiste on ollut vuosi 2006, jonka jälkeen lakiin ei ole tehty merkittäviä muutoksia eikä muutostarpeita ole näkyvissä. Tuohon hetkeen asti lainsäädännölliset kysymykset olivat jatkuvasti pinnalla. Voimankäyttö liittyy olennaisesti lainsäädäntöön, koska suurin osa lainsäädännöllisistä haasteista liittyy operaation mandaattiin ja voimankäytön valtuuksiin. Voimankäyttö on kuitenkin määritetty tässä erikseen, koska lainsäädännön selkeytymisestä huolimatta, ja osaksi sen vuoksi, voimankäyttö on edelleen esillä operaatioihin osallistumiseen päättämässä.

Kroatian operaatioon liittyvässä päätöksenteossa vuonna 1992 ei lakia ja voimankäyttöä käsitellä. Operaatio toteutettiin vanhoilla ”perinteisillä” periaatteilla. Tilanteen muuttuminen Bosnian sodan vuoksi heijastuu kuitenkin jo Makedonian operaatioon liittyen, koska kansainvälinen keskustelu on suuntautumassa rauhanpakottamiseen. Makedonian operaation osalta Suomeen liittyen todetaan operaation olevan keskustelusta huolimatta perinteistä rauhanturvaamista, jossa aseita käytetään vain itsepuolustukseksi. Bosnian operaatioon lähteminen oli lainsäädännöllisestä näkökulmasta haasteellinen Suomelle. Päätöksenteon liittyvissä asiakirjoissa näkyy epävarmuus suomalaisen lainsäädännön tilasta suhteessa tahtotilaan. Lain aspekteja suhteessa mandaattiin, suomalaisiin sotilaisiin ja voimankäyttöön käsitellään erittäin laajalti. Joukon tyyppin määrittäessä rakentajajoukoksi todetaan sen tehtävien olevan luonteeltaan kuitenkin perinteistä rauhanturvaamista, millä selkeästi lievennetään todettuja haasteita. Tilanteen säilyessä rauhallisena Bosniassa tapahtuu siirtymä operatiiviseen jääkärijoukkoon lähes vaivihkaa ilman suurempaa keskustelua voimankäytösäädöksistä, vaikka niiden todetaankin olevan muuttumattomia operaation alusta. Bosnian kokemuksia käytetään suoraan referenssinä Kosovoon lähtöön liittyvässä päätöksenteossa. Tällöin todetaan, että Nato-johtoinen operaatio, jossa osapuolet pakotetaan noudattamaan rauhansopimusta, mahtuu ennakkopäätöksen mukaisesti suo-

malaisen rauhanturvaamisen määritelmään. Kosovon osalta terminologinen käsittely on erittäin yksityiskohtaista. Voimaa voidaan käyttää itsepuolustuksen lisäksi myös tehtävän onnistumisen turvaamiseksi. Aloitteellisiin ja aktiivisiin toimiin ei kuitenkaan ole mahdollisuutta. Kosovon osalta ollaan edelleen varauksellisia. Tällöin todetaan, että tilanteen mahdollisesti muuttuessa pitää asiaa tarkastella uudestaan.

Eritrean operaatioon liittyen lainsäädäntö ja voimankäyttö eivät esiinny päätöksentekoon liittyvässä keskustelussa. Tämä ilmentää perinteisen YK:n rauhanturvaamisen institutionaalisoitunutta asemaa edelleen myös 2000-luvun alussa. Afganistanin osalta lainsäädäntö ei ole merkittävässä roolissa operaatioon lähdöstä päätettäessä. Vaikka operaatiota ei aluksi toteuttanut mikään tunnustettu organisaatio, oli sillä YK:n turvallisuusneuvoston mandaatti. Voimankäytön säädöksiä verrataan Bosniaan ja Kosovoon ja todetaan niiden olevan samanlaiset. Sinänsä on mielenkiintoista, että voimankäyttödiskurssi ei ole noussut esille Afganistanin operaation aikana tuotetuissa virallisissa asiakirjoissa, vaikka tilanne on muuttunut vaarallisempaan suuntaan. Bosnian EUFOR -operaatioon liittyen käsitellään erityisesti EU:n omia silloin kehitteillä olleita voimankäytösäädöksiä. Niidenkin todetaan olevan samanlaiset kuin Bosniassa. Poikkeuksellisesti päätöksenteon asiakirjoissa on yksilöity voimankäytösäädöksiä ja käsitelty niitä merkittävästi. Libanonin UNIFIL II -operaatioon liittyen voimankäytösäädösten todetaan olevan normaalit. Kuitenkin mandaattia ja sen suhdetta voimankäyttöön on käsitelty merkittävästi, koska tilanne on poikkeuksellinen operaation laajentamisen taustalla olleen Israelin ja Hizbollahin välisen sodan vuoksi. Tshadin operaation osalta voimankäyttöä käsitellään lyhyesti ja rutiininomaisesti.

ATALANTA -operaatio vaati puolestaan poikkeuksellisen luonteensa vuoksi erittäin kattavan lainsäädännöllisen ja voimankäytöllisen käsittelyn. Keskiössä ovat kansainvälisellä merialueella toimimisen juridiset perusteet sekä merirosvoihin suhtautuminen ja heidän käsittelynsä. Näiden diskurssien tarkoituksena on selkeästi mahdollistaa operaatioon osallistuminen perustellusti. Libanonin UNIFIL III -operaatioon liittyen voimankäytön käsittely on jälleen rutiininomainen. Lainsäädäntöön liittyen viitataan toteutettuun valtiopäiväkäsittelyyn, joka ei olisi lainsäädännöllisesti ollut tarpeellinen mutta jonka kautta saadaan asia selvitettyä paremmin kansalle.

Suomen historia ja perinteet rauhanturvaamisessa ja kriisinhallinnassa ilmenevät läpi aineiston mutta eivät erityisen voimakkaasti. Tähän liittyen hetkelliset muut merkittävät asiat ovat vieneet painopisteen päätöksentekoon liittyvässä käsittelyssä. Monesti historia kui-

tenkin esiintyy taustalla. Kroatian ja Makedonian osalta perinteisen rauhanturvaamisen historia esiintyy päätöksenteossa. Kroatian osalta se ilmenee keskustelun puutteena, kun taas Makedoniaan liittyen se mainitaan erikseen. Bosnian osalta historiadiskurssi rakentuu myös osaltaan perinteisen rauhanturvaamisen mutta myös lyhyemmän aikajänteen Balkanin operaatioihin osallistumisen varaan. Kosovon operaatioon liittyen Balkanin alueen operaatioihin osallistumisen historia on erityisen merkittävässä asemassa.

Eritrean operaatioon osallistumisessa historiadiskurssi rakentuu YK:n operaatioon osallistumisen sisälle, kun taas Afganistanin perusteluissa ilmenee Balkanin alueen menestys. Bosnian EUFOR-operaatioon liittyen historiadiskurssi ei ole näkyvä, vaan osallistuminen rakentuu enemmän EU:n kriisinhallinnan tulevaisuuden varaan. Libanonin UNIFIL II -operaation perusteluissa historiadiskurssi on taas erityisen vahva. Tällöin viitataan pitkään kokemukseen ja onnistumisiin alueella. Tshadin operaatioon liittyen puolestaan käsitellään erittäin kattavasti koko kriisinhallinnan muutosta Jugoslavian hajoamisesta alkaen. Tämä liittyy osaltaan Tshadin operaatioon ainutlaatuisuuteen mutta myös siihen, että samassa asiakirjassa käsitellään EU:n taisteluosastoa ja Afganistanin operaatioon osallistumisen kasvattamista. ATALANTA-operaatioon liittyen historiadiskurssi rakentuu Suomen kokonaisosallistumisen sen hetkisen vähyyden varaan. UNIFIL III -operaatioon lähtöön historiadiskurssina käytetään YK:n rauhanturvaamista ja aiempaa kokemusta Libanonista. Nämä eivät kuitenkaan ole määräävässä asemassa.

Tutkimusaineistosta myös nousee esille muita yksittäisiä merkittäviä asioita. Näitä ovat erityisesti sotilaallista kriisinhallintaa toteuttavan organisaation, Suomen puolustusvoimien, toiminta. Kosovon operaatioon liittyen merkittävä tekijä osallistumista määritettäessä oli valmiusjoukkokonseptin olemassaolo. Näin ollen aiemmin tehty päätös osaltaan määrittäi joukon kokoa ja tyyppiä. Tämä ilmenee myös tutkimusaineistosta. Tämän lisäksi aivan viime vuosina operaatioihin lähtöön liittyvässä keskustelussa on esille nostettu puolustusvoimien tarpeet, mahdollisuudet osaamisen kehittämiseen ja osaamisen siirtäminen kansalliseen puolustukseen. Tämä heijastaa osaltaan yleistä keskustelua ja kritiikkiä kansainväliseen kriisinhallintaan osallistumista kohtaan. Kriisinhallinnan kokonaisvaltaisuus on kehittynyt omana teemanaan Kosovon operaatiosta alkaen. Se on saanut lisäpontta sekä EU:n että Suomessa 2000-luvun lopussa tehdyn työn kautta, mikä kulminoituu kokonaisvaltaisen kriisinhallinnan strategiaan. Lisäksi viime vuosina on ryhdytty kiinnittämään erityistä huomiota operaatioiden lyhyeen, ennalta päätettyyn ajalliseen keston. Suomessa on ilmeisesti kyllästytty venyviin operaatioihin, joiden rahoitustarve kasvaa koko ajan. Tä-

mä vie pois mahdollisuuksia joustavalta toiminnalta, mikä tässä valossa näyttäisi olevan tulevaisuudessa entistä tärkeämpää.

Tutkimusaineiston valossa kansalliset asiat ovat joutuneet väistymään operaatioihin osallistumisen tieltä. Tässä mielessä voisi todeta, että kansainvälisessä kehityksessä mukana oleminen ja tiettyjen arvojen merkitys olisi suurempi kuin kansallisten rajoitteiden. Näin osaltaan varmaan onkin. Toisaalta tätä tutkimusta varten, ja ylipäänsä, voi olla mahdotonta saada tietoa niistä operaatioista ja tehtävistä, joista Suomi on kieltäytynyt vuosien saatossa siitä syystä, että kansalliset rajoitteet on nähty niin merkittäviksi. Päätöksentekoa edeltävissä keskusteluissa ja salaisissa UTVA:n kokouksissa todennäköisesti ennalta käsitellään näitä rajoitteita kattavasti. Taloudellisten aspektien käsittelyn syvyys näyttää riippuvan valtion yleisestä taloudellisesta tilanteesta ja kriisinhallinnan kokonaiskustannuksista kullakin ajanhetkellä. Operaatioon lähdön tullessa päätettäväksi tasavallan presidentille ovat käytännön rahoituksen järjestelyt jo aina suunniteltu. Näin ollen talousdiskurssi on osaltaan retorinen. Toisaalta talouden merkittävä vaikutus näkyy sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistumisen vähenemisenä.

Lainsäädännöllisesti näyttää, että Suomessa on saavutettu poliittisesti tyydyttävä tila. Lainsäädäntö on riittävän laveaa mahdollistamaan osallistumisen operaatioon, mikäli intressit niin vaativat. Voimankäytön osalta Afganistanin operaation realiteetit ovat määrittäneet sen keskustelun uudestaan. Vaikka lainsäädäntö edellyttääkin tiettyä toimintatapaa, mikäli voimankäytösäädökset ovat normaali laajemmat, on Afganistanin operaatio asettanut selkeästi ennakkotapauksen tulevaisuutta silmällä pitäen. Historiadiskurssin vähäisyys ja luonne suhteessa sotilaallisen kriisinhallinnan jatkuvuuteen on merkityksellinen. Tämä osoittaa osaltaan, että Suomen osallistumista sotilaalliseen kriisinhallintaan pidetään luonnollisena ja hyväksyttynä jatkumona.

5.3. Johtopäätökset

Tässä luvussa on käsitelty ja analysoitu tutkimuskohteena ollut tutkimusaineisto pyrkien löytämään ja määrittämään ne diskurssit, jotka kehystävät Suomen osallistumista sotilaalliseen kriisinhallintaan tarkasteluajanjaksolla. Tämän johtopäätösosaluvun tarkoituksena on vastata tutkimuskysymyksiin. Tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksinä olivat:

- Millaisia erilaisia diskursseja on löydettävissä ja kuinka ne linkittyvät toisiinsa eri operaatioissa?

- Miten kansainvälispoliittinen ulkoinen vaikutus ilmenee diskursseissa?
- Millainen sotilaallisen kriisinhallinnan rooli-identiteetti syntyy diskurssien kautta?

Tutkimusaineiston analyysissä löydettiin kolme päädiskurssia, mitkä jakautuivat 3-4 aladiskurssiin. Alla olevassa taulukossa on esitetty määritetyt diskurssit.

Päädiskurssi	Kansainvälisen keh- yksen diskurssi	Arvodiskurssi	Kansallisen näkö- kulman diskurssi
Aladiskurssi			
Aladiskurssi 1	YK-diskurssi	Rauhandiskurssi	Talousdiskurssi
Aladiskurssi 2	Organisaatiodiskurssi	Turvallisuuden dis- kurssi	Lakidiskurssi
Aladiskurssi 3	Valtiokehysdiskurssi	Ihmisoikeusdiskurssi	Voimankäytön dis- kurssi
Aladiskurssi 4		Avustusdiskurssi	Historiadiskurssi

Taulukko 1. Tutkimusaineistosta määritetyt diskurssit

Näiden diskurssien linkittyminen toisiinsa eri operaatioissa näyttää satunnaiselta. Päätöksentekoon liittyvissä asiakirjoissa käsittelyn painopiste muodostuu usein yhden tai kahden määräävän tekijän ympärille. Tämä heijastaa osaltaan viitekehyksen jatkuvaa muutosta tarkasteluajanjaksolla. Päädiskurssien suhde toisiinsa määrittyy kansainvälisen kehityksen kautta. YK:n merkitys Suomelle vähintään taustalla on edelleen keskeinen. Tämä heijastaa luottamusta pienten valtioiden vaikutusvallan suhteelliseen kasvuun kansainvälisessä yhteistoiminnassa. Toisaalta halu olla mukana kaikissa merkittävässä Nato-operaatioissa kansallisista rajoitteista huolimatta on huomioitavaa. EU:n rooli kriisinhallinnan toimijana on myös merkityksellinen Suomelle. Näiden suurempien kehysten ulkopuolella Suomi seuraa tarkkaavaisesti muutamien muiden maiden toimintaa. Näistä parhaimpina esimerkkeinä ovat Ruotsi ja Irlanti.

Kansalliset näkökulmat ovat osaltaan väistyneet ja osaltaan muovautuneet kansainvälisen kehityksen vaatimusten mukaisiksi. Tämä on johtanut myös siihen, että suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan historia on joustavampaa ja lyhytjänteisempää niin tarvittaessa. Yhdistävänä tekijänä näyttää olevan vain toteamus sotilaallisen kriisinhallinnan merkityksestä Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikalle. Arvodiskurssi puolestaan esiintyy kahden edellä mainitun välissä. Tällöin tiettyjen arvojen puolustamisella ja tukemisella on merkitys-

tä Suomelle valtiona, mutta ne eivät koskaan ole määräävässä asemassa päätöksenteon suhteen. Niitä voidaan pitää poliittisen osallistumisen positiivisena sivutuotteena.

Edellä mainittuun liittyen näyttää siltä, että Suomi on tarkastelun kohteena olleissa operatioissa ollut hyvin voimakkaasti kansainvälispoliittisen ulkoisen vaikutuksen alainen. Tämä ilmenee aktiivisena osallistumisena kaikkien organisaatioiden toimintaan ja Afganistanin tapauksessa aluksi jopa erillisen maaryhmän toimintaan. Lainsäädännön muutokset tähän suuntaan ovat osoitus tästä. YK:n mandaatin välttämättömyydestä luopuminen lainsäädännöllisesti on osoitus EU:n vaikutuksesta kriisinhallinnan muotoutumiseen (Forsberg 2006, 46; Palosaari 2011, 187–196). Asiakirjoissa ulkoinen vaikutus näkyy kansainvälisen kehyksen diskurssin hallitsevuutena. Tämän lisäksi suomalaiseen päätöksentekoon aina liittyy kohtuullisen tarkka seuranta siitä, mitä muut tekevät asian suhteen. Tästä näkökulmasta Suomea ei voi kutsua oma-aloitteiseksi.

Suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan rooli-identiteetti on aktiivinen ja lähes kaikkeen valmis. Se pystyy sitoutumaan pienemmillä osastoilla rajalliseksi ajaksi yhdessä jonkin muun profiiliin sopivan maan tai maaryhmän kanssa aktiiviseen ja ihmisläheiseen toimintaan lähes missä päin maailmaa tahansa. Suorituskykyjä kehitetään kaikkien puolustushaarojen osalta painottuen tiettyjen erikoissuorituskykyjen käyttövalmiuteen. Organisatorisesti toiminnan painopiste vaihtelee ajallisesti ja paikallisesti ja on joustava sekä kansainvälisten että suomalaisten tarpeiden täyttämiseksi.

Edellä esitetyn pohjalta on mahdollista tarkastella tutkimuksen tavoitteiden mukaisesti vuoden 2009 Suomen kokonaisvaltaista kriisinhallintastrategiaa. Strategian laatimisen lähtökohtana on ollut kokonaisvaltaisuuden vahvistaminen (Ulkoasianministeriö 2009, 6). Tämä lähestymistapa on rakentunut tutkimusaineiston diskursseissa aina Bosnian operatiosta alkaen vahvistuen tähän päivään. Lähestymistavan erityisenä herättäjänä on toiminut paitsi Kosovon operatio myös erityisesti Afganistanin operaatiossa ilmenneet haasteet (Kerkkänen 2008, 85–89). Kokonaisvaltaisuuden näkökulmasta arvodiskurssi korostuu erityisesti. Tämä ilmenee humanitaarisen avun, kehitysyhteistyön ja ihmisoikeuksien merkittävänä käsittelynä osana kokonaisvaltaista lähestymistapaa. Tämän tutkimuksen tuloksiin verrattuna strategiassa ilmenevät esille tulleet asiat. Huomioitavaa on, että kansainvälisen kehyksen diskurssi ja arvodiskurssi ovat yhtä vahvat läpileikkaavat teemat. Kokonaisvaltaisessa strategiassa kansainvälisen kehyksen diskurssi laajenee entisestään näkökulman vuoksi (Ulkoasianministeriö 2009, 23–30). Kansallisen näkökulman diskurssi

on vaimeampi. Strategia keskittyy enemmän mahdollisuuksien kartoittamiseen kuin rajoitteiden määrittämiseen. Tähän liittyen historiadiskurssi on implisiittinen. Strategiassa selkeästi katsotaan tulevaisuuteen menneisyyden sijaan, kuten tietysti pitääkin.

6. PÄÄTELMÄT

Suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan historia on kiistämättä vaikuttava ja menestyksenkäs monilla mittareilla. Tämä menestystarina pohjautuu aktiiviseen ja näkyvään rooliin kylmän sodan aikana. Tästä näkökulmasta tarinan jatkuminen kylmän sodan päättymisen jälkeen oli luontevaa. Muutos rauhanturvaamisen viitekehyksessä tapahtui nopeasti. Se asetti Suomen nopeiden ja merkittävien päätösten eteen useita kertoja 1990-luvun aikana. Päätöksiä tehtiin ylläpitäen aktiivista ja merkittävää roolia kansainvälisessä sotilaallisessa kriisinhallinnassa. Kuitenkin lopputulos on ollut ehkä yllättävä. Operaatiot ovat muuttuneet yhä haastavammiksi olosuhteiltaan ja tilanteeltaan. Ne ovat myös muuttuneet merkittävästi kalliimmiksi. Suomi on erityisesti 2000-luvun aikana joutunut supistamaan osallistumistaan sotilasmäärällä mitattuna. Kriisinhallintabudjetti on silti kasvanut merkittävästi.¹¹ Kylmän sodan aikainen ja 1990-luvun osallistumisen tason saavuttaminen vaatisi edelleen erittäin merkittäviä lisäpanostuksia. Tähän ei tunnu olevan halua.

Tämän tutkimuksen teoreettiseksi näkökulmaksi valittiin Alexander Wendtin sosiaalinen konstruktivismi, johon yhdistettiin ymmärrys ”pienen valtion” identiteetistä. Näkökulman keskeisiä elementtejä on valtiotoimijuus, ulkoisen vaikutuksen merkitys valtion päätöksiin sekä identiteettien ja intressien muodostuminen sosiaalisessa kanssakäymisessä. Tämän teoreettisen näkökulman avulla on tässä tutkimuksessa kyetty löytämään tutkimuksen fokus. Tällöin tarkastelu on kohdistettu valtion tasolle ja rakennettu ulkoa sisäänpäin. Eli Wendtin mukaisesti pyritään selittämään valtion käyttäytymistä kansainvälisessä järjestelmässä. Tämä ilmenee sotilaallisen kriisinhallinnan tapahtumien käsittelyssä, missä tarkastelu on aloitettu tapahtumista, joihin Suomen toiminta on suhteutettu. Tällöin on syntynyt oivalluksia rakenteiden ja toimijan välisestä suhteesta. Näitä käsitellään tässä luvussa, kuten myös valtiotoimijuuden eri aspekteja.

Tutkimuksen teoreettisen näkökulman luoma ymmärrys Suomen asemasta maailmassa heijastaa yleistä suhtautumista omaan asemaan Suomessa. Tätä kautta tutkimusaineiston

---

¹¹ Vuoden 2002 talousarviossa määrärahoja sotilaalliseen kriisinhallintaan oli varattu ulkoasianministeriön osalta noin 50 miljoonaa euroa ja puolustusministeriön osalta noin 28 miljoonaa euroa (Asiakirjayhdistelmä vuoden 2002 talousarviosta, http://budjetti.vm.fi/indox/tae/2002/aky_2002.jsp). Vuoden 2012 talousarviossa vastaavat summat olivat noin 49 miljoonaa ja 63 miljoonaa. (Asiakirjayhdistelmä vuoden 2012 talousarviosta, http://budjetti.vm.fi/indox/tae/2012/aky_2012.jsp). Kasvua on ollut yli 40 prosenttia. Lisäksi vuonna 2002 operaatioissa olevien joukkojen määrä oli henkilömääräisesti huomattavasti suurempi (vuonna 2002 noin 1000 sotilasta – laskettu tämän tutkimuksen aineiston perusteella, vuonna 2012 heinäkuussa noin 440 (Suomen osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan, <http://www.formin.fi/Public/default.aspx?nodeid=42651&contentlan=1&culture=fi-FI>)). Tässä vertailussa ei ole otettu huomioon inflaatiota.

ja tutkimusta tukevan institutionaalisen aineiston ymmärtäminen on ollut helpompaa. Suomalainen poliittinen lähestymistapa näyttää olevan osaltaan realistinen suhteessa omiin rajallisiin vaikuttamismahdollisuuksiin, mutta samalla positiivinen ja sosiaalisen konstruktivismiin molempien puoleisen konstituoitumisen mukainen. Koska valta liikkuu suhteissa, konstruktivistit analysoivat prosesseja ja vuorovaikutuksia materiaalisten kykyjen sijaan. Wendtin mukaan valtioiden välisissä suhteissa materiaalisilla tekijöillä on kuitenkin vaikutusta. Tämä ilmenee myös tässä tutkimuksessa, vaikka materiaalisia suorituskykyjä ei siinä ole analysoitu ja arvioitu.

Teoreettisen näkökulman kautta syntyi myös ymmärrys identiteettien ja intressien muodostumisesta. Kylmän sodan päättymisen jälkeen identiteettien ja intressien muodostumiseen on yhä vahvemmin vaikuttanut sosiaalinen vuorovaikutus. Tämän vuorovaikutuksen suunta suhteessa sotilaalliseen kriisinhallintaan on ollut vahvempi Suomeen kuin Suomesta. Tämä yhdistettynä tutkimusmenetelmään on mahdollistanut tutkimusaineiston taustalla olevien tekijöiden tarkastelun. Yhdistettynä käsitykseen ulkoisesta vaikutuksesta ja merkittävien toisten vaikutuksesta, on ajatus identiteetin pysyvyydestä määrittänyt koko tutkimusta.

Diskurssianalyysillä kehystettiin tässä tutkimuksessa tapahtunutta muutosta, selvitettiin kuinka diskursseilla on legitimoitu tapahtunutta muutosta, sekä tarkasteltiin diskurssien tehokkuutta ja vaikutusta. Tätä kautta löydetty diskurssit kategorisoitiin mielekkäällä tavalla pitäen mielessä tutkimuksen teoreettinen näkökulma. Diskurssianalyysi sopi hyvin tämän tutkimuksen tarpeisiin. Se oli helppo yhdistää teoreettiseen viitekehykseen. Kun ihmisyyhteisöt ilmaisevat jaettuja odotuksia normatiivisesti virallisilla teksteillä, voidaan näitä tekstejä käyttää osoittamaan valtion toiminnan yleisiä malleja.

Tutkimuksen teoreettisen näkökulman kautta muodostui tila- ja aikakäsitys, joka on merkittävä tutkimuksen kokonaisuuden kannalta. Tämän tutkimuksen tilallinen konteksti on rauhanturvaamisen ja sotilaallisen kriisinhallinnan kehittyminen kylmän sodan päättymisestä tähän päivään. Historiallinen konteksti puolestaan on suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan kehittyminen kylmän sodan päättymisestä alkaen. Ajallisesti tarkastellaan loppujen lopuksi tilannetta tällä hetkellä eikä pyritä ennustamaan tulevaisuutta. Tutkimusaineisto osaltaan osoittaa, että tulevaisuuden ennustaminen tämän kaltaisessa ilmiössä on erityisen hankalaa. Tilanteet muuttuvat nopeasti ja valtiot sekä kansainvälinen yhteisö joutuvat nopeasti reagoimaan niihin. Erityisesti nämä nopeat päätökset joudutaan tekemään tilalli-

sesti ja ajallisesti sen hetkisessä tilanteessa. Toki Wendiä mukaillen historiallinen konteksti ja se, että tiedämme valtion toiminnasta merkittävästi, mahdollistaa kohtuullisen luottettavan käyttäytymisen ennakkoinnin. Näin ollen konstruktivistinen ymmärrys kehityksestä luo ymmärrystä tulevaisuuden mahdollisuuksista.

Valtiotoimijuus tarkastelunäkökulmana näyttäisi olevan hedelmällinen tämän ilmiön tulkitsemisessa. Suomessa on vallinnut kohtuullinen konsensus pääpuolueiden välillä operaatioihin osallistumisesta. Sitä ilmentää osallistumisen määrä pitkähköllä aikajänteellä, jolloin esimerkiksi päähallituspuolue on vaihtunut useampaan kertaan. Sisäpoliittinen keskustelu tuo luonnollisesti oman värinsä tähän keskusteluun, mutta jatkuvuutta tarkasteltaessa on valtion toiminta kokonaisuutena hedelmällinen tapa aloittaa tarkastelu. Tätä kautta on myöhemmin mahdollista kehystää myös sisäpoliittinen keskustelu.

Konstruktivistisen ymmärryksen mukaisesti rakenteet ja toimijat konstituoituvat suhteessa toisiinsa. Sotilaallisen kriisinhallinnan osalta tämä tarkoittaa kansainvälisen järjestelmän ja valtioiden suhdetta toisiinsa. Kansainvälistä kriisinhallintaa ei voi käytännössä olla olemassa ilman kansainvälistä yhteisöä. Tämän osaltaan osoittaa Yhdysvaltojen käynnistämän toisen Irakin sodan negatiivinen vastaanotto valtaosassa maailman maita (Thakur 2006, 222–242). Suomen kaltaisten maiden osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan on merkityksellistä. Pienelle puolueettomalle maalle ei ole enää erityistilausta, kuten kylmän sodan aikana, eikä Suomi edes ole enää puolueeton. (Piiparinen & Aaltola 2012, 94–95.) Tästä huolimatta laaja osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan luo koko järjestelmälle uskottavuutta. Tässä mielessä osallistujamailta vaaditaan kestävyyttä. Afganistanin operaatio erityisesti on ollut tämän kestävyuden koetinkivi, minkä suomalainenkin keskustelu osoittaa. Suomi pyrkii aktiivisella toiminnalla eri organisaatioissa vaikuttamaan kriisinhallinnan muotoutumiseen. YK:ssa ja EU:ssa tässä on onnistuttu. Naton osalta kysymys on enemmän osallistumisesta, koska ilman jäsenyyttä ei toimintaan juurikaan pysty tosiasiallisesti vaikuttamaan. Joka tapauksessa Suomen osalta kansainvälisten rakenteiden muuttaminen on muuttanut Suomen toimintaa. Suomen ja muiden maiden aktiivinen toiminta on muuttanut rakenteita tekemällä esimerkiksi Natosta ja EU:sta aktiivisia toimijoita kriisinhallinnan saralla (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 54–58).

Edelliseen kappaleeseen liittyy olennaisesti suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan identiteetin muodostuminen ja intersubjektiivisuus. Tutkimuksen teoriaosassa määriteltiin, että sotilaallinen kriisinhallinta on osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan rooli-identiteettiä,

eli alarooli-identiteetti. Suomi määrittää tätä alarooli-identiteettiään itse määrittämällä mihin ja kenen johtamiin operaatioihin se osallistuu ja millaisella panoksella. Muiden vaikutus ilmenee organisaatioiden merkityksenä sekä yhteistyössä muiden maiden kanssa. Suomen osalta tällä hetkellä korostuu intersubjektiivisuus muiden maiden kanssa. Sen lisäksi, että kansainvälinen kehys määrittää Suomen osallistumista, on yhtä merkittävässä roolissa sopivan kumppanin löytäminen ja resurssien sovittaminen yhteen sen kanssa. Merkittävät toiset, jotka vaikuttavat suomalaiseen päätöksentekoon, muodostuvatkin tätä kautta monitahoisesti. Siinä missä suurvaltojen tilanne ja politiikka sekä erityisesti EU vaikuttavat Suomen päätöksiin, on vaikutusta myös tiettyjen sopivan profiilin omaavien maiden toiminnalla. Näistä viime vuosina ovat korostuneet Ruotsi ja Irlanti. Näitä maita käytetään viitekehystenä omalle toiminnalle ja niiden kumppanuutta haetaan aktiivisesti.

Sosiaalinen todellisuus stabiloi identiteettejä. Tällöin ulkoiset rakenteet määrittävät osaltaan niiden pysyvyyttä. Institutionaalisista muutoksista ja toisen Irakin sodan kaltaisista ongelmista huolimatta rauhanturvaaminen ja sotilaallinen kriisinhallinta sinänsä ovat säilyttäneet asemansa kansainvälisen yhteisön keinovalikoimassa. Identiteetit ovat erittäin pysyviä, ja valtioilla itsellään on usein halu pitää ne vakaina. Suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan osalta näyttää myös olevan näin. Tutkimusaineistosta paikannetut päädiskurssit rakentuvat jatkuvuudelle, vaikka niiden sisäiset painotukset vaihtelevatkin. Siitä huolimatta, että sotilaallisen kriisinhallinnan muutos on ollut tarkasteluajanjaksolla radikaali, on kaksikymmentä vuotta kuitenkin suhteellisen pitkä aika. Näin ollen muutoksesta on tullut luonnollinen osa kriisinhallintaa. Tätä kautta jatkuvuus on saanut uuden muodon kylmän sodan jälkeen. Koska sotilaallinen kriisinhallinta on edelleen merkittävä osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, on joustavuuden ja jatkuvuuden merkitys keskeinen. Tätä silmällä pitäen viime vuosien kehitys Suomessa on ymmärrettävää. Tällöin kuitenkin sotilaallinen kriisinhallinta on poliittisesti ja julkisesti perusteltava paremmin.

Wendtin mukaan valtiotasolla uskomukset ulkoisesta maailmasta konstituivat tietyn identiteetin valtiolle. Sotilaallisen kriisinhallinnan osalta suomalaiset uskomukset liittyvät kansainvälisen yhteistyön mahdollisuuksiin. Tätä kautta Suomen kaltaisella pienellä maalla on mahdollisuuksia vaikuttaa kansainvälisessä järjestelmässä, ja Suomen osallistumisella on merkitystä. Suomi osallistuu ja tukee kaikkien merkittävien organisaatioiden toimintaa kriisinhallinnassa. Tätä kautta myös kumpuavat suomalaiset intressit osallistua sotilaalliseen kriisinhallintaan.

Konstruktivistisessa tutkimuksessa korostetaan konstitutiivisia kysymyksiä tunnustaen kausaalisuuden olemassaolo ja merkitys. Tämän tutkimuksen tutkimusongelma on luonteeltaan konstitutiivinen. Kuitenkin kausaalisuus on läsnä myös tässä tutkimuksessa. Poliittikan tutkimuksen luonteen mukaisesti on erittäin vaikea sanoa, onko joidenkin tapahtumien suhde tosiasiallisesti kausaalinen. Kuitenkin voidaan todeta esimerkiksi, että mikäli Suomi ei olisi lähtenyt mukaan ensimmäiseen Nato-kriisinhallintaoperaatioon Bosniaan, olisi suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan kenttä todennäköisesti hyvin erinäköinen tänä päivänä.

Tämän tutkimuksen tutkimusongelmana oli **millaisia suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan intressejä konstituoituu operaatioihin osallistumisen päätöksenteon virallisissa poliittisissa diskursseissa?** Intressit siis muodostuvat edellä mainitun identiteettikäsitteiden pohjalta. Intressit osaltaan myös mahdollisesti rakennetaan turvaamaan vallitsevat identiteetit, tai ne toiminnan kautta muovaavat identiteettejä. Näin ollen intressien ja identiteettien suhde on konstitutiivinen.

Suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan intressit näyttäisivät tutkimusaineiston perusteella muodostuvan aktiivisen operaatioihin osallistumisen ympärille. Kansainvälisen järjestelmän rauhaa ylläpitävät mekanismit ovat Suomelle erittäin tärkeitä ja YK:n rooli on erityisessä asemassa. YK-diskurssi ilmentää maailmanjärjestön merkitystä Suomelle edelleen. Tämä ajatus rakentuu kylmän sodan ajan historialle, jolloin ainoastaan kansainvälinen järjestelmän nähtiin kykenevän suojelemaan Suomea. Kuitenkin sotilaallisen kriisinhallinnan saralla Suomi on ollut erittäin aktiivinen Naton, ja erityisesti EU:n, suuntaan. Tämä ilmentää kansainvälisen järjestelmän tietynlaista epävarmuutta ja jatkuvaa muutosta. Suomella näyttäisi olevan intressi pyrkiä vaikuttamaan sotilaallisen kriisinhallinnan kokonaisinstitutionalisoitumiseen, vaikka tämä tuo mukanaan omat haasteensa resurssien kohdentamisen suhteen. Suomalainen sotilaallinen kriisinhallinta onkin osaltaan eri organisaatioiden toiminnan välissä liikkumista. Ajallisesti se ankkuroituu johonkin organisaatioon voimakkaammin. Kuitenkin näyttää siltä, ettei kaikkialla voida olla vahvoja. Turvallisuus sinänsä esiintyy tutkimusaineistossa hyvin heikosti, yleensä osana arvonäkökulmaa suhteessa kohdemaahan. Toki Suomenkin turvallisuus mainitaan useasti. Näin ollen perimmäinen turvallisuushakuisuus kansainvälisessä kehityksessä on osittain implisiittistä.

Edellä mainittu voidaan siis kytkeä turvallisuuden, tai Wendtin mukaan fyysisen selviytymisen, kansalliseen intressiin. Osallistumisella sotilaalliseen kriisinhallintaan tuntuu olevan

laaja parlamentaarinen ja kansan tuki (Vesa 2007, 533–534). Kriittinen kirjoittelu on lisääntynyt, mutta se ei luonnollisesti kuvasta kuin muutamia mielipiteitä. Kansainvälisellä aktiivisuudella on Suomelle merkitystä. Ehkä osittain virheellinen ”rauhanturvaamisen suurvalan” omakuva on osa kollektiivisen omanarvontunnon kansallisen intressiä. Tämä ei ilmene erityisen vahvana tutkimusaineistossa, mutta on implisiittisesti havaittavissa.

Suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan intressit muodostuvat myös arvonäkökulman ympärille. Suomi pyrkii toiminnallaan kannattamaan ja edistämään tiettyjä arvoja kriisialueilla. Tämä näkökulma ilmenee tutkimusaineistossa, mutta se jää muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta muiden varjoon. Tämä näkökulma on Suomen kannalta ongelmallinen. Toki sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistuvien maiden ja kansainvälisen yhteisön arvot ovat yhteneviä Suomen arvojen kanssa. Mutta kansainvälinen tilanne sanelee useasti muutoksia painotuksiin. Näihin Suomi ei voi vaikuttaa. Tästä esimerkkinä on keskustelu naisten oikeuksista Afganistanissa. On mahdollista, että niistä tulee kauppatavaraa mahdollisissa Afganistanin hallituksen ja Taliban-liikkeen välisissä rauhanneuvotteluissa (Lackenbauer 2012, 59–64). Suomella ei ole käytännössä mitään mahdollisuutta vaikuttaa tähän tilanteeseen. Sama koskee sotilaallista kriisinhallintaa Afrikassa. Afrikassa tilanteet ovat hyvin kompleksisia, ja jo pelkän rauhan saavuttaminen on kovan työn takana. Näin ollen arvonäkökulmat eivät ole ensimmäisinä agendalla. On mahdollista, että osasyynä siihen, että arvonäkökulma ei ilmene kovin voimakkaana, on tietoisuus edellä mainituista asioista.

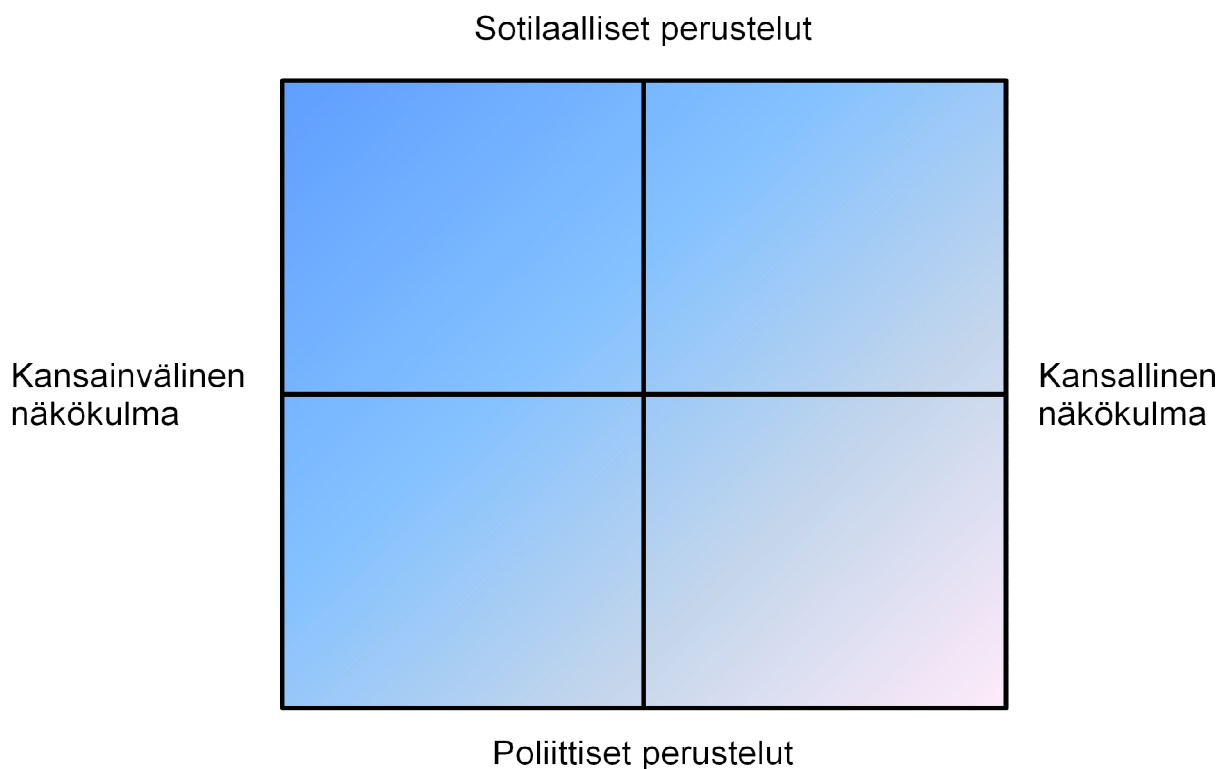
Edellä mainittujen lisäksi voidaan kolmanneksi erotella muut kansalliset intressit. Tässä mielessä kysymyksessä ei ole kansallinen intressi kansainvälisen politiikan teoreettisen käsityksen mukaan vaan kansalliset näkökulmat, joiden kautta osaltaan osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan määrittyy. Tämä käsittää sekä hyötynäkökulmia että rajoitteita. Rajoitteet ovat olleet muutoksessa tarkasteluajanjaksolla, erityisesti EU:n vaikutuksesta (Palosaari 2011, 193). Hyötynäkökulmista korostuu sotilaallisen kriisinhallinnan toteuttajan, Suomen puolustusvoimien, tarpeet. Perinteisesti kansallinen puolustus ja rauhanturvaaminen erotettiin toisistaan, tai niistä ei ainakaan puhuttu samassa lauseessa. Aivan viime vuosina puolustusvoimien tarpeet ja mahdollisuudet on nostettu esiin. Nämä myös ilmenevät ohuesti virallisissa diskursseissa. Lisäksi pyritään entistä paremmin hyödyntämään kokonaisten joukkojen kouluttamista ja lähettämistä operaatioihin sen sijaan, että joukko aina kootaan erikseen uuteen organisaatioon. (VNS 1/2009, 109–112.) Tämä kehitys on kuitenkin vielä osaltaan alkutekijöissään, ja sen mahdollisuuksia heikentää taloudelliset

tosiasiat. Viime kädessä Suomen kriisinhallintaoperaatioon osallistumisen tuntuu aina määrittävän taloudellinen tilanne. Tämä ilmenee esimerkiksi operaatioiden määräaikaisuuden korostamisena. Näin ollen yhtenä intressinä osallistua operaatioon voidaan nähdä kansallisten suorituskykyjen kehittäminen mutta myös kriisinhallinnan rahoituksen pysyminen kurissa.

Näin ollen vastauksena tämän tutkimuksen tutkimusongelmaan voidaan todeta, että virallisten poliittisen päätöksenteon asiakirjojen mukaan suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan intressit jakautuvat kolmeen osaan. Nämä ovat kansainvälistä rauhaa ja tätä kautta Suomen turvallisuutta ylläpitävien organisaatioiden toiminnan tukeminen osallistumalla sotilaalliseen kriisinhallintaan, tiettyjen suomalaisille tärkeiden arvojen leviämisen tukeminen konfliktialueilla sekä erittäin rajallisesti tiettyjen kansallisten toimintojen kehittäminen. Kaikki tämä pyritään toteuttamaan suhteellisen pienellä rahallisella panostuksella, jolloin intressiksi muodostuu mahdollisimman suuri hyöty suhteellisen pienellä panostuksella.

Tämän tutkimuksen tuloksia verrattaessa Limnéllin ja Salonijs-Pasternakin tekemään tarkempaan analyysiin Afganistanin operaatioon osallistumisen intresseistä löytyy useita liittymäpintoja. Suomen ulkopoliitilla on keskeinen merkitys päätettäessä osallistumisesta sotilaalliseen kriisinhallintaan. Tällöin kansainvälinen kehys muodostuu osaltaan ratkaisevaksi. Afganistanin osalta Suomen suhteen Natoon ja Yhdysvaltoihin tulkitaan olevan lausumaton intressi. Kansainväliset normit ja arvot muodostuvat yleisperusteluiksi, jotka muuttuvat kehykseksi kansalliselle argumentoinnille. Sotilaallisia perusteluja on näkynyt enenevässä määrin, mutta kansalliset poliittiset perustelut puuttuvat lähes kokonaan. Alla olevan kuvion väritys kuvaa tätä, jolloin värin tummuus kuvastaa näkökulman vahvuutta. Suomalainen poliittinen keskustelu nähdäänkin tarkoitushakuisesti rajoittavaksi. Limnéllin ja Salonijs-Pasternakin arvio perustelujen ja intressien poliittisesta muotoutumisesta on hyvin samankaltainen kuin mitä muodostuu tämän tutkimuksen tutkimustulokseksi. (Limnéll & Salonijs-Pasternak 2009.)

Kuvio 2. Suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan intressien ilmeneminen Afganistanin ISAF -operaatioon liittyen (Limnell & Salenius-Pasternak 2009, 11).

Tämän tutkimuksen työhypoteesina oli, että osallistumista eri operaatioihin perustellaan hyvin samankaltaisilla argumenteilla ja fraaseilla siitä huolimatta, että kansainvälispoliittinen tilanne ja operaatioiden luonne on ratkaisevasti muuttunut tarkasteluajanjaksolla. Siinänsä näin ei osoittautunut olevan, vaan kunkin operaation päätösasiakirjat ovat omanlaisiaan. Tämä on tietyllä tavalla huolestuttavaa, koska se ei luo uskottavuutta valmistelu-prosessiin. Tämä ilmentää kuitenkin hypoteesin mukaista ”oportunismia”, jossa operaatioihin osallistumisen halu on ajanut pitkäjänteisyyden edelle. Operaatioille ei myöskään ole päätöksenteon yhteydessä asetettu koskaan konkreettisia tavoitteita, muita kuin ehkä poistulon aikataulu. Näin ollen, kun intressit ja tavoitteet eivät ole selvillä, on seuraavassa päätöksenteossa erittäin vaikea arvioida uuteenkaan operaation osallistumisen merkitystä Suomelle. Tähän aspektiin on viime aikoina yritetty kiinnittää huomiota sekä eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan puolelta että ulkoasiainministeriön strategiassa. (esim. UaVM 3/2010 vp; Ulkoasiainministeriö 2009.)

Lisäksi hypoteesissa arvioitiin rajallisen julkisen keskustelun pohjalta, että ”rauhanturvaa-misen suurvallan” rooli-identiteetti saattaisi olla poliittisen päätöksenteon historiallisena taakkana. Tämäkään ei ilmennyt kovin vahvana tutkimusaineistossa. Viittaukset mennee-

seen keskittyivät konkreettisiin kokemuksiin lähimenneisyydestä. Herääkin kysymys, kuinka vahvana se elää päätöksentekijöiden mielessä. Keskustelu ja uutisointi Suomessa sekä merkittävä ja jatkuva operaatioihin osallistuminen omalla tavallaan ylläpitävät tätä näkemystä. Historia ja kokemus eivät sinänsä valmista tai perustele osallistumista kriisinhallintaoperaatioon, vaan harkinnan on aina oltava tietyssä mielessä myös tapauskohtaista (Salonius-Pasternak & Visuri 2006, 54). Palosaaren mukaan joustavuus kriisinhallinnassa on avannut vallitsevat käsitykset ja perinteet sekä itseymmärrykset uudelleentarkastelulle ja -määrittelylle (Palosaari 2011, 193).

Suomalaista sotilaallista kriisinhallintaa määrittäväksi asiakirjaksi on muodostunut vuonna 2009 julkaistu Suomen kokonaisvaltainen kriisinhallintastrategia (Ulkoasiainministeriö 2009). Suomen kokonaisvaltainen kriisinhallintastrategia on laadittu kuvaamaan nykytilannetta, jolloin menneisyyden kehitys on luonnollisesti merkittävässä asemassa. Näin ollen voidaan todeta, että tämän tutkimuksen tarkastelun kohteena ollut sotilaallinen kriisinhallinta on johtanut strategian muodostumiseen, vaikka historian merkitystä tai vaikuttavuutta tässä mielessä ei käsitelläkään. Sotilaallisen kriisinhallinnan linjaa on sen sijaan vaikeampi määrittää. Strategia ei aseta kansainvälisiä organisaatioita tai operaatiotyyppisiä tärkeysjärjestykseen, vaan pyrkii pitämään kaikki ovet raollaan. Strategiassa kohtalaisen vahvasti peräänkuulutettu Suomen panoksen lisäarvon ja vaikuttavuuden arviointi ei ole vielä merkinnyt käytännössä paljoakaan. Strategian julkaisemisen jälkeen Suomi on osallistunut kahteen tässä tutkimuksessa käsiteltyyn sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatioon, EUNAVFOR ATALANTA ja UNIFIL III. ATALANTA -operaation osalta vaikuttavuuden arviointi jää yleisluontoiselle tasolle. Tällöin arvioidaan EU:n kriisinhallintakyvyn kehittymistä ja Suomen osuutta tässä. UNIFIL III -operaation osalta näyttää, että hetkellinen poliittinen intressi osallistua YK-operaatioon on aiheuttanut sen, että vaikuttavuutta ei ole arvioitu. Operaatio ehkä tuo poliittista lisäarvoa positiivisella vaikutuksella YK:n Turvallisuusneuvoston jäsenyyshakemukseen liittyen, mutta sekään ei ilmene tutkimusaineistossa.

Joka tapauksessa strategian mukaisesti aktiivinen osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan ja myös vaativiin kriisinhallintatehtäviin on tärkeää Suomelle myös tulevaisuudessa (Ulkoasiainministeriö 2009, 7). Tämän lisäksi sotilaallisen kriisinhallinnan yleistavoitteiksi määrittyy, että:

”Suomi osallistuu sotilaalliseen kriisinhallintaan, jonka tarkoituksena on kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitäminen tai palauttaminen, humani-

taarisen avustustoiminnan tukeminen tai siviiliväestön suojaaminen.” (Ulkoasiainministeriö 2009, 13.)

Suomalainen sotilaallinen kriisinhallinta joutuu siis elämään taloudellisten tekijöiden puristuksessa. Taloudelliset rajoitteet osaltaan heijastavatkin prioriteetteja. Sotilaalliseen kriisinhallintaan varattu rahamäärä on vuositasolla huomattavasti alhaisempi kuin esimerkiksi kehitysapuun varattu. Siviilikriisinhallinta on puolestaan vieläkin alhaisemmalla tasolla. (HE 59/2011.) Näin ollen suomalaiset intressit pitäisikin pystyä paremmin suhteuttamaan rahalliseen panostukseen. Tähän tietysti osaltaan edellä käsitelty strategia tähtää. Kuitenkin konkretia puuttuu edelleen. Esimerkiksi tutkimusaineistossa olevaan Libanonin UNIFIL III -operaatioon liittyen strategian peräänkuuluttamaa kokonaisvaltaista tarkastelua ei päätöksenteon asiakirjoissa näy. Ongelmaksi muodostuu ”pienten valtioiden” kannalta resurssien kohdentaminen. Koska sotilaallinen kriisinhallinta näyttää olevan tärkeää Suomelle, pitäisi siihen pystyä myös panostamaan. Strategian mukaisesti Suomi pyrkii kehittämään pienehköjä erityissuorituskykyjä, jotka ovat erittäin kalliita tämän päivän vaatimusten mukaisesti. Näiden tarvittava varustus ja kyky yhteistoimintaan muiden kanssa on kallista hankkia ja kehittää. Yhteistoimintakykyä tarvitaan aina mutta erityisesti pienissä joukoissa, joiden tulee tukeutua ja turvautua muihin. (Raitasalo 2008b, 10–11.)

Kuinka korkealla sitten sotilaallinen kriisinhallinta on Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tärkeysjärjestyksessä? Joka tapauksessa näyttää siltä, että kuluneen kahden vuosikymmenen nopea kehitys on johtanut tilanteeseen, jossa intressit eivät ole enää suhteessa käytettävissä olevaan panostukseen. Näin ollen Wendtin mukaisesti materiaaliset tekijät määrittävät osaltaan valtaa ja intressejä. Kun sotilaallisen kriisinhallinnan kenttä on sirpaloitunut ja kullakin kansainvälisellä organisaatiolla on omat painopistealueensa, joutuu Suomen kaltainen pieni maa hajottamaan resurssinsa ehkä liian laajalle. Tällöin herää kysymys siitä, saavutetaanko toiminnalla niitä tavoitteita, jotka on asetettu. Ja vielä tärkeämpää, mitä jos tavoitteita ei ole selkeästi asetettu? Kuinka silloin voidaan tarkastella intressien täyttymistä? Erkki Tuomiojan mukaan on keskityttävä sellaisiin tehtäviin, joissa osaamisestamme ja panostuksestamme on mahdollisimman suuri hyöty (Tuomioja 2010). Kysymys kuuluukin, kenelle hyödyn tulee olla mahdollisimman suuri ja miten osaamisemme määrittyy. Lisäksi on huomioitava, että sitoutuminen institutionaalisesti laajalla sektorilla luo merkittäviä odotuksia kohdistuen Suomeen. Näin ollen tilanne saattaa johtaa siihen, että Suomi joutuu jopa kesken operaatioiden vaikeiden päätösten eteen. (Törnudd 2006, 116–117.) Tämän kaltaisten tilanteiden käsittely ilmenee tutkimusaineistosta jossakin mää-

rin. Tällöin valiokunnat ottavat kantaa mahdollisiin tilanteen muutoksiin. Esimerkiksi Afganistanissa tilanteen radikaali muuttuminen ei kuitenkaan ole johtanut Suomen ennenaikaiseen irtautumiseen alueelta. Onko laaja sitoutuminen siis jossain määrin johtanut käytännön valinnan- ja toiminnanvapauden vähenemiseen?

Joka tapauksessa suomalainen rauhanturvaaminen ja sotilaallinen kriisinhallinta ovat olleet menestystarinoita tietystä näkökulmasta. On kuitenkin selvää, että Suomen kansainvälinen painoarvo tällä saralla on vähentynyt kylmän sodan jälkeen. Tämä johtuu osaltaan siitä, että erityistilasta Suomen kaltaiselle maalle ei sinänsä enää ole. Suomi on pyrkinyt selkeästi ylläpitämään ja aktiivisesti laajentamaan profiiliaan, mikä saattaa olla kausaalinen seuraus erityisaseman häviämisestä. Tämä on kuitenkin johtanut siihen, että osallistuminen hajaantuu organisaatioiden välillä eikä merkittävää painoarvoa saada enää aikaan yksittäisessä operaatiossa. Suomen toimintaa voidaan tämän päivän puolustusratkaisujen eroavaisuudesta huolimatta osaltaan verrata tärkeimpään referenssivaltioon, eli Ruotsiin. Ruotsin panostus operaatioihin ja muuhun kriisinhallinnan toimintoihin, kuten EU:n taisteluosastoihin, on aivan eri luokkaa kuin Suomen. Lisäksi Ruotsi luo selkeämmin painopisteitä osallistumiselleen. Erityisesti Ruotsi ottaa 2015 kolmannen kerran johtovaltiovastuun EU:n taisteluosastossa, kun samaan aikaan Suomen panostukset ovat olleet noin kahdeksas–kymmenesosa Ruotsin panostuksista (Den nordiska stridsgruppen 2015, Regeringens proposition 2011/12:84). Merkittävä kysymys onkin, pystyykö Suomi vaikuttamaan pienillä panostuksilla mutta jatkuvalla sitoutumisella positiivisesti intressien näkökulmasta. (Kylä-Harukka 2007, 85.)

Kuten tutkimuksen alussa on mainittu, on tämän tutkimuksen näkökulma rajallinen suhteessa sotilaallisen kriisinhallinnan laajaan ilmiöön. Suomalaisen sotilaallisen kriisinhallinnan intressien käsittely vain virallisten asiakirjojen välityksellä on yksi näkökulma asiaan. Asiakirjat antavat aina osaltaan tulkinnanvaraisen viestin tilanteesta. Lisäksi suomalainen kulttuuri tällä saralla tuntuu olevan usein hyvin pelkistetty ja teknokraattinen. Tällöin asioita ei käsitellä syvällisesti ja kokonaisuuksina, vaan tiettyihin hetkellisiin painopisteisiin keskittyen. Erityisesti viime aikoina ulkoasiainvaliokunta on vaatinut ministeriöltä lisäselvityksiä tilanteesta, kun se ei ole ollut tyytyväinen. Lisävaloa asiaan saisi poimimalla tutkimusaineistosta yksittäisen operaation ja haastatellen keskeisessä asemassa valmistelussa ja päätöksenteossa olleita henkilöitä. Tällöin pystyisi esimerkiksi diskurssianalyysin keinoin paremmin tulkitsemaan sitä, mikä on jäänyt sanomatta virallisissa asiakirjoissa ja sitä millaisia ovat asiakirjoissa esitettyjen asioiden ja intressien tosiasialliset keskinäiset suhteet.

Tämä voisi valottaa esimerkiksi sitä, kuinka tärkeässä roolissa arvonäkökulma oikeasti on suomalaisessa osallistumisessa sotilaalliseen kriisinhallintaan. Tämän lisäksi tarkempi sisäpoliittisen ja julkisen keskustelun tutkiminen avaisi paremmin päätöksenteon hetkellisyyden perusteita. Lisäksi tämän hetkisen strategisen lähestymistavan mukaisesti käsittelyn laajentaminen kattamaan myös siviilikriisinhallinta, tai jopa ottamaan näkökulmaksi kokonaisvaltaisuus, voisi kehittää tulevaisuuden päätöksentekoa.

Myös haasteeksi muodostuneen vaikuttavuuden arvioinnin tutkiminen olisi merkittävää. Tämän toteuttaminen saattaisi kuitenkin olla hankalaa. Kansainvälispoliittisen vaikuttavuuden selvittäminen on käytännön mahdottomuus. Kuitenkin arvonäkökulmasta asiaa voisi olla mahdollista tarkastella. Tällöin yksittäisen operaation tavoitteiden määrittelyn kautta on mahdollista saada aikaan hedelmällinen tarkastelu saavutetuista asioista. Tämänkin lähestymistapa vaatisi käytännössä haastatteluja, koska virallisia julkisia arvioita ei ole olemassa.

Jatkotutkimustarpeet ja -mahdollisuudet muodostuvat siis ensisijaisesti tämän tutkimuksen näkökulman laajentamiselle. Tämän tutkimuksen tutkimustulokset kuitenkin luovat hyvän pohjan jatkotarkastelulle. Näillä perusteilla on mahdollista kohdistaa fokusta uudessa näkökulmassa merkitykselliseen suuntaan. Toisaalta jatkotutkimuksessa saattaa tulla esille asioita, jotka asettavat tämän tutkimuksen havainnot uuteen valoon.

LÄHDELUETTELO

PRIMÄÄRIAINEISTO

Instituutioaineistot

Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta 211/2006.

Laki Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan 514/1984, lainmuutos 520/1993, lainmuutos 1465/1995, lainmuutos 750/2000.

Ulkoasiainministeriö (2009), *Suomen kokonaisvaltainen kriisinhallintastrategia*.

Valtiopäiväasiakirjat

HE 20/2000, Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön päätökseen perustuvaan rauhanturvaamistoimintaan annetun lain muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 59/2011, Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2012.

Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittiset selonteot 1995 (VNS 1/1995), 1997 (VNS 1/1997), 2001 (VNS 2/2001 vp), 2004 (VNS 6/2004) ja 2009 (VNS 1/2009 vp). Saatavissa <<http://www.defmin.fi/index.phtml?s=180>>.

Tutkimusaineisto: VN ptk 19/1992; VN ptk 139/1992; UaV ptk 6/1992 vp; UaV ptk 87/1992 vp; VN ptk 130/1995; UaVM 22/1995; VNS 3/1995; VN ptk 121/1996; VNS 6/1996; VN ptk 55/1999; VNS 2/1999; UaVM 5/1999; PuVL 2/1999; VNS 5/2001 vp; UaVM 19/2001 vp; VN ptk 6/2002; VN ptk 58/2002; VN ptk 106/2002; UaV ptk 66/2002 vp; HE 4/2003 vp; UaVM 1/2003 vp; UTP 3/2004 vp; UTP 4/2010 vp; UTP 13/2004 vp; VN ptk 78/2004; VNS 5/2004 vp; UaVM 10/2004 vp; PuVL 3/2004 vp; VN ptk 66/2006; VNS 6/2006 vp; UaVM 9/2006 vp; PuVL 6/2006 vp; UTP 19/2006 vp; VNS 2/2007 vp; UaVM 11/2007 vp; PuVL 5/2007 vp; VN ptk 94/2007; UTP 7/2007 vp; VNS 8/2008 vp; UaVL 9/2008 vp; UTP 26/2008 vp; UaVM 3/2009 vp; PuVL 1/2009 vp; UaVM 4/2009 vp; PuVL 2/2009 vp; VN ptk

19/2009; VNS 2/2009 vp; VN ptk 38/2010; VNS 1/2010 vp; UaVM 3/2010 vp; PuVL 1/2010 vp; VN ptk 105/2010; VNS 5/2010 vp; UaVM 8/2010 vp; PuVL 10/2010 vp; VN ptk 95/2011; UaVL 2/2011 vp; PuVL 5/2011 vp; UTP 16/2011 vp.

Sanomalehdet

"Eduskunta tuki rauhanturvaajien lähettämistä Libanoniin". Uutinen. Helsingin sanomat 1.12.2011.

"Ehdokkaat haluavat Jäämerelle". Uutinen. Helsingin sanomat 2.2.2012.

Huhta, Kari, "Silmät kosteina rauhanturvaamisesta." Pääkirjoitus. Helsingin Sanomat 8.5.2011.

Huhta, Kari, "Ulkopolitiikka jää odottamaan presidenttikampanjoita." Uutisanalyysi. Helsingin sanomat 16.4.2011.

Huhta, Kari, "Ulkopolitiikkaa paljon mutta latteasti." Uutisanalyysi. Helsingin sanomat 21.1.2012.

Limnell, Jarno & Charly Saloniemi-Pasternak, "Kriisinhallintamme kaipaa selviä tavoitteita." Pääkirjoitus, vieraskynä. Helsingin Sanomat 28.7.2010.

"Rauhan suurmaaksi ei julistauduta." Uutinen. Helsingin sanomat 7.9.2010.

Sadeniemi, Pentti, "Suomalaiset edut Afganistanissa." Pääkirjoitus. Helsingin Sanomat 15.8.2007.

Salomaa, Markku, "Kriisinhallinta vajoaa yhä syvempään kriisiin." Pääkirjoitus, vieraskynä. Helsingin Sanomat 11.10.2010.

"Wallin: kertausharjoitukset eivät lopu kokonaan." Uutinen. Helsingin sanomat 5.11.2011.

"Yhtenäisen kansan manifesti." Uutinen. Helsingin sanomat 26.2.2011.

Internet-lähteet

Afghanistan, International Security Assistance Force, history. Saatavissa <isaf.nato.int/history.html>, luettu 7.9.2012.

Asiakirjayhdistelmä vuoden 2002 talousarviosta. Saatavissa <http://budjetti.vm.fi/indox/tae/2002/aky_2002.jsp>, luettu 7.9.2012.

Asiakirjayhdistelmä vuoden 2012 talousarviosta. Saatavissa <http://budjetti.vm.fi/indox/tae/2012/aky_2012.jsp>, luettu 7.9.2012.

Chicago Summit Declaration on Afghanistan, Nato. Saatavissa <http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_87595.htm?>, luettu 6.9.2012.

Den nordiska stridsgruppen 2015, Regeringens proposition 2011/12:84. Saatavissa <http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Propositioner-och-skrivelser/prop-20111284-Den-nordiska-s_GZ0384/>, luettu 9.9.2012.

EU Institute for Security Studies (2009), Strength in numbers? Comparing EU military capabilities in 2009 with 1999. Saatavissa <<http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Policy-Brief-05.pdf>>, luettu 7.8.2012.

European union External Action, EU Operations, <<http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations?lang=fi>>.

Nato in Afghanistan, <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_69349.htm>.

Puolustusvoimat, kansainvälinen kriisinhallinta, Afganistan. Saatavissa <[www.puolustusvoimat.fi/kansainvälinen kriisinhallinta/afganistan](http://www.puolustusvoimat.fi/kansainvalinen_kriisinhallinta/afganistan)>, luettu 6.9.2012.

Puolustusvoimat, kansainvälinen kriisinhallinta, Bosnia ja Hertsegovina. Saatavissa <[www.puolustusvoimat.fi/kansainvälinen kriisinhallinta/bosnia ja hertsegovina](http://www.puolustusvoimat.fi/kansainvalinen_kriisinhallinta/bosnia_ja_hertsegovina)>, luettu 6.9.2012.

Puolustusvoimat, kansainvälinen kriisinhallinta, Kosovo. Saatavissa <[www.puolustusvoimat.fi/kansainvälinen kriisinhallinta/kosovo](http://www.puolustusvoimat.fi/kansainvälinen_kriisinhallinta/kosovo)>, luettu 6.9.2012.

Puolustusvoimat, kansainvälinen kriisinhallinta, Libanon. Saatavissa <[www.puolustusvoimat.fi/kansainvälinen kriisinhallinta/libanon](http://www.puolustusvoimat.fi/kansainvälinen_kriisinhallinta/libanon)>, luettu 6.9.2012.

Puolustusvoimat, kansainvälinen kriisinhallinta, Somalian merialue. Saatavissa <[www.puolustusvoimat.fi/kansainvälinen kriisinhallinta/somalian merialue](http://www.puolustusvoimat.fi/kansainvälinen_kriisinhallinta/somalian_merialue)>, luettu 6.9.2012.

Päätös Suomen vetäytymisestä YK:n MINURCAT-operaatiosta. Lehdistötiedote, saatavissa <<http://formin.finland.fi/Public/Print.aspx?contentid=190786&nodeid=32278&culture=fi-FI&contentlan=1>>, luettu 16.6.2012.

Suomalaista rauhanturvaamista esittelevä näyttely avataan YK:n päämajassa. Tiedote, saatavissa <<http://www.formin.fi/public/default.aspx?contentid=248071&culture=fi-FI>>, luettu 17.6.2012.

Suomen osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan. Kartta heinäkuu 2012. Saatavissa <<http://www.formin.fi/Public/default.aspx?nodeid=42651&contentlan=1&culture=fi-FI>>, luettu 7.9.2012.

Suomen puolustusratkaisu, puolustushaarat. Saatavissa <http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/c69e6b00487f09f382488b88ae12af8a/Taitto_5.1_WEW.pdf?MOD=AJPERES>, luettu 8.8.2012.

Suomen reserviupseeriliitto, "Kertausharjoitusten alasajo romuttaa puolustuksen uskottavuuden". 26.10.2011. Saatavissa <<http://www.rul.fi/blog/kertausharjoitusten-alasajo-romuttaa-puolustuksen-uskottavuuden>>, luettu 28.2.2012.

Theory Talk #3: Alexander Wendt (2008): Alexander Wendt on UFO's, Black Swans and Constructivist International Relations Theory. Saatavissa <<http://www.theory-talks.org/2008/04/theory-talk-3.html>>, luettu 24.2.2012.

Tuomioja, Erkki (2010), *Kestävä rauha - rauhanturvaamisesta kriisinhallintaan. Rauhan saavuttaminen ja säilyttäminen - nykyisiä ja tulevia haasteita*. Puhe XV presidenttifoorumissa 14.9.2010. Saatavissa <<http://www.tuomioja.org/index.php?mainAction=showPage&id=1688&category=4>>, luettu 8.8.2012.

Tzanakopoulos, Antonios (2011), *The UN/French Use of Force in Abidjan: Uncertainties Regarding the Scope of UN Authorizations*. Blog of the European Journal of International Law. Saatavissa <<http://www.ejiltalk.org/the-un-use-of-force-in-abidjan/>>, luettu 9.3.2012.

Ulko- ja turvallisuuspoliittinen ministerivaliokunta, <<http://valtioneuvosto.fi/hallitus/ministerivaliokunnat/fi.jsp#UTVA>>, luettu 16.6.2012.

UNPREDEP, United Nations Peacekeeping, <<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unpredep.htm>>.

UNPROFOR, United Nations Peacekeeping, <<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unprofor.htm>>.

YK-suurlähettiläät pohtivat Helsingissä YK:n rauhanturvatoiminnan haasteita. Tiedote 132/2012, saatavissa <<http://www.formin.fi/public/default.aspx?contentid=250279&no deid=32281&contentlan=1&culture=fi-FI>>, luettu 17.6.2012.

KIRJALLISUUS

Anttila, Jorma (2007), *Kansallinen identiteetti ja suomalaiseksi samaistuminen*. Sosiaalipsykologisia tutkimuksia 14. Helsinki: Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitos.

Bove, Vincenzo & Leandro Elia (2011), "Supplying peace: Participation in and troop contribution to peacekeeping missions." *Journal of Peace Research* 48(6), 699–714.

Burchill, Scott (2005), *The National Interest in International Relations Theory*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Chernoff, Fred (2007), *Theory and Metatheory in International Relations*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Clunan, Anne L. (2009), *The Social Construction of Russia's Resurgence. Aspirations, identity and security interests*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Copeland, Dale C. (2006), The constructivist challenge to structural realism. Teoksessa Guzzini & Leander (toim.) *Constructivism and International Relations: Alexander Wendt and his critics*. Abingdon: Routledge.

Doeser, Fredrik (2010), "International Constraints, Domestic Politics and Foreign Policy Change in Small States: The Fall of the Danish 'Footnote Policy'". Paper presented at the SGIR 7th Pan-European IR Conference, Stockholm, 9-11 September, 2010. Saatavissa <<http://stockholm.sgir.eu/uploads/Doeser.pdf>>, luettu 24.2.2012.

Epstein, Charlotte (2010), "Who speaks? Discourse, the subject and the study of identity in international politics". *European Journal of International Relations* 17(2), 327–350.

Eronen, Oskari & Jari Mustonen & Markus Peltola (2011a), Kriisinhallintaa vailla suuntaa. *Ulkopolitiikka* 1/2011, 58–59.

Eronen, Oskari & Jari Mustonen & Markus Peltola (2011b), Commentary - The Future Direction of Finnish Military Crisis Management. FINCENT publication series 1:2011. Tuusula: FINCENT.

Fairclough, Norman (2003), *Analyzing Discourse: textual analysis for social research*. London: Routledge.

Forsberg, Tuomas (2006), Siviilivalta vai sotilasvoima – EU:n turvallisuusstrategia. Julkaisussa Forsberg (et al.), *Yhteisten arvojen puolesta? Suomi ja EU:n kriisinhallinta*. Helsinki: Eurooppa-tiedotus.

Guzzini, Stefano & Anna Leander (2006), Preface. Teoksessa Guzzini & Leander (toim.) *Constructivism and International Relations: Alexander Wendt and his critics*. Abingdon: Routledge.

Hansen, Lene (2006), *Security as practice: discourse analysis and the Bosnian war*. London: Routledge.

Haukkala, Hiski (2012), *Suomen muuttuvat koordinaatit*. Helsinki: Gummerus.

Hildebrandt, Johanne (2011), *Krigare. Ett personligt reportage om de svenska soldaterna i Afghanistan*. Stockholm: Bokförlaget Forum.

Holma, Heikki et al. (toim.) (2010), *Suomen rauhanturvaajaliitto 1968–2008*. Tampere: Suomen rauhanturvaajaliitto ry.

Howarth, David & Yannis Stavrakakis (2000), Introducing discourse theory and political analysis. Teoksessa Howarth et al. (toim.) (2000), *Discourse theory and political analysis: Identities, hegemonies and social change*. Manchester: Manchester University Press.

Ikäheimo, Heikki (2003), *Tunnustu, subjektiviteetti ja inhimillinen elämänmuoto. Tutkimuksia Hegelistä ja persoonien välisistä tunnustussuhteista*. Jyväskylä studies in education psychology and social research 220. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Jørgensen, Marianne & Louise J. Phillips (2002), *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: Sage publications Ltd.

Kerkkänen, Ari (2008), On Intelligent Approach in Crisis Management. Julkaisussa Eronen, Oskari (toim.) *Needs of comprehensiveness. Building blocks for Finnish crisis management*. FINCENT publication series 1:2008. Tuusula: FINCENT.

Klotz, Audie & Cecelia Lynch (2007), *Strategies for Research in Constructivist International Relations*. Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe.

Kratochwil, Friedrich (2006), Constructing a new orthodoxy? Teoksessa Guzzini & Leander (toim.) *Constructivism and International Relations: Alexander Wendt and his critics*. Abingdon: Routledge.

Lackenbauer, Helené (2012), Kommer kvinnors rättigheter att offras för fred i Afghanistan? Julkaisussa Skeppström, Emma & Stefan Olsson & Åke Wiss (toim.), *Strategisk utblick 2012*. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut.

Laitinen, Kari (2005), Suomalainen asevelvollisuus. Historiallinen kaari, kehitys ja kansallinen olemus. Julkaisussa Laitinen, Kari & Arto Nokkala, *Suomalainen asevelvollisuus: historiaa, haasteita ja tulevaisuutta*. Puolustusministeriön julkaisuja 1/2005. Helsinki: Puolustusministeriö.

Limnell, Jarno (2008), *Toimiiko turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selontekomenettely?* Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 4: Työpapereita No 26. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.

Limnell, Jarno (2009), *Suomen uhkakuvapolitiikka 2000-luvun alussa*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.

Limnell, Jarno & Charly Saloniemi-Pasternak (2009), *Miksi Afganistan on tärkeä Suomelle?* Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 4: Työpapereita No 30. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.

Maass, Matthias (2009), "The elusive definition of the small state". *International Politics* 46(1), 65-83.

Neumann, Iver B (2008), Discourse Analysis. Teoksessa Klotz, Audie & Deepa Prakash, (toim.), *Qualitative Methods in International Relations: A Pluralist Guide*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.

Palosaari, Teemu (2011), *The Art of Adaptation. A study on the Europeanization of Finland's foreign and security policy*. Tampere Peace Research Institute, TAPRI Studies in Peace and Conflict research No. 96. Tampere.

Phillips, Nelson & Cynthia Hardy (2002), *Discourse Analysis: Investigating Processes of Social Construction*. London: Sage cop.

Pierce, Roger (2008), *Research Methods in Politics: a practical guide*. London: Sage.

Piiparinen, Touko & Mika Aaltola (2012), Peace mediation as a reflection of Finnish foreign policy: What does mediation mediate about Finland? Raportissa Piiparinen & Brummer (toim.) *Global networks of mediation. Prospects and avenues for Finland as a peacemaker*. FIIA report 32. Helsinki: Ulkopoliittinen Instituutti.

Prior, Lindsey (2003), *Using Documents in Social Research*. London: Sage publications Ltd.

Raitasalo, Jyri (2010), *Reconstructing Finnish defence in the post-cold war era*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Finnish Defence Studies. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu

Raitasalo, Jyri (2008a), *Turvallisuusympäristön muutos ja Suomen puolustus*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 23. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.

Raitasalo, Jyri (2008b), *Kriisinhallinta kriisissä?* Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 4: Työpapereita No 24. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.

Raitasalo, Jyri (2008c), (Why on Earth) Should Small States Do Expeditionary Operations? Teoksessa Eskola (toim.) *Crisis Management in Crisis?* Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 2: Tutkimusselosteita No 40. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.

Salonius-Pasternak, Charly & Pekka Visuri (2006), *Suomi Rauhanturvaajana 1991–2006*. Helsinki: Puolustusministeriö.

Sárváry, Katalin (2006), No place for politics? Teoksessa Guzzini & Leander (toim.) *Constructivism and International Relations: Alexander Wendt and his critics*. Abingdon: Routledge.

Saukkonen, Pasi (1998) "Kansallisvaltion identiteettipolitiikka. Kansallinen identiteetti politiikan tutkimuksen käsitteenä". *Politiikka* 40 (3):212–225.

Schmidt, Vivien A. (2008), "Discursive Institutionalism: The Explanatory Power of Ideas and Discourse". *Annual Review of Political Science* 11, 303–326.

Sirén, Torsti (2009), *State agent, identity and the "new world order": reconstructing Polish defence identity after the Cold War era*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1, No 26. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.

Suganami, Hidemi (2006), Wendt, IR, and philosophy. Teoksessa Guzzini & Leander (toim.) *Constructivism and International Relations: Alexander Wendt and his critics*. Abingdon: Routledge.

Thakur, Ramesh (2006), *United Nations, Peace and Security: from collective security to responsibility to protect*. Cambridge: Cambridge University Press.

Tiilikainen, Teija (2006a), "Finland – An EU Member with a Small State Identity". *European Integration* 28(1), 73-87.

Tiilikainen, Teija (2006b), EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikka: Nykytila ja tulevaisuuden mahdollisuudet. Julkaisussa Forsberg (et al.), *Yhteisten arvojen puolesta? Suomi ja EU:n kriisinhallinta*. Helsinki: Eurooppa-tiedotus.

Tuomioja, Erkki (2006), Peacekeeping in Finnish Foreign and Security Policy. Raportissa Ojanen (toim.) *Peacekeeping – Peacebuilding, Preparing for the future*. Helsinki: Ulkopolitiittinen Instituutti 14/2006.

Törnudd, Klaus (2003), Globaalisoituva maailma Suomen turvallisuuspoliittisena ympäristönä. Teoksessa Visuri (toim.) *Suomen turvallisuus ja puolustus*. Helsinki: Otava.

Törnudd, Klaus (2006), *Tidens krav. Uppsatser om Finlands utrikespolitik*. Helsingfors: Schilds Förlags Ab.

Vesa, Unto (2007), "Continuity and Change in the Finnish Debate on Peacekeeping". *International Peacekeeping* 14(4), 524-537.

Waeber, Ole (2005), "European Integration and Security: Analysing French and German Discourses on State, Nation, and Europe". Teoksessa Howarth & Torfing (toim.) *Discourse Theory in European Politics: Identity, Policy and Governance*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Wendt, Alexander (1999), *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Wendt, Alexander (2006), Social theory as Cartesian science. Teoksessa Guzzini & Leander (toim.) *Constructivism and International Relations: Alexander Wendt and his critics*. Abingdon: Routledge.

Zehfuss, Maja (2002), *Constructivism in International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Kylä-Harakka, Juha (2007), *Suomen osallistuminen kriisinhallintaan – konsepti puolustusvoimien näkökulmasta*. Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto, Maanpuolustuskorkeakoulu.

Oikarinen, Elias (2008), *Humanitaarinen interventio ja suomalainen sotilaallinen kriisinhallinta*. Teologisen tiedekunnan kirjasto, Helsingin Yliopisto.

Penttilä, Johanna (2008), *Suomalaisen rauhanturvaamisen muutos: tarkastelussa YK-operaatiot Libanonissa 1982–1989 ja 2006–2007*. Valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin Yliopisto.

Sistonen, Suvi (2007), *Sotilaallisia kriisinhallintaoperaatioita edeltävä poliittinen päätöksenteko Suomessa ja Ruotsissa: Vertaileva tutkimus suomalaisten ja ruotsalaisten joukkojen osallistumisesta Afganistanin ja Libanonin operaatioihin*. Valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin Yliopisto.

LIITTEET

Tommi Sikasen pro gradun ”Miksi pieni valtio panostaa sotilaalliseen kriisinhallintaan?”

LIITE 1

TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS

